

20 maj

Debatter m. m.

Torsdagen den 20 maj

Svar på interpellation av herr Hector ang. en svensk humanitär insats i Nord- och Sydvietnam	5
Suppleanter för fullmäktige i primärkommunerna	6
Fortsatt valutareglering	7
Lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.	10
Fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen, m. m.	12
Anslag till Religionspedagogiska institutet i Uppsala	21
Beräkningen av resetillägg enligt studiehjälpsreglementet m. m.	26
Höjning av studiebidragen enligt studiemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet, m. m.	32
Det studiesociala stödet till vissa elevkategorier	37
Ändring i förordningen om förlängt barnbidrag, m. m.	42
Åtgärder mot bristen på sjukvårdspersonal, m. m.	43
Ökade samhällsinsatser för svårt handikappade	53
Karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande m. m., tillika svar på interpellation av herr Lindahl ang. möjligheterna att behandla vissa njursjukdomar och på fråga av herr Hermansson i samma ämne	58
Vissa frågor rörande vård och undervisning av rörelsehindrade barn m. m. samt handikappvården i övrigt	65
Blind- och dövskolväsendets organisation m. m.	77
Uppförande av ett nytt tvätteri i Eskilstuna	80
Anslag till ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor och till statens pris- och kartellnämnd	87
Meddelande om enkla frågor av: herr Gustafson i Göteborg ang. schablonavdragen beträffande trakamentsersättningar	89

	Sid.
herr Bengtson i Solna ang. bilskrotningsutredningen.....	89
herr Westberg ang. huvudmannskapet för yrkesskolorna.....	89
herr Werbro ang. fartbegränsningsreglerna för husvagnar.....	89

Samtliga avgjorda ärenden

Torsdagen den 20 maj

<i>Bevillningsutskottets</i> memorial nr 33, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande ändring i kommunalskattelagen.....	6
<i>Konstitutionsutskottets</i> utlåtande nr 28, ang. suppleanter för fullmäktige i primärkommunerna.....	6
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 32, om fortsatt valutareglering.....	7
— nr 33, ang. lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.....	10
— nr 34, ang. ändrad lydelse av 16 § förordningen om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksföreningar, m. m.....	12
— nr 35, om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen, m. m.....	12
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 94, ang. kostnader för svenska FN-styrkor m. m.....	21
— nr 95, om anslag till Religionspedagogiska institutet i Uppsala....	21
— nr 96, ang. ändring i lagen om allmän försäkring m. m., i vad avser förslagsanslag till folkpensioner.....	25
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 35, om ändrad lydelse av 72 och 77 §§ rusdrycksförsäljningsförordningen, m. m.....	25
<i>Bankoutskottets</i> memorial nr 37, ang. uppskov med behandlingen av vissa till bankoutskottet hänvisade ärenden.....	25
— utlåtande nr 38, ang. omorganisation av Svenska skeppshypotekskassan, m. m.....	25
— nr 39, ang. ytterligare förvärv av bostadsrätter för riksdagens räkning, m. m.....	25
— nr 40, ang. anordnande av ett klipparkiv för riksdagens räkning..	25
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 46, ang. beräkningen av resetillägg enligt studiehjälpsreglementet m. m.....	26
— nr 47, om höjning av studiebidragen enligt studiemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet, m. m.....	32
— nr 48, ang. studiehjälp till elever vid realskolor, m. m.....	37
— nr 49, ang. det studiesociala stödet till vissa elevkategorier.....	37
— nr 50, ang. ändring i förordningen om förlängt barnbidrag, m. m....	42
— nr 51, ang. godkännande av en europeisk balk om social trygghet m. m.....	43
— memorial nr 54, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	43
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 24, om ändring i folkbokföringsförordningen.....	43
— memorial nr 27, ang. uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden.....	43
<i>Jordbruksutskottets</i> utlåtande nr 18, ang. försäljning av viss staten tillhörig mark.....	43

	Sid.
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 38, om åtgärder mot bristen på sjukvårdspersonal samt om samordnande åtgärder mot krisförhållandena inom hälso- och sjukvården	43
— nr 39, om ökade samhällsinsatser för svårt handikappade	53
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 99, ang. karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande m. m.	58
— nr 100, ang. vissa frågor rörande vård och undervisning av rörelsehindrade barn m. m. samt ang. handikappvården i övrigt	65
— nr 101, ang. blind- och dövskolväsendets organisation m. m.	77
— nr 102, ang. överlåtelse av viss staten tillhörig mark m. m.	80
— nr 103, ang. uppförande av ett nytt tvätteri i Eskilstuna	80
— nr 104, rörande anslag till ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor och till statens pris- och kartellnämnd	87
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> memorial nr 40, ang. uppskov med behandlingen av vissa ärenden	88

Torsdagen den 20 maj

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollen för den 14 innevarande maj.

§ 2

Herr talmannen meddelade, att fru Torbrink enligt till kammaren inkommet läkarintyg vore sjukskriven under tiden den 17—den 24 innevarande maj.

Fru Torbrink beviljades ledighet från riksdagsgöromålen under angivna tid.

§ 3

Svar på interpellation ang. en svensk humanitär insats i Nord- och Sydvietnam

Ordet lämnades på begäran till

Hans excellens herr statsministern **ERLANDER**, som yttrade:

Herr Hector har frågat mig, om regeringen överväger möjligheterna till svensk humanitär insats, t. ex. genom sjukhus, ambulans eller på annat sätt, till Nord- och Sydvietnam.

Vietnams folk har i åratal måst utstå svåra lidanden under stridigheter framkallade av starka politiska och religiösa motsättningar och genom det nu pågående kriget. Dessa lidanden har vissa år förvärrats genom omfattande översvämningsskatastrofer. Röda korset har vid ett par tillfällen, senast i fjol efter begäran från sydvietnamesiska Röda korset, kunnat lämna viss hjälp till befolkningen i av översvämningar drabbade områden.

I samråd med Internationella röda korset överväger Svenska röda korset vilka möjligheter som finns att genom rödakorsorganisationerna i Nord- och Sydvietnam lämna ytterligare bistånd

till den nödlidande befolkningen i Vietnam. Regeringen följer för sin del uppmärksamt frågan och kommer — om det visar sig lämpligt — att stödja Röda korsets åtgärder.

Vidare anförde

Herr **HECTOR** (k):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret, som väl kan anses vara positivt.

En känsla av resignation riskerar annars att breda ut sig inför den stigande nöden av alla slag i dessa och andra länder. Därtill kommer i detta fall medvetandet om att vi — den vite mannen — direkt eller indirekt är medansvariga i det som sker där borta i de länder interpellationen berör. Detta måste ge en särskilt stor tyngd åt hela problemet. Det var enkelt att hjälpa när det bara var fråga om naturkatastrofer, översvämningar, som interpellationssvaret talar om. Men här gäller det en flodvåg av våld, cynism och inte minst hyckleri, som kan bli det enda som folken där borta i framtiden kommer att minnas av vår västerländska civilisation. Trots all hotande resignation lever dock överallt ute i vårt land den oroande frågan, varför inte större och omedelbara hjälpsinsatser kan göras just beträffande Vietnam, då vi i andra sammanhang och vid andra tillfällen varit så snabba att ingripa.

Det är att hoppas att svaret på denna interpellation kan hålla något litet av hoppet vid liv och att de antydningar, som i svaret göres om regeringens stöd åt Röda korsets åtgärder kan få en snabb och konkret effekt.

Härmed var överläggningen slutad.

Suppleanter för fullmäktige i primärkommunerna

§ 4

Föredrogs, men bordlades åter utrikesutskottets utlåtanden nr 7 och 8, konstitutionsutskottets utlåtande nr 31, statsutskottets utlåtanden nr 105—111, bevillningsutskottets betänkanden nr 31, 32 och 34, bankoutskottets utlåtande nr 36, första lagutskottets utlåtanden nr 27 och 28 samt jordbruksutskottets utlåtande nr 13.

§ 5

Föredrogs och lades till handlingarna bevillningsutskottets memorial nr 33, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut rörande utskottets betänkande nr 24 i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370) jämte i ämnet väckta motioner.

§ 6

Suppleanter för fullmäktige i primärkommunerna

Föredrogs konstitutionsutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckta motioner angående suppleanter för fullmäktige i primärkommunerna.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 139 i första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* och nr 177 i andra kammaren av herr *Boo m. fl.* hemställdes, »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning och förslag om införande av suppleantinstitution för fullmäktige i primärkommunerna».

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, i anledning av motionerna I: 139 och II: 177, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en förutsättningslös utredning rörande införande av suppleanter för stads-, kommunal- och kyrkofullmäktige.

Reservation hade avgivits av herrar *Sveningsson* och *Carl Albert Anderson*

samt fröken *Stenberg*, vilka funnit att utskottet bort hemställa, att motionerna I: 139 och II: 177 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **ADAMSSON** (s):

Herr talman! Jag har inte begärt ordet för att inleda dagens övningar med någon stor debatt i det föreliggande ärendet. Jag finner detta obehövt, eftersom kammaren endast för ett halvår sedan mera ingående diskuterade de frågor det gäller. Anledningen till att jag har tagit till orda är att jag inte har deltagit i utskottets arbete vid utformningen av detta utskottsutlåtande. Därför vill jag nu anmäla att jag i motsats till utskottsmajoriteten står kvar vid min tidigare uppfattning om att en utredning på området icke är någon angelägen sak.

För övrigt har, ärade ledamöter, första kammaren redan bifallit reservationen, varför jag som frågan redan fallit inte kommer att begära någon omröstning här i kammaren.

Utöver vad jag anförde under debatten i höstas vill jag bara säga att jag har den mycket bestämda meningen att ett eventuellt införande av suppleanter i berörda församlingar skulle innebära en uppenbar risk för att den yngre generationen länge får vänta på att bli ordinarie ledamöter i dessa församlingar.

Med vad jag sålunda helt kort anför ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr **JOHANSSON** i Trollhättan (s):

Herr talman! Då även jag hade möjlighet att utveckla mina synpunkter på detta ärende i december månad förra året och eftersom det föreliggande utskottsutlåtandet sträcker sig mindre långt än den reservation som den gången förelåg och som jag stödde skall jag, herr talman, inskränka mig till att yrka bifall till utskottets hemställan.

Fortsatt valutareglering

Om kamrarna skall visa pietet mot sitt förgångna i denna fråga, bör andra kammaren följa utskottet.

Herr BOO (cp):

Herr talman! Liksom föregående talare skall jag endast anmäla att jag menar att kammaren självklart bör pröva denna fråga lika positivt som vid senaste tillfälle.

Nytt i frågan sedan kammaren senast hade tillfälle att behandla den är kommunförbundens uttalanden. Kommunförbundet har tillstyrkt en utredning och i stadsförbundet har en stark minoritet varit för en utredning. De skäl som varit avgörande för kommunförbundets ställningstagande gör det självklart att denna fråga, som har många aspekter, bör bli föremål för utredning.

Herr talman! Med detta ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen var härmed slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Sveningsson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7

Fortsatt valutareglering

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med hemställan om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 5 mars 1965 dagtecknad proposition, nr 71, vilken hänvisats till bankoutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av ett propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag

dels begärt riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering i enlighet med vad föredragande departementschefen förordat;

dels velat inhämta riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till förordning om fortsatt giltighet av valutaförordningen den 5 juni 1959 (nr 264).

Beträffande propositionens huvudsakliga innehåll anfördes i propositionen följande.

I propositionen begärs riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering för tiden den 1 juli 1965—den 30 juni 1966. För riksdagens yttrande framläggs i anslutning härtill förslag till bestämmelser om fortsatt giltighet av valutaförordningen under samma tid.

Till utskottet hade även hänvisats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna nr 696 i första kammaren av herrar *Hilding* och *Gustaf Henry Hansson* och nr 822 i andra kammaren av herr *Bengtson* i Solna m. fl., vari yrkats i första hand att riksdagen måtte avslå propositionen och i andra hand att, därest detta yrkande icke bifölles, riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t skyndsamt måtte verkställa utredning rörande ändringar av valutaregleringen i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionerna.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A. med avslag å motionerna I: 696 och II: 822, såvitt nu var i fråga, samtycka till förordnande om fortsatt valutareglering i enlighet med vad i den förevarande propositionen förordats;

B. vad beträffar det genom propositionen framlagda förslaget till förordning i skrivelse till Kungl. Maj:t som sin mening giva till kända vad utskottet anfört;

C. besluta att motionerna I: 696 och II: 822 i övrigt icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Hilding*, *Akerlund*, *Lundberg*, *Regnéll*, *Larsson* i Umeå och *Hyltander*, vilka

Fortsatt valutareglering

ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte

A. med bifall till motionerna I: 696 och II: 822, såvitt nu var i fråga, avslå förevarande proposition i vad den avsåge begäran om riksdagens samtycke till förordnande om fortsatt valutareglering;

B. besluta att propositionen i vad den avsåg inhämtande av yttrande över vid densamma fogat förslag till förordning icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. — därest i motsats mot vad här yrkats samtycke skulle ges till förordnande om fortsatt valutareglering — besluta att med bifall till motionerna I: 696 och II: 822, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t skyndsamt måtte verkställa utredning rörande ändringar av valutaregleringen i enlighet med de riktlinjer som angivits i motionerna.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! I detta ärende, som gäller valutaregleringen, har positionerna blivit låsta. Värdet av regleringens fortbestånd bedöms olika av utskottsmajoriteten och reservanterna. Striden har närmast stått om värdepappershandelns frigörande, ty på grund av riksbankens liberala tillämpning i övrigt då det gäller dessa saker föreligger inga större hinder för att en sådan lag som denna avvecklas.

I den reservation som är fogad till utskottets utlåtande påpekas att de gällande begränsningarna inte har någon praktisk uppgift och att det därför inte finns någon anledning att behålla dem.

Motionärerna framhåller att begränsningarna saknar nämnvärd ekonomisk betydelse samtidigt som de för näringslivets utveckling medför avsevärda nackdelar. Det finns emellertid en fråga som kan ha en viss betydelse, nämligen Sveriges deltagande i OECD. Detta

gör det befogat att vi slopar begränsningarna, och skulle vi därigenom slippa skylta med den svenska reservationen mot OECD:s kod för liberalisering av kapitalrörelserna skulle mycket vara vunnet.

Vår attityd beträffande de internationella ekonomiska frågorna på andra områden är, enligt min mening, inte fullt förenlig med ett upprätthållande av dessa restriktioner, och eftersom de dessutom har en så ringa uppgift att fylla vore det bra om de helt och hållet togs bort.

Herr talman! Med detta ber jag få yrka bifall till reservationen.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! I detta bankoutskottets utlåtande har vi att ta ställning till Kungl. Maj:ts begäran om fortsatt valutareglering under ytterligare ett år från den 1 juli i år och i anslutning härtil fortsatt giltighet av valutaförordningen under samma tid.

Valutalagen är som bekant en fullmaktslag som ger Kungl. Maj:t möjlighet att under vissa i lagen angivna betingelser utfärda valutareglrande bestämmelser inom särskilda i lagen redovisade gränser.

Valutaregleringen i sin nuvarande form reglerar huvudsakligast värdepappershandeln över gränserna. Den utgör härvid ett väsentligt ekonomiskt-politiskt instrument som, om det skulle avskaffas, avsevärt skulle kunna begränsa möjligheterna att föra en effektiv stabiliseringspolitik.

De löpande betalningarna är som bekant undantagna från regleringen. I fråga om kapitalrörelserna gäller att ansökningar om direkta investeringar i utlandet har bifallits så gott som undantagslöst under de senare åren. Ansökningar om utländska direkta investeringar i Sverige har också behandlats på samma sätt.

Under tioårsperioden 1955—1964 har tillstånd till direkta investeringar i ut-

Fortsatt valutareglering

landet lämnats till ett sammanlagt belopp av inemot 3 200 miljoner, varav inte mindre än 750 miljoner under 1964. Tillstånd till finansiell upplåning utomlands har vidare till mycket betydande belopp lämnats för fartygsbyggen och finansiering av svenska investeringar i utlandet liksom till utländska dotterbolag här i Sverige.

Motionärerna liksom reservanterna menar att med hänsyn till den liberalisering som skett i den praktiska tillämpningen av valutaregleringen borde man kunna ta steget fullt ut och avveckla denna reglering helt. Inom utskottsmajoriteten menar vi att med hänsyn till den smidighet som utmärker det nuvarande regleringssystemet måste detta ändå kunna bibehållas. En förändring av detsamma utgör inte någon förutsättning för en sådan ytterligare liberalisering av valutapolitiken som motionärerna önskar.

Herr talman! Med det anförda ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Vi är överens om det faktum att man i landet tillämpar bestämmelserna liberalt och att de är till föga bekymmer och besvär för dem som skall göra betalningar över gränserna. Men det är ganska lustigt att se att man kan komma till helt olika resultat utifrån samma konstaterande. Jag kan göra en jämförelse med den liberalisering som man siktar till inom OECD och som man givit uttryck för genom att i juli 1964 anta en ändring av stadgan för frigörelse av kapitalrörelser. Denna ytterligare liberalisering motiverades med att man i de olika medlemsländerna hade så fria förhållanden att faktiskt stadgans liberalisering borde kunna utsträckas. En sådan liberalisering av formell natur skulle i sin tur kunna möjliggöra ytterligare faktiska lättnader.

Så resonerade man alltså i internationella sammanhang, och den svenske re-

presentanten tycks inte ha haft någonting att invända mot resonemanget i dessa internationella sammanhang. Men här säger man nu tvärtom från regeringen och på socialdemokratiskt och centerpartistiskt håll i utskottet: I själva verket är det inte besvärande med regleringen, den känns inte som något band, och därför kan den stå kvar. Detta tycker vi, som hamnat som reservanter i utskottet, är ett mycket märkligt resonemang. För min del kan jag inte se det som någonting annat än ett utslag av det tänkande, som herr Sträng formulerat ungefär så här för två månader sedan, när han talade vid Stockholms köpmannaklubbs sammanträde: »Om man sitter och reglerar så blir man så fången av regleringstänkandet att man har svårt att komma ur det.»

Så är det kanske. Vi reservanter föreslår att man nu i ökad utsträckning skall komma ur regleringstänkandet vad beträffar valutalagstiftningen. Därför ber jag, herr talman, att få instämma i det yrkande om bifall till reservationen som redan framställts.

Härmed var överläggningen slutad.

Punkterna A och B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen i motsvarande del; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkterna A) och B) i utskottets utlåtande nr 32, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit

Lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.

reservationen av herr Hilding m. fl. i motsvarande del.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 123 ja och 75 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit vad utskottet hemställt.

Punkten C

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herr Hilding m. fl. i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 8

Lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.

Föredrogs bankutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 5 mars 1965 dagtecknad proposition, nr 72, vilken hänvisats till bankutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av ett propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över finansärenden för samma dag föreslagit riksdagen att

dels antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning;

dels medge, att riksbanken för tiden

den 1 juli 1965—den 30 juni 1966 fritoges från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att före utgången av denna tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar om förhållandena gäve anledning till detta.

Det förslag i fråga om riksbankens sedelutgivningsrätt som framlades i propositionen innebar att särskilda bestämmelser om undantag från riksbankslagens föreskrifter härom skulle gälla även för tiden den 1 juli 1965—den 30 juni 1966. Maximibeloppet för sedelutgivningsrätten föreslogs höjt från 9 200 till 9 700 miljoner kronor.

Till utskottet hade även hänvisats de i anledning av propositionen väckta likalydande motionerna nr 668 i första kammaren av herrar Åkerlund och Gustaf Henry Hansson och nr 789 i andra kammaren av herrar Carlshamre och Nordgren, vari hemstälts

dels att riksdagen måtte bifalla propositionen, dock med den ändringen att riksbanken finge utgiva sedlar till ett belopp av högst 9 600 miljoner kronor;

dels att riksdagen måtte besluta att riksbankens metalliska kassa skulle förstärkas med lägst 300 miljoner kronor under år 1965.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

1. med avslag å motionerna I: 668 och II: 789, såvitt nu var i fråga, antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning;

2. medgiva, att riksbanken finge för tiden den 1 juli 1965—den 30 juni 1966 fritas från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld efter deras lydelse, med rätt dock för riksbanken att före utgången av denna tid återupptaga inlösningen av bankens sedlar om förhållandena gäve anledning till detta;

3. besluta, att motionerna I: 668 och

Lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, m. m.

II: 789 i övrigt icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar Åkerlund och Lundberg, vilka ansett att utskottet under punkterna 1. och 3. bort hemställa, att riksdagen måtte

1. med bifall till motionerna I: 668 och II: 789, såvitt nu var i fråga, antaga det genom propositionen framlagda förslaget till lag med särskilda bestämmelser rörande riksbankens sedelutgivning, dock med följande lydelse av

1 §

Riksbanken må utgiva sedlar till ett belopp av högst niotusensexhundra miljoner kronor.

3. besluta, att riksbankens metalliska kassa skulle förstärkas med lägst 300 miljoner kronor under år 1965.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Riksbankens rätt att utgä seldar regleras sedan ett kvartssekel tillbaka genom provisorisk lagstiftning. Den provisoriska lagstiftningen förlänges genom årliga beslut. Giltighetstiden för den nu gällande lagstiftningen — som utgår den 30 juni 1965 — föreslås i propositionen bli förlängd ett år.

Häremot torde inte finnas någon annan invändning att göra än att det vore önskvärt att riksbanksfullmäktige framlägger förslag till sådan revision av riksbankslagen att det nuvarande provisoriet kan upphöra. Denna uppfattning delar också utskottet och jag ber i den delen få instämma med utskottet.

Proposition nr 72, som utskottsutlåtandet likaledes behandlar, upptager även förslag om att maximibeloppet för sedelutgivningen höjes med ytterligare 500 miljoner utöver fjolårets höjning med 800 miljoner, alltså till sammanlagt 9 700 miljoner. Med hänsyn till angelägenheten av att upprätthålla restriktivitet i tillskapandet av likvida medel och i medvetande om att fjol-

årets höjning av sedelutgivningsrätten inte tagits helt i anspråk synes det mig lämpligt att höjningen nu fastställs till 400 miljoner kronor.

Så några ord om propositionens förslag att fritaga riksbanken från skyldigheten att vid anfordran inlösa av banken utgivna sedlar med guld. Som likvida medel i internationella sammanhang intar guldet rangplatsen nr 1 och på andra plats kommer sådana valutor som dollarn och pundet. Av olika anledningar — såsom ogynnsam betalningsbalans i England och Förenta staterna — har det visat sig att centralbanker och även privata banker inte varit så intresserade som tidigare att fortsätta att lägga sig till med t. ex. dollar.

Mot denna bakgrund anser jag att riksbanken — såsom herr Åkerlund och herr Gustaf Henry Hansson i första kammaren och herr Carlshamre och jag motionsledes föreslagit — bör öka sitt innehav av guld.

I detta sammanhang kan också påpekas att riksbankens metalliska kassa under de senaste tio åren absolut sett gått ned med en tredjedel och relativt sett nu utgör endast en fjärdedel av de totala tillgångarna mot cirka hälften för 10 år sedan.

En förstärkning av den metalliska kassan bör ske även med tanke på den s. k. tioländergruppens övriga medlemmar. Vi föreslår därför i motionen att riksbanken inköper för minst 300 miljoner kronor guld under år 1965.

Med stöd av vad jag här nu anförd ber jag vad gäller punkterna 1 och 3 att få yrka bifall till reservationen av herrar Åkerlund och Lundberg.

Herr REGNELL (h):

Herr talman! Reservationen skiljer sig på två punkter från de rekommendationer som utskottsmajoriteten har ansett sig böra lämna till kammaren.

Den första punkten är att maximibeloppet för sedelutgivningsrätten inte borde höjas till 9 700 miljoner kro-

Fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen, m. m.

nor utan till 9 600. Uppriktigt sagt gör man väl här anspråk på en mått- noggrannhet som det är ogörligt att upprätthålla. Utskottsmajoriteten har därför inte ansett sig ha skäl att korrigera bankofullmäktiges förslag.

Den andra punkten där reservanternas har en särmening är att de önskar ett uttalande från riksdagen om att riksbanken skulle öka sin metalliska kassa med lägst 300 miljoner kronor under 1965.

Personligen anser jag det klart olämpligt att genom ett riksdagsbeslut binda riksbankens handlingsfrihet på en sådan punkt. Att ge rekommendationer kan vara riksdagens skyldighet, men att direkt besluta i riksbankens ställe är däremot olämpligt.

Men om man ser bort från detta förbehåll och tar sig en funderare över vad motionsförslaget innebär, finner man att detta till sitt innehåll ligger nära den antidollarattityd, för vilken president de Gaulle under uppmärksammade former gav uttryck i början av detta år. President de Gaulle hade å sin sida hämtat åsikter från en rådgivare vid namn Jacques Rueff, vilken i marsnumret av Svenska bankföreningens tidskrift *Ekonomisk revy* betecknas som en av den internationella finansieringens mera reaktionära apostlar.

Det är alldeles riktigt att Sveriges riksbank håller en internationellt sett låg guldandel i valutareserven. En fördel med detta är, att den räntebärande andelen blir desto större, så att följaktligen valutareserven växer med ränta på ränta på ett sätt, som den annars inte skulle ha gjort. Vilken fördelning av guldandel och valutaandel som vid olika tidpunkter är lämplig bör, som jag inledningsvis framhöll, enligt mitt bedömande avgöras av bankofullmäktige.

Detta innebär, herr talman, att jag ber att få yrka bifall till bankoutslottets hemställan i dess utlåtande nr 33.

Jag vill sluta med att instämma i herr Nordgrens uttalande, att det inom ban-

koutslottet är ett önskemål att vi äntligen får till stånd den revision av riksbankslagen, som vi länge har efterlyst såväl i utskottet som i kammaren.

Överläggningen var härmed slutad.

Punkten 1

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herrar Åkerlund och Lundberg i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkten 2

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen av herrar Åkerlund och Lundberg i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9

Föredrogs bankoutslottets utlåtande nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 16 § förordningen den 29 november 1963 (nr 573) om Konungariket Sveriges stadshypotekskassa och om stadshypoteksförordningar, m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen, m. m.

Föredrogs bankoutslottets utlåtande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256), m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

I en den 5 mars 1965 dagtecknad proposition, nr 98, vilken hänvisats till

Fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen, m. m.

bankoutskottet, hade Kungl. Maj:t under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen följande förslag till

1) lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256);

2) lag om fortsatt giltighet av placeringskvotlagen den 25 maj 1962 (nr 257);

3) lag om fortsatt giltighet av ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258).

Propositionens innebörd var att den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen, för vilken giltighetstiden utginge den 30 juni 1965, skulle erhålla förlängd giltighet t. o. m. den 30 juni 1968.

Till utskottet hade vidare hänvisats följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen

dels de likalydande motionerna I: 736 av herrar Harald Pettersson och Sundin och II: 865 av herr Börjesson i Falköping m. fl., vari hemställts,

I. att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag om fortsatt giltighet av placeringskvotlagen;

II. att riksdagen måtte beträffande likviditets- och kassakvotlagen fastställa maximitalet för likviditetskvot för sparbanker och centralkassor för jordbrukskredit till 20 procent och för övriga ifrågakommande kreditinrättningar till 40 procent, samt maximitalet för kassakvot till 10 procent; samt

att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderlig författningstext;

dels de likalydande motionerna I: 737 av herr Stefanson m. fl. och II: 866 av herrar von Sydow och Berglund, vari hemställts,

A. att riksdagen måtte

1. avslå Kungl. Maj:ts förslag angående fortsatt giltighet av placeringskvotlagen den 25 maj 1962 (nr 257);

2. avslå Kungl. Maj:ts förslag angående fortsatt giltighet av ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258);

3. besluta sådan lydelse av likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256)

att banks nettoinnehav av utländsk valuta skulle inräknas bland de likvida medlen,

att likviditetskvot enligt § 6 likviditets- och kassakvotlagen måtte fastställas till högst 40 procent för affärsbankerna och till högst 20 procent i sparbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit,

att kassakvot enligt § 7 i samma lag måtte fastställas till högst 10 procent; samt

B. att vederbörande utskott måtte utarbeta förslag till härför erforderliga ändringar i författningstexten.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte

A. antaga det vid propositionen följande förslaget till lag om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256);

B. med bifall till motionerna I: 736 och II: 865 samt I: 737 och II: 866, samtliga såvitt nu var i fråga, för sin del antaga följande

Förslag

till

lag om ändrad lydelse av 6 och 7 §§ likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 (nr 256)

Härigenom förordnas, att 6 och 7 §§ likviditets- och kassakvotlagen den 25 maj 1962 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

Fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotslagen, m. m.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

6 §.

Det procenttal, vartill likviditetskvot minst skall uppgå, fastställas av riksbanken. Talet må i fråga om sparbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit ej sättas högre än till *tjugofem* och i fråga om andra kreditinrättningar ej högre än till *femtio*.

Där så ————— rörelsens art.

Det procenttal, vartill likviditetskvot minst skall uppgå, fastställas av riksbanken. Talet må i fråga om sparbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit ej sättas högre än till *tjugo* och i fråga om andra kreditinrättningar ej högre än till *fyr tio*.

7 §.

Med kassakvot — — — angivna undantagen.

Det procenttal, vartill kassakvot minst skall uppgå, fastställas av riksbanken. Talet må ej sättas högre än till *femton*. Vid dess fastställande må tillämpas vad i 6 § andra stycket stadgas.

Det procenttal, vartill kassakvot minst skall uppgå, fastställas av riksbanken. Talet må ej sättas högre än till *tio*. Vid dess fastställande må tillämpas vad i 6 § andra stycket stadgas.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1965.

C. besluta, att motionerna I: 737 och II: 866, i vad de avsåge stadgandet i 4 § tredje stycket likviditets- och kassakvotslagen beträffande tillgångar i utländsk valuta, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. med bifall till motionerna I: 736 och II: 865 samt I: 737 och II: 866, samtliga såvitt nu var i fråga, avslå det vid propositionen fogade förslaget till lag om fortsatt giltighet av placeringskvotslagen den 25 maj 1962 (nr 257);

E. med avslag å motionerna I: 737 och II: 866, såvitt nu var i fråga, antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om fortsatt giltighet av ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258).

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Ståhle, Åke Larsson,*

Palm, Augustsson, Hagnell, Bengtsson i Landskrona, *Ekström* i Iggesund och *Jönsson* i Arlöv, vilka ansett, att utskottet under punkten B. bort hemställa, att riksdagen måtte besluta, att motionerna I: 736 och II: 865 samt I: 737 och II: 866, samtliga i vad de avsåge ändringar av procentsatserna för de i likviditets- och kassakvotslagen stadgade likviditets- och kassakvoterna, icke skulle föranleda någon riksdagens åtgärd;

2) av herrar *Akerlund, Stefanson, Lundberg, Wikberg, Regnéll, Larsson* i Umeå och *Hylltander*, vilka ansett, att utskottet under punkten C. bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 737 och II: 866, såvitt nu var i fråga, för sin del antaga följande

Förslag

till

lag om ändrad lydelse av 4 § likviditets- och kassakvotslagen den 25 maj 1962 (nr 256)

Härigenom förordnas, att 4 § likviditets- och kassakvotslagen den 25 maj 1962 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

Fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen, m. m.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

4 §.

Till grund ————— eller försålts.

Nettobeloppet av ————— eller bankir.

När omständigheterna föranleda därtill, må riksbanken föreskriva dels att även andra tillgångar må inräknas i bruttosumman, dels att i nämnda summa icke må inräknas tillgångar i utländsk valuta, efter avdrag för skulder i sådan valuta, med mer än som svarar mot viss del av kreditinrättningarnas samtliga förbindelser med de i 5 § angivna undantagen, dels att viss eller vissa skuldgrupper enligt andra stycket icke skola avdragas vid bestämmandet av nettobeloppet.

När omständigheterna föranleda därtill, må riksbanken föreskriva dels att även andra tillgångar må inräknas i bruttosumman, dels att viss eller vissa skuldgrupper enligt andra stycket icke skola avdragas vid bestämmandet av nettobeloppet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1965.

3) av herrar *Stähle, Ake Larsson, Palm, Augustsson, Hagnell, Bengtsson* i Landskrona, *Ekström* i Iggesund och *Jönsson* i Arlöv, vilka ansett, att utskottet under punkten D. bort hemställa, att riksdagen måtte med avslag å motionerna I: 736 och II: 865 samt I: 737 och II: 866, samtliga såvitt nu var i fråga, antaga det vid propositionen fogade förslaget till lag om fortsatt giltighet av placeringskvotlagen den 25 maj 1962 (nr 257);

4) av herrar *Akerlund, Stefanson, Lundberg, Regnéll, Larsson* i Umeå och *Hyltander*, vilka ansett, att utskottet under punkten E. bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 737 och II: 866, såvitt nu var i fråga, avslå det vid propositionen fogade förslaget till lag om fortsatt giltighet av ränteregleringslagen den 25 maj 1962 (nr 258).

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr LARSSON i Umeå (fp):

Herr talman! Bankoutskottets förevärande utlåtande ger måhända ett något förvirrande intryck för kammarens le-

damöter. Det är lottningen i utskottet som ställt till orede. På de punkter i utskottets utlåtande, vid vilka är fogade reservationerna nr 1 och 3, har oppositionspartiernas representanter vunnit i lottningen. De reservationer som är betecknade som nr 2 och 4 är däremot avgivna gemensamt av högern och folkpartiet.

Jag skall något beröra reservation nr 2, i vilken det föreslås att riksbankens rätt att föreskriva, att tillgångar av utländsk valuta endast till viss del får inräknas bland kreditinrättningarnas likvida medel, skall utgå. Reservanternas bygger sitt ställningstagande dels på att dessa valutor är synnerligen likvida, dels på att dessa tillgångar på intet sätt inger någon farhåga för att påverka efterfrågeökningen inom landet på ett negativt sätt.

Om riksbanken skulle behöva påverka affärsbankernas valutainnehav, kan den reglera dessa genom att uppträda som aktiv köpare på valutamarknaden. Dessutom motiverar icke det nuvarande läget på valutamarknaden på något sätt ett bibehållande av denna bestämmelse.

Vid den tidpunkt då denna rutin till-

Fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen, m. m.

kom förelåg det kanske en viss angelägenhet för riksbanken att få hand om dessa valutor, men läget har förändrats radikalt och något sådant behov är för närvarande inte på något sätt förekommande. Det måste vara en fördel för affärsbankerna att i sin verksamhet kunna operera med dessa likvida medel och att få använda dem i rörelsen på det sätt som de själva anser lämpligast. Det finns ingen som helst anledning till att man skall utesluta dessa medel, när man räknar fram affärsbankernas likvida reserver, eftersom de mycket snabbt kan förvandlas till svenska kronor.

Reservationen nr 4 behandlar ränteregleringslagen, vilken utskottsmajoriteten uttalar bör kvarstå på grund av dess beredskapsfunktion. Reservanterna har däremot en annan uppfattning och uttalar följande: »När det gäller att undvika balansrubbnings på kreditmarknaden spelar en rörlig räntepolitik en viktig roll. En genomförd reglering av såväl inlånings- som utlåningsräntor, vartill ränteregleringslagen öppnar möjlighet, skulle däremot leda till en skadlig desorganisation av kreditmarknaden.»

Lagen har inte behövt tillämpas, och skulle den tillämpas kan stora skadeverkningar befaras uppstå. Vad som eftersträvas är en rörlig kreditmarknad — en prioriterad marknad kan leda till allvarliga ekonomiska konsekvenser. Kapitalets rörlighet och frihet ger de bästa förutsättningarna för en sund utveckling.

Ränteregleringslagen bör därför utmönstras ur den kreditpolitiska beredskapslagstiftningen, såsom reservanterna föreslår. Den har ingen uppgift att fylla i dag, och skulle den tillämpas bleve följderna för vårt näringsliv och över huvud taget för den ekonomiska verksamheten här i landet skadliga.

Jag ber fördenskull, herr talman, att få yrka bifall till reservationerna 2 och 4.

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! I bankoutskottets förvarande utlåtande behandlas i proposition nr 98 gjorda framställningar om fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen, placeringskvotlagen och ränteregleringslagen. Det gäller tre lagar av beredskapskaraktär som riksdagen senast antog för tre år sedan och vilkas giltighetstid utgår vid instundande halvårsskifte. Kungl. Maj:t har på hemställan av bankofullmäktige föreslagit att lagarna i oförändrad form skall få förlängd giltighet under en ny treårsperiod.

Jag vill understryka att ingen av lagarna hittills har varit i tillämpning, men lagstiftningen som sådan har givetvis ändå haft betydelse såsom bakgrund till de överenskommelser av motsvarande innebörd som riksbanken i viss utsträckning har träffat med kreditinstituten. Det måste anses nödvändigt att det allmänna till sitt förfogande har medel som gör det möjligt att föra en effektiv ekonomisk politik och påverka den totala kreditvolymen och kreditfördelningen.

Likviditets- och kassakvotlagen är, såsom framgår av lagtexten, avsedd att tillämpas i undantagssituationer, där de vanliga kreditpolitiska medlen visar sig otillräckliga. Varken utskottsmajoriteten — vilken i detta fall efter lottning utgörs av de borgerliga representanterna i utskottet — eller vi reservanter har någonting emot att lagen erhåller förlängd giltighet. Skillnaden i uppfattning ligger i att den borgerliga utskottshälften vill ha de olika kvottalen justerade nedåt, medan vi socialdemokrater stöder departementschefens förslag om oförändrade kvottal. Jag vill framhålla att dessa kvottal är att betrakta som maxima, vilka vid en tillämpning av lagen skulle komma att föreskrivas endast i speciella lägen. Med hänsyn till lagens syfte att bereda riksbanken handlingsmöjligheter i ytterlighetsfall anser vi

Fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen, m. m.

därför att förslaget i propositionen bör tillstyrkas.

Enligt 4 § i likviditets- och kassakvotlagen har riksbanken rätt att föreskriva att tillgångar i utländsk valuta endast till viss del får inräknas bland kreditinrättnings likvida medel. Reserverna — herr Åkerlund m. fl. — föreslår i reservation 2 att denna bestämmelse skall upphävas. Jag vill då framhålla att lagen har karaktären av beredskapslag. Den skall sålunda endast användas i extraordinära situationer, och därför stöder vi socialdemokrater även på denna punkt propositionsförslaget.

Placeringskvotlagen — en annan av dessa beredskapslagar — har som bekant till syfte att i ansträngda lägen skydda statens och bostadsbyggandets kreditbehov. Detta behov bör, såsom vi socialdemokrater framhåller i reservation 3 — i första hand täckas genom att riksbanken ger rekommendationer eller genom att överenskommelser träffas med kreditinstituten. Ett enda kreditinstitut kan emellertid genom att vägra medverka förhindra en sådan lösning, och vi anser därför, liksom departementschefen, att det är nödvändigt att bibehålla lagen.

Vad slutligen gäller ränteregleringslagen och den däri ingående emissionskontrollen delar vi departementschefens uppfattning att lagen i vissa lägen kan vara ett viktigt komplement till andra penningpolitiska åtgärder. Vi menar att lagen fyller en väsentlig beredskapsfunktion och kan följaktligen inte ansluta oss till motionsledes och reservationsvis framförda yrkanden om lagens slopande.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna nr 1 och 3 av herr Ståhle m. fl. På övriga punkter yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr von SYDOW (h):

Herr talman! Jämte herr Berglund i denna kammare har jag varit motionär 2 — *Andra kammarens protokoll 1965. Nr 26*

i denna fråga, och jag skall be att med anledning därav få säga några ord.

Jag vill då genast börja med att instämna i det yrkande om bifall till reservationerna 2 och 4, som herr Larsson i Umeå framställt, och jag ber att därtill få yrka bifall till utskottets hemställan under punkterna B och D.

Jag skall inte uppta tiden med att utveckla de olika synpunkter beträffande dessa olika lagar som har lämnats i motionen och i reservationerna. Jag skall bara påpeka, vilket ju framgår av handlingarna, att samma åsikter, som kommit till uttryck i motionen och i de reservationer som här har berörts, har framförts av två reserveranter i såväl riksbanks- som riksgäldsfullmäktige, liksom även av Bankföreningen, Sparbanksföreningen och Försäkringsbolagens riksförbund.

Det är således en utomordentligt stor och sakkunnig församling, som har motsatt sig en förlängning av dessa lagar. Bestämmelserna om kassa- och likviditetskvoter anser vi oss kunna acceptera så länge de fullföljer ett rent penningpolitiskt syfte och är ett av penningpolitikens medel, som betraktas som ett komplement i vissa lägen till räntepolitiken och riksbankens marknadsoperationer.

Herr Larsson i Umeå har talat om den reservation som berör innehavet av utländsk valuta, så jag skall hoppa över det. Jag vill dock säga ett par ord om den sänkning av maximilikviditetskvot-talet som föreslagits.

Att ha baserat bestämmelserna i denna beredskapslag på så mycket som 50 procent för affärsbankerna och 25 procent för sparbankerna och centralkassorna för jordbrukskredit, anses av oss vara absolut för högt och inte representera någon som helst realistisk nivå.

Det är ju alldeles klart, att ett företag som driver bankrörelse måste hålla sig med en god likviditet i form av egen kassa och av sådana tillgångar, som företaget kan disponera över. Det skulle

Fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen, m. m.

vara en ren orimlighet om dessa föreslagna höga maximikvottal skulle tillämpas. Företagen skulle då komma att stå inför en nästan olöslig uppgift när det gäller att stärka sin likviditet. Det kan ske antingen genom att öka inlåningen eller genom att minska utlåningen, eller naturligtvis båda dessa operationer i förening. Skulle dessa maximikvottal verkligen en gång bli föreskrivna, skulle därav uppstå mycket svåra rubbningar inom hela kreditmarknaden.

Beräffande placeringskvotlagen och ränteregleringslagen föreligger nu förslag, att de skall förlängas. Mot detta har vi motionärer opponerat oss och därvid fått stöd i ett fall av utskottets majoritet och i ett annat av reservanterna. Jag skulle vilja säga, att vi ju inte är främmande för beredskapslagar i allmänhet. Men de beredskapslagar vi har sysslat med och som i folks medvetande framstår såsom verkliga beredskapslagar och nödvändiga sådana, skall tillämpas i händelse av krig eller krigsfara. De lagar, som det nu är fråga om, är dock något helt annat. De påminner, tycker jag, om björkriset i kakelugnsvrån, som skall tas fram om kreditväsendets gossar inte skulle vara snälla och lydiga tillräckligt. Det har dock hittills gått med frivilliga överenskomelser. Det finns ingen anledning att tro på något annat i framtiden. Dessa tvenne kreditpolitiska beredskapslagar, ränteregleringslagen och placeringskvotlagen, är onödiga, och en förlängning av dessa lagar motsätter sig motionärerna, vilket jag nu ber att ytterligare få understryka.

I detta anförande instämde herr *Berglund* (fp).

Herr **BÖRJESSON** i Falköping (cp):

Herr talman! Tillåt mig, herr talman, att i anslutning till behandlingen av bankoutskottets utlåtande nr 35 anföra några synpunkter.

Jag har tillsammans med några andra

centerpartister väckt en motion i denna kammare som fått nr 865 och som blivit föremål för utskottsbehandling. Vi har i vår motion hävdad att kreditmarknaden sedan länge kännetecknas av bristande jämvikt mellan tillgång och efterfrågan. Vi är medvetna om det angelägna i att samhället utrustas med smidigt verkande medel att hålla tillbaka en alltför stark kreditefterfrågan, så att därmed stabiliteten kan upprätthållas i samhällsekonomin. Men det måste vara angeläget — ja, helt enkelt en primär uppgift och målsättning — att söka skapa förutsättningar för en snabbare ökning av kreditillgången. Det måste därför framstå som en nödvändighet att söka öka det personliga sparandet. Det personliga sparandet bör erbjudas mera attraktiva villkor än hittills, om det i erforderlig utsträckning skall kunna medverka till ökade kapitaltillgångar för olika investeringsändamål.

En effektiv stabiliseringspolitik måste baseras på en kombination av finanspolitiska och kreditpolitiska åtgärder. För närvarande har vi en markerad högräntepolitik. I nuvarande läge i fråga om samhällsekonomin kan emellertid räntevapnet inte sägas ha tillnärmelsevis samma verkan som i tidigare skeden. Den offentliga verksamheten t. ex. måste sägas vara i ringa grad påverkad av räntepolitiken. Så höga utlåningsräntor som för närvarande gäller måste man gå över trettio år tillbaka i tiden för att finna, om jag inte är fel underrättad.

Den höga räntan får i stort sett sin mest framträdande effekt på de mindre företagen med deras i regel svagare likviditet. En sådan räntepolitik bör motverkas dels genom kombinerade finanspolitiska åtgärder, dels genom en lämpligare utformning av kreditpolitiken som sådan. För en nödvändig begränsning av kreditgivningen bör ett system med reservkvotbestämmelser för kreditinstituten tillmätas betydelse. Det är, som vi motionärer framhållit i vår mo-

Fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen, m. m.

tion, lämpligt att riksbanken även i fortsättningen träffar frivilliga uppgörelser med kreditinstituten om den restriktivitet som är erforderlig på det kreditpolitiska området. En beredskapslagstiftning om likviditets- och kassakvoter bör dock även i fortsättningen under en övergångstid finnas som garanti för den återhållsamhet i kreditgivningen som ur konjunkturpolitisk synpunkt kan visa sig nödvändig. Likviditets- och kassakvotlagens giltighetstid bör därför förlängas till den 30 juni 1968.

Det synes dock som om likviditets- och kassakvotlagen inte har en tillfredsställande utformning. I betraktande av att bestämmelserna avser en s. k. övergångsföreteelse, finner jag ingen anledning att närmare gå in på deras utformning. En ändring av gällande maximala synes dock nödvändig. Jag vill i likhet med utskottsmajoriteten förorda att högsta gränsen för likviditetskvoten fastställs till 20 procent för sparbanker och centralkassor för jordbrukskredit samt till 40 procent för övriga ifrågakommande kreditinrättningar. Högsta kassakvotstalet bör fastställas till 10 procent.

Jag vill i likhet med utskottsmajoriteten anföra att placeringskvotlagen bör upphävas. Placeringskvotlagen kan givetvis inte medföra någon förstärkning av kapitalmarknaden. Lagen har framför allt gentemot försäkringsbolagen och sparbankerna ett direkt prioriterings- och dirigerings syfte. Det kan inte bestridas att en sådan prioritering kan medföra allvarliga skadeverkningar för så väsentliga ändamål som industriens, jordbrukets, hantverkets, kommunernas och utbildningens lånebehov. Därmed kan en diskriminering ske gentemot investeringsändamål som måste betraktas som synnerligen angelägna ur samhällets synpunkt. Det är helt enkelt nödvändigt att näringslivet beredes ökat utrymme för investeringar, om vårt lands konkurrenskraft på världsmarknaden inte skall eftersättas.

I en aktiv konjunkturpolitik bör ingå att staten så långt som möjligt söker anpassa sina utgifter efter konjunkturläget. Beträffande bostadsbyggandet har vi att räkna med ökat kreditbehov, men detta ökade kreditbehov måste givetvis kunna tillgodoses inom ramen för en fri kreditmarknad och inom ramen för de möjligheter till frivilliga överenskomelser som ligger inom räckhåll.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till bankoutskottets utlåtande nr 35.

I detta anförande instämde herr *Elmwall* (cp).

Härmed var överläggningen slutad.

Punkten A

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bengtsson i Landskrona begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten B) i utskottets utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Ståhle m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering

Fortsatt giltighet av likviditets- och kassakvotlagen, m. m.

medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 95 ja och 108 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 1) av herr Stähle m. fl.

Punkten C

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten C) i utskottets utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Åkerlund m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 131 ja och 73 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Punkten D

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr talmannen den förra pro-

positionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bengtsson i Landskrona begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten D) i utskottets utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Stähle m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för nej-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 94 ja och 109 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 3) av herr Stähle m. fl.

Punkten E

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i punkten E) i utskottets utlåtande nr 35, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Anslag till Religionspedagogiska institutet i Uppsala

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av herr Åkerlund m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Larsson i Umeå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 133 ja och 70 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 11

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kostnader för svenska FN-styrkor m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 12**Anslag till Religionspedagogiska institutet i Uppsala**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 95, i anledning av väckta motioner om anslag till Religionspedagogiska institutet i Uppsala.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Hellebladh m. fl.* (I: 378) och den andra inom andra kammaren av herr *Nelander m. fl.* (II: 474), hade hemställts att riksdagen måtte besluta att Religionspedagogiska institutet, Uppsala, av statsmedel tilldelades ett anslag av 25 000 kr.

Utskottet hemställde, att motionerna I: 378 och II: 474 icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herr *Bohman*, fröken *Andersson*, herrar *Ivar Johansson*, *Axel Andersson*, *Bengtson*,

Källqvist, *Wallmark*, *Bohman* och *Ståhl*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i Hedenäset, *Nelander*, *Mattsson* och *Nordstrandh*, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 378 och II: 474, till Religionspedagogiska institutet i Uppsala för budgetåret 1965/66 på driftbudgeten under åttonde huvudtiteln anvisa ett anslag av 25 000 kr.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **NELANDER** (fp):

Herr talman! Det är alldeles riktigt vad som angivits i statsutskottets utlåtande nr 95 att frågan om ett statligt anslag till Religionspedagogiska institutet i Uppsala nu för fjärde gången kommer inför riksdagen. Varje gång har utskottet med knapp majoritet — i år 16 röster mot 14 — avstyrkt framställningen och kamrarna likaledes med några få rösters övertikt avslagit motionsyrkandena. Vi har återkommit gång på gång, eftersom vi anser att den av institutet bedrivna verksamheten är så betydelsefull, att ett litet anslag är synnerligen välmotiverat. Det gäller ju främst fortbildning och vidareutbildning av lärare i kristendoms-kunskap på olika stadier.

Då statsutskottets liksom reservationens motivering är knapphändig, ber jag att med några ord få belysa behovet av detta anslag. Jag gör det med hänvisning till den ganska utförliga fyrpartimotion, nr 474 i denna kammare, som avlämnats, samt till redogörelserna för institutets verksamhet.

Under tolv år har Religionspedagogiska institutet verkat för religionspedagogiken i vårt land. Arbetet bedrivs helt på ekumenisk bas och olika lärarför-eningar är engagerade. En av de viktigaste uppgifterna är som sagt fortbildning och vidareutbildning av lärare i kristendoms-kunskap på olika stadier. Under våren har tre religionspedagogiska kurser ägt rum: i Lund under ledning av professor Ragnar Bring, i Fal-

Anslag till Religionspedagogiska institutet i Uppsala

köping under ledning av docenten Gunnar Hillerdal och i Jönköping för sådana som undervisar utan att äga pedagogisk utbildning under ledning av lektorn, teol. dr Henrik Elmgren. Delta-
garantalet har i genomsnitt varit 20. Kurserna, som är avgiftsfria, pågår under en termin i form av seminarieövningar på kvällstid. Till hösten planeras ytterligare kurser.

Betydelsefull är också den skriftserie som utges, varigenom lärare i kristendoms-kunskap erhåller aktuell information för sin undervisning. Tidigare har utgivits »Handledning för skolans morgonsamling». Närmast planeras en skrift om innebörden i »den objektiva undervisningen» och vidare en skrift om kristendomsundervisningen i grundskolan, en handledning för lärare.

Genom konferenser och rundabords-samtal bedriver institutet också kontinuerlig upplysningsverksamhet. Det pågår för närvarande en livlig pedagogisk verksamhet inom de olika samfunden, och det är av stor betydelse att företrädarna för denna verksamhet får kontakt med lärarna i den offentliga skolan.

Av vikt är vidare de internationella och internordiska kontakterna. En nordisk religionspedagogisk konferens planeras hösten 1966 äga rum i Sigtuna. Utöver det fastställda arbetsprogrammet tas institutet ofta i anspråk för att tillhandahålla enskilda lärare och olika organisationer upplysningar och utredningar.

Institutets ställning i den pedagogiska världen är numera av central betydelse. Det har blivit en riksinstitution. Men dess verksamhet hämmas påfallande av bristande ekonomiska resurser. Statsutskottet hänvisade 1961 och även nu till möjligheter att få del av vissa riksanslag. Det borde väl stå klart för alla, att alla sådana möjligheter har försökts utan särskilt goda resultat. I vår motion redovisas, förutom frivilliga bidrag, anslag från kyrkliga arbetsfonden på 10 000 kronor. I stor utsträckning får

Religionspedagogiska institutet arbeta med frivilliga krafter. Direktorn är sålunda oavlönad. Tillgängliga medel räcker inte till sekretariatskostnaderna utan får i första hand användas till kurser och utgivandet av skrifter.

Att stimulera och vidareutbilda de enskilda lärarna i deras viktiga tjänst i den offentliga undervisningen är förvisso en betydelsefull uppgift, som riksdagen borde finna angeläget att understödja — i synnerhet när anspråken är så små som ett anslag på 25 000 kronor. Jag hoppas att de ärade kammarledamöterna skall vara av samma mening. Jag ber att få yrka bifall till den vid utlåtnad fogade reservationen av herr Boman m. fl.

I detta anförande instämde herrar Keijer (fp), Mattsson (cp), Källstad (fp), Hedin (h), Zetterberg (s), Rimmerfors (fp) och Gustafsson i Borås (fp) samt fru Johansson (s).

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Utöver herr Nelanders redogörelse för Religionspedagogiska institutets verksamhet och målsättning finns inte mycket att tillägga av dokumenterade sakuppgifter. Vad jag kan bidra med utifrån den inblick i och sakkunskap om skolans värld och problem, som jag tror mig ha, är ett understrykande av att religionspedagogiken i vårt land utan tvivel försumrats en hel del i äldre tider. Ännu är den fortfarande inte tillfredsställande genomarbetad, trots aktingsvärda insatser från både myndigheter och enskilda. Denna religionspedagogik kräver allt det stöd den kan få. Inte minst omsorgen om grundskolan och det kommande gymnasiet, som har att ge religionsundervisning i delvis nya former och med i åtskilliga avseenden nytt kursinnehåll, kräver helt enkelt detta stöd — skulle jag våga spetsa till det. Lärarna behöver all möjlig hjälp.

Religionspedagogiska institutet har i tolv år med goda resultat — därom vå-

Anslag till Religionspedagogiska institutet i Uppsala

gar jag väl som fackman vittna — verk-
kat för religionspedagogiken i vårt land.
Religionspedagogiska kurser och semi-
narier — de senare av akademisk karak-
tär — har, som herr Nelander framhöll,
ordnats på olika orter under ledning
av framstående experter av vilka vi har
några få i landet. Avsikten är att inten-
sifiera seminarieverksamheten i fortsätt-
ningen, bl. a. för att ge de många reli-
gionslärare som inte har formell, ibland
inte ens ämnesteoretiskt sett reell kom-
petens möjlighet att snabbt förvärva
en något så när tillfredsställande behö-
righet och skicklighet i att undervisa
i ämnet kristendomskunskap respektive
religionskunskap.

Denna sida av institutets verksamhet
är av utomordentligt stor betydelse, och
redan den tycker jag motiverar det be-
gärda lilla anslaget på 25 000 kronor.
Lägger man därtill institutets övriga
verksamhet med insatser för religions-
pedagogisk forskning — även den del-
vis försummad i vårt land — insatser
för religionspedagogiska konferenser av
olika slag, religionspedagogiskt förfat-
tarskap och en inte föraktlig individuell
rådgivning, så framstår institutets för-
hoppningar om det här lilla anslaget så-
som än blygsammare.

Huvudparten av institutets insatser
kommer, även om detta belopp beviljas,
ändå att ligga på frivillighetens och
idealitetens bas, och det är ur många
synpunkter bara bra. Någon risk för att
statsmedlen icke kommer till bästa möj-
liga användning finns icke.

Även jag ber att få yrka bifall till re-
servationen.

Herr BERG (s):

Herr talman! Det är, såsom det sagts
här tidigare, fjärde året som motioner
med detta yrkande är föremål för riks-
dagens behandling och utskottsutlåtan-
den över dessa motioner presenteras.
Den knapphändiga motiveringen i ut-
skottsutlåtandena för avslag har alltid

varit av samma typ och karaktär. Re-
servationerna har tidigare varit något
mer mångordiga, men också de har bli-
vit knapphändigare.

I dagens debatt om anslaget har man
i protokollet fört in också motionens
formuleringar. Det är givet att det finns
vissa skäl för framställningar av det
här slaget, men man kan fråga sig om
de skäl som har anförts är tillräckligt
starka och underbyggda på det sätt som
den anslagsgivande parten kräver. Ut-
skottet har i sina tidigare utlåtanden
alltid hänvisat till möjligheterna att
ansöka om bidrag från befintliga riks-
statsanslag som statskontoret anvisade
redan 1961.

Jag förmodar att de fem kristna lärar-
förbund som startat verksamheten för
en frivillig fortbildning av kristendoms-
lärare ansett att den utbildning som
staten bedriver på detta område är otill-
räcklig och otillfredsställande och bör
kompletteras på frivillig väg. Några upp-
gifter om hur verksamheten skall finan-
sieras finns dock inte i institutets stad-
gar, som är intagna i motionshäftet.
Detta vittnar om en ganska lättsinnig
inställning till de ekonomiska förutsät-
tingarna för en verksamhet av det pre-
tentiösa slag som har redovisats i dag.
Av motionen framgår att endast två
av de fem organisationer som startat
verksamheten har lämnat bidrag under
1964, och det är bidrag med så obetyd-
liga belopp som 500 kronor från var-
dera organisationen.

I stiftelsen är också en hel del andra
organisationer och institutioner inblan-
dade — jag har räknat till minst tretton
olika instanser — och man skulle ju
vänta sig att där funnes en offervilja
och önskan att bidra med pengar till
verksamheten. Det visar sig dock att
endast fyra organisationer lämnar 500
kronor vardera detta år till en verk-
samhet som anses så betydelsefull. Där-
till kommer ett anslag från Diakonisty-
relsen på 1 000 kronor och från Kyrk-
liga arbetsfonden på 10 000 kronor —

Anslag till Religionspedagogiska institutet i Uppsala

dessa är tydligen det väsentliga ekonomiska underlaget.

Detta tyder enligt min uppfattning inte på något större intresse för den verksamhet som institutets tillskyndare och övriga inblandade omhuldar. Min personliga uppfattning är att den som har ambitionen att komplettera den utbildning som staten bedriver bör bygga verksamheten på en stabilare ekonomisk grund än man har gjort i detta fall. Jag anser dessutom att den fortbildning av lärare som erfordras på detta speciella avsnitt av vårt undervisningsväsende bör avvägas och bedrivas av samhällets egna organ. Jag yrkar därför bifall till utskottets hemställan.

Herr NORDSTRANDH (h):

Herr talman! Jag tycker, att den offervillighet, som de kristna lärarförbunden har visat, inte är obetydlig. Mätt med de mått vi använder här i riksdagen är det ju inte mycket pengar, men när det gäller att bedriva pedagogisk verksamhet beträffande andra skolämnena kan man knappast räkna med en sådan offervillighet.

Det är mycket riktigt, som herr Berg säger, att det egentligen borde ankomma på staten och skolmyndigheterna att bedriva den religionspedagogiska verksamhet, som institutet har tagit hand om, men religionspedagogiken är försummad i vårt land och är ännu inte i nivå med annan ämnespedagogik. Landets pedagogikprofessorer sysslar, såvitt jag vet, tyvärr inte nämnvärt med religionspedagogik utan med andra former av pedagogik, och de teologiska fakulteterna är inte i första hand praktiskt religionspedagogiskt inriktade.

Återstår skolöverstyrelsens eventuella experter och lärarutbildningsanstalternas lektorer i religionsmetodik. Jag vill inte förneka, att de gör en hel del, men det räcker inte till. Herr Berg vet lika väl som jag, att bristen på kompetenta lärare i kristendomskunskap och religionskunskap är utomordentligt stor.

Behovet av Religionspedagogiska institutet är i det läge, vari vi nu befinner oss och kommer att befinna oss åtskilliga år framåt i tiden, till fullo dokumenterat ur skolans synvinkel, som i detta sammanhang kanske är den viktigaste synvinkeln.

Herr BERG (s):

Herr talman! Det är klart att man kan argumentera på olika sätt i detta sammanhang, men jag har fäst mig vid den likgiltighet för den ekonomiska sidan som präglar institutets stadgar.

Motionärerna framhåller att det är en betydelsefull och riksomfattande verksamhet som här bedrivs men att arbetsomfattning snävt begränsas av institutets blygsamma tillgångar, som uppgår till 13 077 kronor i gåvor och anslag från fem eller sex olika institutioner och organisationer.

Det är givet att detta mycket blygsamma belopp inte kan ge utrymme för en så omfattande verksamhet som har skisserats i motionen och i stadgarna, men det finns inte någon punkt i stadgarna som talar om hur verksamheten skall finansieras. Det talas om att man skall tillsätta en kassaförvaltare — det är gott och väl — och så föreskrivs det att ett av de organ som har stiftat institutet skall tillsätta inspektor för stiftelsen. Det organet tillskjuter ett belopp på 500 kronor. Jag tycker det är ett ganska dåligt underlag för en så omfattande verksamhet som det är fråga om här.

I stadgarna står det, att de tillgångar som finns när institutets verksamhet eventuellt nedläggs skall överlämnas till ett av dessa förbund. Det är en ganska optimistisk paragraf med hänsyn till att det inte finns några som helst bestämmelser om hur man skall få in de pengar som man räknar med att ha tillgång till när man en gång slutar verksamheten.

Jag föreställer mig att den kristna gruppen i riksdagen inte ser frågan på

Anslag till Religionspedagogiska institutet i Uppsala

detta sätt utan kommer att rösta för reservationen, men jag tycker det vore rätt underligt om den borgerliga oppositionen, där det ändå finns så mycken ekonomisk expertis som är van att bedöma den ekonomiska bakgrunden för olika slag av verksamhet, skulle stödja en sådan framställning. Institutet har inte kunnat åstadkomma mer pengar än 13 000 kronor på ett år, men man säger att det är blygsamt att begära det dubbla från staten!

Herr **NORDSTRANDH** (h):

Om stadgarnas formuleringar inte skulle tillfredsställa herr Berg, så är jag övertygad om att de kan göras om så att de tillfredsställer honom. Garantier för att pengarna kommer att användas på rätt sätt finns redan och har funnits i alla de år, då institutet har drivits med enbart frivilliga medel.

Jag tycker emellertid, att stadgarna inte har någon större relevans i detta sammanhang. *Behovet* av Religionspedagogiska institutet har herr Berg icke kunnat vederlägga!

Härmed var överläggningen slutad.

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nelander begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 95, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Boman m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropo-

sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 105 ja och 93 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 13

Föredrogs vart för sig

statsutskottets utlåtande nr 96, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 25 maj 1962 (nr 381) om allmän försäkring m. m., i vad propositionen avser förslagsanslag till folkpensioner, jämte i ämnet väckta motioner;

bevillningsutskottets betänkande nr 35, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 72 och 77 §§ rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521), m. m.; samt

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 37, angående uppskov med behandlingen av vissa till bankoutskottet hänvisade ärenden,

nr 38, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av Svenska skeppshypotekskassan, m. m.,

nr 39, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående ytterligare förvärv av bostadsrätter för riksdagens räkning, m. m., och

nr 40, i anledning av framställning från styrelsen för riksdagsbiblioteket angående anordnandet av ett klipparkiv för riksdagens räkning.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden, betänkande och memorial hemställt.

§ 14

Beräkningen av resetillägg enligt studiehjälpsreglementet m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 46, i anledning av väckta motioner angående beräkningen av resetillägg enligt studiehjälpsreglementet m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehåft sex inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 129 i första kammaren av herr *Källqvist m. fl.* och nr 167 i andra kammaren av herr *Källstad m. fl.*,

2) de likalydande motionerna nr 520 i första kammaren av fru *Olsson* och herr *Johan Olsson* samt nr 635 i andra kammaren av herr *Nilsson* i Tvärälund m. fl., samt

3) de likalydande motionerna nr 522 i första kammaren av herr *Johan Olsson* och fru *Olsson* samt nr 624 i andra kammaren av herr *Johansson* i Skärstad m. fl.

Motionerna I: 129 och II: 167, såvitt anginge yrkandena om det inkomstprövade tillägget, om studiestöd till studerande som kompletterade studentbetyg, om studiemedel till elever vid de fria kristna samfundens teologiska seminarier och liknande utbildningsanstalter samt om de inkomst- och behovsprövade tilläggen för barn med frånskilda föräldrar, behandlades av utskottet i annat sammanhang.

I motionerna I: 129 och II: 167 hade, såvitt nu var i fråga, yrkats »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att nästa års riksdag föreläggs förslag till bidrag inom studiehjälpsystemets ram som gör det möjligt för inackorderade elever att sex gånger per läsår besöka sina hem,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte ge till känna vad i motionen anförts beträffande resetillägg i studiehjälpsystemet.»

I motionerna I: 520 och II: 635 hade yrkats, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till innevarande års riksdag om sådan ändring av studiehjälpsreglementet och studiemedelsförordningen att inackorderade elever erhåller bidrag till resor mellan hemorten och skolan.»

I motionerna I: 522 och II: 624 hade yrkats, »att riksdagen måtte medge att rätt till resetillägg enligt studiehjälpsreglementet skall grunda sig på färdvägens längd mellan bostad och skola, enligt i motionen angivna grunder.»

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen i anledning av följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 522 och II: 624 samt

2) motionerna I: 129 och II: 167, såvitt anginge resetilläggets konstruktion, måtte såsom sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört om resetillägget i studiehjälpsreglementet;

B. att följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 522 och II: 624 samt

2) motionerna I: 129 och II: 167, såvitt anginge resetilläggets konstruktion, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

C. att följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 520 och II: 635 samt

2) motionerna I: 129 och II: 167, såvitt anginge yrkandet om resetillägg till inackorderade elever,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits vid utskottets hemställan under C

I. av fru *Hamrin-Thorell*, herr *Edström*, fru *Olsson* samt herrar *Anderson* i Sundsvall, *Rimmerfors* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet under C. bort hemställa,

dels att riksdagen i anledning av följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 129 och II: 167, såvitt anginge yrkandet om resetillägg till inackorderade elever, samt

2) motionerna I: 520 och II: 635,

Beräkning av resetillägg enligt studiehjälpsreglementet m. m.

mätte i skrivelse till Kungl. Maj:t an- hålla om förslag till nästa års riksdag om sådan ändring av studiehjälpsregle- mentet, att inackorderade elever erhöl- le bidrag till resor mellan hemorten och skolan;

dels att följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 129 och II: 167, så- vitt anginge yrkandet om resetillägg till inackorderade elever, samt

2) motionerna I: 520 och II: 635,

i den mån de icke kunde anses besva- rade genom vad reservanterna hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

II. av herrar *Hübinette* och *Lothigius*, utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Den fråga som behand- las i andra lagutskottets utlåtande nr 46 hade förra årets riksdag att ta ställ- ning till i samband med frågan om stu- diefinansieringen. Det visade sig gans- ka snart, när det beslut som då fattades skulle omsättas i praktiken, att det var behäftat med en hel del brister. Det är naturligt att ett vittomfattande system som detta inte kan bli fulländat på en gång. När förra årets riksdag tog ställ- ning till denna fråga förelåg dock mo- tioner som aktualiserade en del av de problem som sedan uppstått. Motionerna avslogs då.

Problemen gäller bl. a. frågan om re- seavståndet. Resetillägget beräknas i huvudsak efter fågelvägen. Det har vi- sat sig att det finns elever som bor på ett sådant avstånd räknat efter fågel- vägen att de inte erhåller resebidrag. De kanske dock måste färdas till håll- platsen i motsatt riktning mot den ort där skolan är belägen, varför resvägen till skolan blir ganska lång. Någon ersättning utgår då inte.

Dessa förhållanden har vållat stort besvär på skolexpeditionerna. Från oli-

ka delar av landet har framförts krav på ändring. Motioner har även väckts i detta syfte. Utskottet har inhämtat ytt- rande över motionerna från centrala studiehjälpsnämnden som meddelat, att nämnden för närvarande gör enkätun- dersökningar och så småningom ämnar försöka få en ändring till stånd. Utskot- tet hoppas därför att denna fråga kom- mer att lösas. Jag vill understryka vad utskottet säger på sidan 8:

»Med hänsyn till den utredning av frågorna som utföres av centrala stu- diehjälpsnämnden anser sig utskottet dock inte nu böra precisera på vilket sätt reglerna må ändras. Utskottet för- utsätter emellertid att centrala studie- hjälpsnämnden bedriver sin utredning om resetillägget skyndsamt och att där- efter Kungl. Maj:t föranstaltar om de ändringar i systemet som kan anses lämpliga.»

Jag hoppas att centrala studiehjälps- nämnden gör allt för att få till stånd ändringar så snabbt att nya bestämmel- ser kan tillämpas redan från den 1 juli i år, alltså för det kommande läsåret.

En annan fråga som behandlas i detta utlåtande gäller de fria resorna för in- ackorderade elever. Utskottet har i detta sammanhang talat om att förbättringar i fråga om studiehjälpen genomfördes förra året. Det är visserligen riktigt, men ändå blev det betydande skillnader i fråga om kostnaderna för de elever som har långa resor. Vi har också ansett att det är värdefullt att dessa elever så ofta som möjligt har kontakt med hemmet och med sina anhöriga. Om re- sekostnaderna blir alltför stora uppstår svårigheter för eleverna att komma hem.

Vi hade denna fråga uppe här förra året, och jag har för mig att det fanns ett ganska stort intresse för detta förslag i denna kammare då. Vi har nu i en reservation anslutit oss till motionerna i detta ärende, och jag hoppas också att kammarens ledamöter vill uppmärksam- ma denna sak och ge sin anslutning till detta förslag.

Beräkningen av resetillägg enligt studiehjälpsreglementet m. m.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den reservation som är fogad till andra lagutskottets utlåtande nr 46.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Först vill jag instämma i vad herr Gustavsson i Alvesta anför. Jag skall bara inskränka mig till att ytterligare understryka angelägenheten av att föreskrifterna såväl i reglementet som i tillämpningsbestämmelserna ändras med det snaraste vad beträffar beräkning av resetillägget för skolungdomarnas dagliga resor. Det är ju känt att särskilda utskottet i fjol nedlade åtskillig möda på att göra dessa föreskrifter praktiska och lätta att tillämpa. Tyvärr har det inte lyckats.

Särskilt bestämmelsen om att avståndet skall beräknas fågelvägen har för skolmyndigheterna medfört många problem och många bekymmer framför allt i deras strävan att åstadkomma rättvisa resultat. Det har inte varit ovanligt att elever från samma stadsdel eller ifrån samma by som nyttjar samma hållplats, när de stiger på bussen till skolan, har fått reseersättning med helt olika belopp. Det har också inträffat att en del elever har erhållit resetillägget medan andra inte har fått det, trots att de har haft lika lång färdväg.

Som herr Gustavsson anförde har utskottet inhämtat yttrande från centrala studiehjälpsnämnden. Denna är klart medveten om att dessa regler är olyckligt utformade. Studiehjälpsnämnden anför som exempel: »Sälunda kan det inträffa att elev med kortare väg och mindre resekostnad erhåller större bidrag än elev med längre väg och större resekostnad.» Regler som kan ge sådant resultat uppfattas självfallet som klart orättvisa. Det är angeläget att med det snaraste åstadkomma en ändring till det bättre.

Vad beträffar reservationen, som syftar till att erhålla bidrag till ett antal resor till hemorten för de elever som har

inackorderingsbidrag, är det angeläget att de kan få göra ett antal fria resor eller resor åtminstone till nedsatt pris till hemmet. Dessa ungdomar är ju i den åldern att det är särskilt betydelsefullt för dem att upprätthålla kontakten med hemmet och föräldrarna. Detta är motivet till vår reservation.

Av fjolårets debatt har jag i protokollet sett att man särskilt framhållit folkhögskoleelevernas behov av fria resor, och det är självfallet angeläget även för dem att få besöka hemmet. Folkhögskoleeleverna tillhör emellertid en kategori av något äldre studerande. Jag skulle tro att det är minst lika angeläget att besöka hemmet för gymnasieungdomar i sådana trakter av vårt land där det är stort avstånd mellan hemmet och gymnasieorten. Så är förhållandet exempelvis i Norrland och även på många andra håll i landet.

Det är inte bara dessa skolformer — folkhögskolorna och gymnasierna — som berörs av förslaget utan självfallet även elever vid en rad andra skolor. Vi anser det alltså angeläget att dessa elever får bidrag till ett antal hemresor. I någon av motionerna har man föreslagit att eleverna skall få sex resor per år. Jag är inte övertygad om att antalet sex är riktigt avvägt. Man kan säkert tillfredsställa detta behov även om man prutar ned antalet fria resor ytterligare något.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr LOTHIGIUS (h):

Herr talman! Jag har fogat en blank reservation vid denna punkt för att få tillfälle att säga några ord inte bara i själva sakfrågan.

När nya bestämmelser skapas, såsom skett i fråga om den nuvarande studiehjälpen, och samtidigt vissa speciella bidrag föreslås slojade, är det ytterst angeläget att man inte omedelbart efter det att mera generella bidragsformer införts, på en mängd områden föreslår

Beräkning av resetillägg enligt studiehjälpsreglementet m. m.

nya speciella bidrag. Avsikten har ju varit att mera se till helheten.

Jag har den uppfattningen att man inte i onödan skall införa sådana speciella bidrag, även om det kan tyckas riktigt att göra så i särskilda fall. Då bör man hellre ändra hela det generella systemet.

Vi har inom högerpartiet inte kunnat biträda reservationen från centerpartiet och folkpartiet, detta av flera skäl. För det borgerliga samarbetets skull hade man gärna velat ansluta sig till dessa reservationer i andra lagutskottet, men de måste ha sådana sakliga innehåll och ha sådant underlag att man kan skriva under dem. Det finns, enligt mitt förmenande, många bevis för att cp:s och fp:s reservationer inte har det och därför har högerrepresentanterna inte kunnat biträda dem. Jag vill ha sagt detta i kammaren. Det är beklagligt att vi inte kunnat delta i en gemensam reservation.

Herr **BENGTSSON** i Varberg (s):

Herr talman! De utlåtanden från andra lagutskottet som vi nu har att behandla utgör vissa efterdyningar från det stora reformverk om studiestöd som riksdagen antog i fjol. Reformen har varit i kraft en mycket kort tid och det är väl alldeles för tidigt att nu dra några bestämda slutsatser om hur hela systemet fungerar.

Utskottet har kommit överens om en fråga i utskottsutlåtandet nr 46, nämligen bestämmelserna om resetillägg, och eftersom vi är överens på den punkten finns det ingen anledning för mig att säga någonting härom.

För studiehjälpsnämnden vill jag dock framhålla att så angelägen som herr Anderson i Sundsvall var att avskaffa fågelvägen var inte de övriga ledamöterna. Om man kan bibehålla fågelvägen som beräkningsgrund då det gäller kostnaderna för resor vore det tacknämligt. Jag vill inte att studiehjälpsnämnden skall tro att vi så där

hundra procentigt önskar få bort detta beräknings sätt.

Jag skall vidare säga ett par ord om den reservation som bakom sig har centerpartiet och folkpartiet och som herr Anderson i Sundsvall och herr Gustavsson i Alvesta har talat för. Som båda herrarna framhållit var denna fråga föremål för behandling förra året, då förslaget tillbakavisades av riksdagen. Jag tror inte att vi från någondera sidan är i stånd att prestera några nya skäl som stöd för respektive ståndpunkter.

Det är ju riktigt att inackorderade elever tidigare kunde få bidrag till resor. Det förutsattes emellertid att eleven fick behovsprövat stipendium. Eleven kunde då få sex resor per läsår men bara med ersättning för det belopp som översteg 15 kronor. Dessutom kunde eleven få ersättning för kost och logi med belopp som varierade mellan 30 och 75 kronor per månad.

Såsom herr Lothigius påpekat ersattes genom riksdagens beslut i fjol de olika bidragsformerna med ett inackorderingstillägg på 100 kronor, beträffande vilket icke skulle tillämpas någon inkomst- eller behovsprövning. Detta inackorderingstillägg, som var avsett att utgöra ersättning för de merkostnader som just ifrågavarande elevkategori har, täcker enligt vår uppfattning väl de bidrag som utgick enligt de tidigare stödformerna. Herr Gustavsson i Alvesta erkände också att det är ett riktigt påstående, när utskottet säger detta.

Därtill kommer att grundbidraget har väsentligt höjts. Om man gör en jämförelse mellan det gamla och det nya systemet, skall man finna att elevernas möjligheter att resa hem är minst lika stora enligt det nya systemet. Med hänsyn till den totala ersättning som utgår blir det inte fråga om färre utan flera resor än tidigare.

Utskottet anför samma argument som

Beräkningen av resetillägg enligt studiehjälpsreglementet m. m.

särskilda utskottet gjorde i föl och som enligt vår mening är bärande. Syftet var ju att få bort den mångfald av bidragsformer som tidigare fanns, och det kunde bara ske genom en höjning av de generella bidragen.

Till sist vill jag, herr talman, än en gång understryka vad herr Lothigius sade att om man vill åstadkomma ett enhetligt och lätthanterligt bidragssystem, får man finna sig i att punktbidrag och speciella bidrag slopas.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till utskottets utlåtande.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Lothigius sade att för det borgerliga samarbetets skull hade han gärna velat delta i reservationen. För min del betraktar jag inte på något sätt denna sak som en partipolitisk fråga, och jag tycker inte heller att herr Lothigius skall för det borgerliga samarbetets skull gå ifrån de principer som han i detta avseende anser vara riktiga.

Både herr Bengtsson i Varberg och herr Lothigius betonade önskvärdheten av att det tillämpas generella regler på studiehjälpens område och att man inte bryter sönder det system som uppbyggt. Ja, det är lovvärt att försöka följa en sådan linje, men för att rättvisa skall kunna åstadkommas måste de elever det här gäller ha någorlunda likartade kostnader för resor och skolvistelse. För närvarande förhåller det sig inte på det sättet, utan det finns tvärtom betydande skillnader därvidlag.

Jag kan inte, herr Bengtsson i Varberg, minnas att jag i mitt förra anförande framhöll att det nya tillägget väl täcker kostnaderna, utan jag sade bara att det var fråga om en förbättring av bidragssystemet. Därför vidhåller jag mitt yrkande om bifall till reservationen.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga herr Bengtsson i Varberg att så långt jag kunde avläsa stämningen i utskottet var man ganska allmänt överens om att fågelvägen inte är någon särskilt lämplig beräkningsgrund för de resekostnader det här gäller. Vid utskottsbehandlingen anfördes åtskilliga exempel på den saken, och jag fick nog det intrycket att just på denna punkt bör det bli en omprövning av systemet. Det förefaller åtminstone mig personligen lättare att åstadkomma ett rättvist resultat om beräkningen grundas på färdvägen. Detta är också en ganska allmän uppfattning bland dem som på det lokala planet administrerar bidragssystemet.

Det kan emellertid hända att man hittar på någon snillrik formel som kan skapa rättvisa även om fågelvägen behålles som beräkningsgrund. Jag hoppas att även den saken undersökes vid den prövning, som kommer att företas innan reglementet ändras.

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag vill gärna begagna detta tillfälle att i egenskap av ordförande i centrala studiehjälpsnämnden anförda några allmänna synpunkter på det studiesociala systemet, så som vi från nämndens sida har upplevt systemets tillämpning under vårt första verksamhetsår.

Man kan nog säga att i stort sett har det studiesociala system som riksdagen i föl beslutade fungerat tillfredsställande. Jag vill emellertid skynda mig att tillägga att det förhåller sig med denna reform så som med alla andra stora reformer, nämligen att den inte är i alla sina detaljer fullgånget redan från början. Nämnden har också kunnat konstatera vissa brister i bestämnelserna. Rent allmänt har vi inom nämnden sagt oss att i den mån några

Beräkning av resetillägg enligt studiehjälpsreglementet m. m.

väsentliga ändringar av bestämmelserna skall företagas, bör dessa ändringar grunda sig på ett gott erfarenhetsmaterial. Och alla måste ju medge att erfarenhetsmaterialet är begränsat, eftersom systemet ännu inte har tillämpats under så lång tid. Studiemedelsförordningen exempelvis trädde i kraft först den 1 januari 1965, och det är alltså bara under några månader som denna del av det studiesociala systemet varit i funktion.

Vi har emellertid från nämndens sida på de punkter där bestämmelserna enligt vår övertygelse inte varit riktigt tillfredsställande, gjort framställningar som redan nu leder till förbättringar. Ett resultat av en sådan framställning ligger i dag på riksdagens bord i form av den proposition som utskottet har behandlat i sitt utlåtade nr 50. Vi har också varit tvingade att göra vissa förändringar i våra egna tillämpningsföreskrifter för att det skulle bli praktiskt rättigare och enklare för alla de många som ute på fältet har att tillämpa dem.

Det var närmast frågan om resetillägget som gav mig anledning att ta till orda och anföra dessa mera allmänna synpunkter. Som framgår av utskottsutlåtandet har vi funnit att de nuvarande bestämmelserna för resetillägget är mindre tillfredsställande. Jag skulle också kunna bidra med exempel på att dessa bestämmelser inte fungerar så väl som man skulle önska. Men som kammarens ledamöter kanske erinrar sig har flera olika former av bestämmelser på denna punkt tillämpats tidigare. Man har varit kritisk mot de bestämmelser som tidigare fanns och som kanske i vissa avseenden var grundade på samma principer som man i dag förordar när man vill ha en förändring av de nuvarande bestämmelserna.

I studiehjälpsnämnden har vi sagt oss, att om vi skall ändra dessa bestämmelser igen, bör det om möjligt vara en slutgiltig ändring som kommer till stånd. Därför är vi angelägna om att

verkligen ha ett gott erfarenhetsmaterial till förfogande och har fördensskull begärt in uppgifter från skolstyrelserna. Det material vi redan har fått in håller vi på att bearbeta, och när vi har sammanställt hela materialet blir det möjligt för oss att göra en bedömning av vilka åtgärder man behöver vidta för att förbättra de nuvarande bestämmelserna för resetillägg.

Självfallet kan det inte bli möjligt att göra detta från den 1 juli. Det skulle förutsätta — eftersom jag trots allt föreställer mig att vi måste fatta beslut härom i riksdagen — att vi skulle kunna få en proposition före den 1 juni att ta ställning till, och det är givetvis helt omöjligt. Vi kommer i varje fall att skynda på så mycket vi kan med denna uppgift.

Vilka bestämmelser vi än får, kommer vi aldrig att nå fram till någon millimeterrättvisa i detta sammanhang. Jag tror det är riktigt, som herr Bengtsson i Varberg sade, att vi skall försöka bevara någon form av schablonisering, så att vi inte hamnar i en sådan detaljreglering att vi får ett onödigt administrativt krångel när vi skall tillämpa bestämmelserna.

I övrigt, herr talman, finner jag utskottets slutsatser beträffande de föreliggande motionerna mycket välbetänkta.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A och B

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. C

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vote-

Höjning av studiebidragen enligt studiemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet, m. m.

ringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. C) i utskottets utlåtande nr 46, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Anderson i Sundsvall begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 139 ja och 63 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 15

Höjning av studiebidragen enligt studiemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 47, i anledning av väckta motioner om höjning av studiebidragen enligt studiemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet, m. m.

Andra lagutskottet hade till behandling förehaft fyra inom riksdagen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 77 i första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* samt nr 106 i andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.*, samt

2) de likalydande motionerna nr 514 i första kammaren av herr *Thorsten*

Larsson m. fl. och nr 618 i andra kammaren av herr *Gustafsson* i Stenkyrka.

Motionerna I: 514 och II: 618 hade i sin helhet hänvisats till lagutskottet medan motionerna I: 77 och II: 106, såvitt anginge medelsanvisning, hänvisats till statsutskottet och i övrigt till lagutskottet.

I motionerna I: 77 och II: 106 hade, såvitt nu var i fråga, yrkats att riksdagen måtte besluta fastställa studiehjälpens grundbelopp till 100 kr. per månad.

I motionerna I: 514 och II: 618 hade hemställts,

»att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag dels beträffande frågan om höjning av studiebidraget inom studiemedelsförordningen till 0,5 ATP-basbelopp per år och i anslutning därtill en motsvarande höjning av det s. k. förhöjda studiebidraget inom studiehjälpsreglementet och dels beträffande frågan om värdebeständighet för alla förmåner inom studiehjälpsreglementet».

Utskottet hemställde,

A. att motionerna I: 77 och II: 106, såvitt de hänvisats till lagutskottet, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

B. att motionerna I: 514 och II: 618 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Olsson* och herr *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet under B. bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motionerna I: 514 och II: 618 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag dels beträffande frågan om höjning av studiebidraget inom studiemedelsförordningen till 0,5 ATP-basbelopp per år och i anslutning därtill en motsvarande höjning av det s. k. förhöjda studiebidraget inom studiehjälpsreglementet, dels beträffan-

Höjning av studiebidragen enligt studiemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet, m. m.

de frågan om värdebeständighet för alla förmåner inom studiehjälpsreglementet.

Utskottets hemställen föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! När vi förra året behandlade studiestödet hävdades från vårt håll att vissa grupper studerande skulle komma att få sämre ekonomiska förmåner än vad de haft enligt tidigare gällande bestämmelser. Vi föreslog därför att studiebidragens andel av studiemedlen skulle höjas så, att de motsvarade 250 kronor per månad eller 0,5 ATP-basbelopp per år räknat. Likaså föreslog vi att det förhöjda studiebidraget skulle höjas i motsvarande grad. Vi begärde också att samtliga förmåner skulle värdesäkras.

Den korta tid som nu gått har väl ändå visat att våra förslag hade sitt berättigande. De nu gällande bestämmelserna enligt fjolårets beslut är så utformade, att de elever som omfattas av studiemedelsförordningen är berättigade till studiemedel motsvarande 70 procent av ATP:s basbelopp per termin räknat. Det gör i dag 3 500 kronor per termin, eftersom basbeloppet nu är 5 000 kronor. Av detta belopp är studiebidragsdelen 875 kronor per termin. Detta belopp är den studerande icke skyldig att återbetala. För studerande som har barn utgår barn tillägg med 12,5 procent av basbeloppet.

Så långt är alltså förmånerna värdesäkrade. Men studiebidragsdelen — 875 kronor — är inte värdesäkrad. Vad leder då detta till? Jo, helt enkelt till att den återbetalningsfria delen procentuellt sett krymper i takt med penningvärdeförsämringen. Studiebidragsdelen urholkas. Det blir en förskjutning från studiebidragsdelen till låneandelen av studiemedlen. De studerandes kostnader ökar, men studiebidraget är oförändrat.

När vi förra året fattade beslutet om studiefinansieringen var basbeloppet

4 800 kronor och den totala ramen för studiemedlen 6 720 kronor. Nu är basbeloppet 5 000 kronor. Därav följer att totalramen är 7 000 kronor, men studiebidragsdelen står kvar på 875 kronor per termin eller 1 750 kronor per år.

Jag kan inte förstå varför man inte vill värdesäkra även denna del inom studiemedlen. Det är en inkonsekvens. Finns det över huvud taget någon motivering för detta? Utskottets talesman kanske kommer att redovisa sådana?

Vi anser från centerpartiets sida, att det här gäller så viktiga frågor för de studerande, att vi har fört fram dem motionsledes även vid denna riksdag, och har fogat en reservation till andra lagutskottets utlåtande nr 47. Vårt yrkande innehåller krav på en skyndsamt utredning och förslag till riksdagen, dels att studiebidraget inom studiemedelsförordningen höjes till 0,5 ATP-basbelopp samt att det s. k. förhöjda studiebidraget höjes i motsvarande grad, dels att de olika förmånerna blir värdesäkrade.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr HOLMBERG (k):

Herr talman! I motsats till utskotts-majoriteten anser även jag att det finns anledning att eftersträva en sådan anordning att studiebidragen blir värdebeständiga. Men det är egentligen inte om den saken som vår motion handlar. I samband med riksdagsbeslutet i fjol hävdade vi på goda grunder, att studiebidraget borde ha varit betydligt större än det som då fastställdes, och den ståndpunkten vidhåller vi fortfarande.

Därtill kommer emellertid nu som ytterligare en anledning till att förfara på det sättet, att studiebidragets reella värde ständigt minskar på grund av alla möjliga sorters prishöjningar.

Tyvärr vill inte heller reservanterna medverka till att familjer med ungdomar i gymnasier, folkhögskolor och

Höjning av studiebidragen enligt studiemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet, m. m.

andra liknande utbildningsanstalter skall få en kompensation genast. Men de som har antecknat sig för reservationen har åtminstone skilt sig fördelaktigt från utskottsmajoriteten så till vida, att de vill ha en omprövning av frågor som har samband med detta. Det får väl då bli den mening som också vi understöder så småningom, om inte riksdagen vill göra någonting i enlighet med vår motion. Vi hävdar emellertid att det rejälaste hade varit att riksdagen hade bifallit vårt förslag om en ökning av studiebidraget.

Jag hemställer därför om bifall till motionen II: 106.

Fröken SANDELL (s):

Herr talman! Det hör ju till vanligheterna i detta hus att motionärer och reformatorer som funnit en gren att hänga i hänger kvar i den. Detta är väl anledningen till att vi inom loppet av ett år nu för andra gången diskuterar de förslag som herrar Gustavsson i Alvesta och Holmberg talat för.

Enligt studiemedelsförordningen är, som herr Gustavsson i Alvesta framhöll, studerande vid universitet och högskolor och vissa andra läroanstalter berättigade till studiemedel med 70 procent av basbeloppet för varje termin (basbeloppet är för närvarande 5 000 kronor). Av studiemedlen utgör 875 kronor per termin studiebidrag, som till skillnad från övriga studiemedel erhålles utan återbetalningsskyldighet.

Reservanterna har uttalat sig för att denna bidragssumma inte skall vara fixerad utan följa basbeloppet — bidrag föreslås utgå med 50 procent av basbeloppet årligen.

De 70 procenten av basbeloppet utgår per termin. Reservanterna föreslår emellertid — av vilken anledning vet jag inte — att beloppet skall räknas på helt år. Per termin skulle utgå 25 procent av basbeloppet. För helt år skulle

vederbörande få 2 500 kronor mot nu 1 750 kronor i särskilt studiebidrag, för vilket återbetalningsskyldighet inte föreligger.

När det gäller förmånerna enligt studiehjälpsreglementet — alltså förmånerna för studerande vid gymnasier, yrkesskolor, fackskolor och en del likställda skolor — har reservanterna inte samma intresse för en omedelbar förbättring. De har nöjt sig med att begära en utredning om värdebeständighet för dessa bidrag. Men vad är det egentligen som behöver utredas om man vill indexreglera bidragen? Det är väl bara att fatta ett beslut om indexreglering.

Ställs nuvarande förmån enligt studiehjälpsreglementet i relation till de höjda förmåner som centerpartisterna föreslagit beträffande studiemedelsreformen — det gäller alltså bidrag som utgår till studerande vid universitet etc. — framgår det att centerpartisterna härvidlag övergivit principen att lämna hjälp till dem som bäst behöver sådan. Under det senaste året uppgick kostnaderna för den hjälp som lämnades enligt studiehjälpsreglementets samtliga hjälpformer till i genomsnitt 150 kronor per individ inom systemet. Skulle vi bifalla reservationen, som grundar sig på de av centerpartister väckta motionerna I: 514 och II: 618, och öka bidraget enligt studiemedelsförordningen med 750 kronor per år, bleve differensen ännu större än nu mellan hjälpen till å ena sidan studerande vid gymnasier, yrkesskolor, fackskolor o. s. v. och å andra sidan studerande inom de högre skolformerna.

Kommunisterna har också föreslagit en höjning av bidraget enligt studiehjälpsreglementet. De vill öka bidraget med 25 kronor per månad, alltså till 100 kronor.

Här har nu frågats vilka motiv utskottet har för att inte biträda förslagen om höjningar. Jag vill på utskottets vägnar svara att vi vid vår prövning funnit att

Höjning av studiebidragen enligt studiemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet, m. m.

det inte skett så stora förändringar sedan ärendet behandlades föregående år. Vid det tillfället var särskilda utskottet och kamrarna överens om att de bidrag som utgår enligt studiehjälpsreglementet och studiemedelsförordningen var väl avvägda. Utskottet anser sålunda även i år att bidragen är väl avpassade, även med tanke på de möjligheter vi har att förbättra reformen som helhet.

Men man kan fråga sig hur det kommer sig, att centerpartiet i sin reservation tagit avstånd från kommunisternas förslag om en höjning för dem som går i de lägre skolformerna men samtidigt hårt kämpar för en ökning för de elever, vilka går i de högre skolformerna. Man vill exempelvis inte gå med på en förbättring med 225 kronor om året till eleverna i gymnasierna, men man strider hårt för en höjning med 750 kronor om året för dem som befinner sig på högskolestadiet.

Studiemedlen är dock i sin helhet bundna till basbeloppet och har ökat samt ökar fortfarande i takt med detta. I stort har ändå dessa högskoleelever erhållit en ökning och har möjlighet att även i fortsättningen få en sådan, även om den del vilken är betecknad som studiebidrag utgör en fixerad summa.

Reservanterna skriver i sin reservation, att studiebidraget bör »enligt studiemedelsförordningen vara av sådan storlek att en angelägen rekryteringsfrämjande effekt tillvaratages». Det är riktigt att när riksdagen fattade beslutet om det studiesociala stödet var en av grundtankarna, att man ville bidra till en effektivisering av rekryteringen. Därvid kanske man i första hand tänkte på möjligheterna för de ungdomar, som kommer från de mindre bemedlade hemmen, att fortsätta efter grundskolan.

Man kan emellertid fråga sig, om man i dag har så stor anledning att hårt trycka på just den rekryteringsfrämjande effekten mot bakgrunden av att det exempelvis vid Uppsala universitet en-

ligt uppgift i en tidning häromdagen i år har skrivits in 3 000 nya studenter.

I en till riksdagen avlämnad proposition har det föreslagits, att det förlängda barnbidrag, som utgår till elever i grundskolan, skall höjas från 60 kronor till 75 kronor som kompensation för det försämrade penningvärdet. Utskottet finner att detta och liknande bidrag, som i olika former utgår enligt studiehjälpsreglementet och enligt studiemedelsförordningen, inte bör indexregleras utan att det är bättre att riksdagen från fall till fall beslutar om en höjning.

Genom särskilda beslut av riksdagen kan många gånger en högre höjning erås än vad som skulle bli fallet om man följde penningvärdeförsämringen genom att indexreglera bidragen. Det är också en fördel att ha en fixerad summa, som höjs när man anser att detta är behövt, varigenom man kan få jämna bidragssummor.

Jag vill till slut något kommentera herr Gustavssons i Alvesta anförande. Herr Gustavsson anser att det är nödvändigt att värdesäkra nivån även för studiebidragen inom studiemedelsförordningen. Men han ställer samtidigt ett krav som motsvarar ett högre kostnads-läge än vad vi för närvarande har. Om man nämligen ville värdesäkra studiebidraget i förhållande till dagens kostnads-läge, skulle man komma fram till att det bör utgöra ungefär 35 procent av basbeloppet. Centerpartiets krav på denna punkt gäller emellertid en höjning till 50 procent av basbeloppet.

Med anledning av att utskottet funnit att man inte har anledning vare sig att gå ifrån tidigare beslut om de summor, som är fixerade på denna punkt, eller att gå in på en indexreglering av dessa speciella bidrag, eftersom det inte förekommer indexreglering av barnbidrag och andra liknande bidrag, samt med anledning av att centerpartiförslaget i mycket stor utsträckning skulle ytterligare öka klyftan mellan dem som går i

Höjning av studiebidragen enligt studiemedelsförordningen och studiehjälpsreglementet, m. m.

de lägre skolformerna och dem som går i de högre, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **HOLMBERG** (k) kort genmäle:

Herr talman! Fröken Sandell måste väl ändå medge att studiebidraget nu i realiteten är mindre än vad det var i fjol. Det är kanske så som fröken Sandell säger, att det inte inträffat så stora förändringar i detta avseende, men det har dock skett förändringar. Den s. k. sakliga avvägning, som utskottet såväl i fjol som i år påstått sig ha varit så angeläget om, innebär alltså i realiteten, att man i fjol godkände ett högre bidrag än man är beredd att acceptera i år.

Vidare kan man naturligtvis som fröken Sandell gör fråga centerpartiets representanter, varför de inte velat gå med på kommunisternas förslag. Man kan ha anledning att förvåna sig över detta, ty reservanterna är på den punkt vilken avser vår motion lika renons på sakliga argument som utskottsmajoriteten är. Men detta gör inte utskottsmajoritetens ståndpunkt starkare.

Herr **GUSTAVSSON** i Alvesta (cp):

Herr talman! Fröken Sandell säger att det är vanligt att motioner hänger sig kvar år efter år, och det är väl riktigt. Det är väl också möjligt, att om vi fortsätter med detta, så får vi också en vacker dag se fröken Sandell ha ett litet finger hängande med i den här grenen, som hon talade om. Sådant har hänt förr i denna kammare.

Fröken Sandell frågar varför vi skrivit 0,5 per år och inte hänfört vårt förslag till per termin. Nå, om man skriver 0,5 per år eller 0,25 per termin blir det ju samma resultat.

Vi har inte frångått några principer, fröken Sandell. I reservationen kräver vi dels en höjning av studiebidraget till 0,5 ATP-basbelopp, dels att det förhöjda studiebidraget till dem som är över

21 år också skall höjas i samma utsträckning. Vi vill dessutom ha värdebeständighet. Det är ju, som herr Holmberg nyss sade, så att det studiebidrag som vi beslöt förra året i realiteten är mindre i år, och vi bör väl ha föregående års utgångslägebeslut.

Överläggningen var härmed slutad.

Mom. A

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 77 och II: 106 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. B

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. B) i utskottets utlåtande nr 47, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Olsson och herr Gustavsson i Alvesta.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes.

Det studiesociala stödet till vissa elevkategorier

Därvid avgavs 143 ja och 36 nej, varjämte 22 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 16

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 48, i anledning av väckta motioner angående studiehjälp till elever vid realskolor, m. m.

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 17

Det studiesociala stödet till vissa elevkategorier

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 49, i anledning av väckta motioner angående det studiesociala stödet till vissa elevkategorier.

Andra lagutskottet hade till behandling förehäft nio inom riksdagen väckta motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna nr 129 i första kammaren av herr *Källqvist m. fl.* och nr 167 i andra kammaren av herr *Källstad m. fl.*

2) de likalydande motionerna nr 162 i första kammaren av herrar *Lundström* och *Sundin* samt nr 196 i andra kammaren av herrar *Hedlund* och *Ohlin*,

3) de likalydande motionerna nr 320 i första kammaren av fru *Olsson* och herr *Eric Carlsson* samt nr 384 i andra kammaren av herr *Elmstedt m. fl.*,

4) de likalydande motionerna nr 324 i första kammaren av herrar *Sörenson* och *Helleblad* samt nr 392 i andra kammaren av herr *Svensson* i Kungälv *m. fl.* samt

5) motionen nr 449 i andra kammaren av herr *From m. fl.*

Samtliga motioner utom motionerna I: 162 och II: 196 hade i sin helhet hänvisats till lagutskott. Sistnämnda båda motioner hade såvitt anginge yrkandet

under 2) utom i fråga om medelsanvisning hänvisats till lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Motionerna I: 129 och II: 167, såvitt anginge yrkandena om bidrag till inackorderade elevers hemresor, om det inkomstprövade tillägget, om de inkomst- och behovsprövade tilläggen för barn till fränskilda föräldrar samt om resetillägg i studiehjälpssystemet, behandlades av utskottet i annat sammanhang.

I *motionerna I: 129* och *II: 167* hade, såvitt nu var i fråga, yrkats

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att förslag föreläggs riksdagen i syfte att inordna de kompletteringsstuderande i något av de studiesociala systemen, företrädesvis studiemedelssystemet,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begär att förslag föreläggs riksdagen i syfte att inordna elever vid de fria kristna samfundens teologiska seminarier i studiemedelssystemet».

I *motionerna I: 162* och *II: 196* hade, såvitt nu var i fråga, yrkats att riksdagen måtte besluta att »vuxenutbildningsbidrag enligt de regler som nu gäller för elever vid statliga vuxengymnasier, statsunderstödda kvällsgymnasier m. fl. läroanstalter skall utgå även till korrespondensstuderande som bedriver motsvarande studier, för beivrande av preparandkurser».

I *motionerna I: 320* och *II: 384* hade yrkats, »att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning och förslag beträffande frågan om det studiesociala stödet till de korrespondensstuderande enligt i motionen anförda grunder».

I *motionerna I: 324* och *II: 392* hade yrkats »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om utredning angående möjligheterna att bereda eleverna vid de fria kristna samfundens pastorsseminarier och vissa ledarinstitut rätt till studiemedel enligt studiemedelförordningen».

Det studiesociala stödet till vissa elevkategorier

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen i anledning av följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 129 och II: 167, såvitt anginge yrkandet om studiestöd till elever vid de fria kristna samfundens teologiska seminarier, samt

2) motionerna I: 324 och II: 392, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört angående studiestödet till elever vid de fria kristna samfundens pastorsseminarier och vissa ledarinstitut;

B. att riksdagen i anledning av motionerna I: 129 och II: 167, såvitt anginge yrkandet om studiestöd till studerande som kompletterade studentbetyg, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t såsom sin mening giva Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört angående behovet av utredning av frågan om studiestöd till studerande som kompletterar studentbetyg;

C. att följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 162 och II: 196, såvitt nu var i fråga, samt

2) motionerna I: 320 och II: 384, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

D. att följande motioner, nämligen

1) motionerna I: 129 och II: 167, såvitt nu var i fråga, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet ovan hemställt,

2) motionerna I: 324 och II: 392, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet ovan hemställt, samt

3) motionen II: 449, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Hamrin-Thorell*, herr *Edström*, fru *Olsson* samt herrar *Anderson* i Sundsvall, *Rimmerfors* och *Gustavsson* i Alvesta, vilka ansett, att utskottet under C. bort hemställa,

dels att riksdagen med bifall till motionerna I: 162 och II: 196, såvitt nu var

i fråga, samt i anledning av motionerna I: 320 och II: 384 måtte för sin del antaga i reservationen intaget förslag till förordning om ändrad lydelse av 19 § studiehjälpsreglementet den 4 juni 1964 (nr 402);

dels att motionerna I: 320 och II: 384, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna ovan hemställt, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **RIMMERFORS** (fp):

Herr talman! Det finns i anslutning till andra lagutskottets utlåtande nr 49 en reservation av fru *Hamrin-Thorell* m. fl., vilken förtjänar att uppmärksammas. Innebörden i förslaget framgår klarast om man tar en titt på lagtexten på s. 13 i utskottsutlåtandet. 19 § i studiehjälpsreglementet av i fjol har följande lydelse:

»Studerande vid läroanstalt för vuxna må under studiernas slutskede tilldelas *vuxenutbildningsbidrag*.»

Reservanterna föreslår följande formulering, som återfinns på samma sida:

»Studerande vid läroanstalt för vuxna samt studerande, som genomgår av *brevskola anordnad preparandkurs, beträffande vilken Konungen så bestämmer*, må under studiernas slutskede tilldelas *vuxenutbildningsbidrag*.»

Vad innebär då denna enligt vår mening angelägna ändring? Jo, den skulle såvitt jag förstår innebära ett verkligt handtag till vuxenutbildningen, och då alldeles särskilt på korrespondensundervisningens område. Bakom ordet *brevskola* döljer sig som bekant denna undervisningsform.

I en gemensam cp- och fp-motion erinras om de mycket stora folkgrupper som i vår tid utnyttjar korrespondensinstitutet. Det gäller här en i hög grad målinriktad undervisning, d. v. s. studier som syftar till en viss examen eller avser att ge en viss yrkeskompetens. För

Det studiesociala stödet till vissa elevkategorier

många vuxna är detta den enda utvägen att få del av ett högre kunskapsmätt. Det är naturligtvis i hög grad fallet för två kategorier: dels de som läser vidare samtidigt som de måste utöva sitt förvärvsarbete, dels de som bor på stort avstånd från lämpliga undervisningsanstalter. Detta senare var naturligtvis i högre grad än nu fallet tidigare. Det var bl. a. min egen situation under ungdomsåren. Men det är aktuellt för många än i dag, i synnerhet i kombination med förvärvsarbete.

Motionärerna har särskilt pekat på de avsevärda kostnader som nu är förknäpade med korrespondensstudier, främst när det gäller de mera omfattande kurser som inom vuxenutbildningens ram skall leda fram till en examen. Som exempel må nämnas att en komplett student- och gymnasieingenjörsexamen vid ett korrespondensinstitut i kursavgifter och kostnader för preparandkursen drar en kostnad av 5 000 å 6 000 kronor, varav omkring 4 000 kronor utgör rena kursavgifter.

Ett problem i problemet, herr talman, är kostnaderna för de speciella preparandkurser, som man ändå som regel måste delta i. För studerande vid kvälls- och vuxengymnasierna finns möjlighet till vissa statliga stipendier, s. k. vuxenutbildningsbidrag, som efter behovsprövning kan utgå under studiernas slutskede med högst 2 000 kronor för gymnasiestudier och högst 1 000 kronor för andra studier. Dessa bidrag, som är så oerhört värdefulla för dem som kan utnyttja den möjligheten, är emellertid inte tillgängliga för dem som sköter hela sin studiegång via korrespondensinstitutet. Just den kategorien vuxenstuderande har emellertid särskilt höga kostnader i studiernas slutskede till följd av att de måste delta i examensprov och preparandkurser — som är alldeles nödvändiga — utanför hemorten. Ett bifall till den motion som vi nu åberopar i reservationen innebär att vi från och med hösten 1965 gör dessa vuxenutbildnings-

bidrag tillgängliga även för dem som studerar vid korrespondensinstitutet.

I Stockholms-Tidningen stod i morse en insändarartikel som verkar rätt initierad. Jag vill citera ett par rader ur den. Rubriken lyder: »Korrespondenseleverna diskrimineras.» Artikeln börjar på följande sätt: »Den statliga studiehjälpen blev ju i fjol ändrad och väl också förbättrad i vissa avseenden. Men en grupp studerande är fortfarande satt i en särskild strykklasse, nämligen de som studerar per korrespondens.» Där-efter nämner insändaren ungefär vad jag sagt om dessa belopp och slutar med orden: »Med hänsyn till detta samt med tanke på platsbristen vid gymnasierna borde bidragen till korrespondenseleverna förbättras så att stipendierna t. ex. täckte kursavgifterna — — —. Det skulle ändå bli en fin och mycket billig investering för det allmänna.» Insändaren tillägger också: »En bättring behövs även när det gäller vuxna korrespondenselever som för sitt yrke vill läsa in en examen på ett par, tre fristående ämnen. För dessa finns nu inget bidrag alls att tillgå.»

Jag skall icke ytterligare utveckla dessa synpunkter, herr talman, utan med hänvisning till denna argumentering ber jag att få yrka bifall till reservationen under C. av fru Hamrin-Thorell m. fl.

I detta anförande instämde herrar *Källstad, Westberg, Nelander, Hamrin* i Jönköping, *Keijer, Wiklund, Berglund, From, Gustafsson* i Borås, *Jonsson* och *Hamrin* i Kalmar (samtliga fp).

Herr ELMSTEDT (cp):

Herr talman! Tillsammans med ett par kolleger har jag här i kammaren väckt en motion rörande de korrespondensstuderandes förhållande till andra studerande i främst studiefinansiellet avseende. Som det nu är står dessa helt utanför gällande studiehjälpreglemente och studiemedelsförordning. För den som per korrespondens avlägger fullständig examen finns det visser-

Det studiesociala stödet till vissa elevkategorier

ligen vissa möjligheter till smärre s. k. brevskestipendier. För den som däremot per korrespondens bedriver kompletterande studier i något avseende finns det ingen form för underlättande av den ekonomiska bördan. Dessa kompletteringsstudier kan gälla studentbetyg i något visst ämne eller avse ganska omfattande kurser för förkovran inom respektive yrke o. s. v. Samhället av i dag kräver ständigt komplettering på utbildningssidan, och om man betänker att det här är fråga om personer som i ungdomen av flera orsaker saknat möjligheter till mera långtgående studier framstår skälen till en snar ändring än klarare. Att dessa personer ej haft tillfälle till studier i önskvärd omfattning kan ha berott på skilda orsaker såsom stort avstånd till skolorten, studieovänlig miljö — sådant förekommer också — och inte minst ekonomiska skäl. Dessa studerande, ambitiösa och framåtsträvande personer, står alltså nu utanför gällande studiehjälps- och studiemedelsförordning.

Om man till detta lägger att det reguljära undervisningsväsendet är utnyttjat till bristningsgränsen och att många sökande måste avvisas framstår det än klarare, att verkligt skyndsamma åtgärder måste vidtagas för att underlätta studierna för dem som ändock på egen hand förkovrar sig och i många fall gör detta samtidigt som de aktivt deltar i produktionen. Det senare gäller inte minst de vuxenstuderande som i mycket stor utsträckning återfinns bland de korrespondensstuderande och där det ju också i många fall rör sig om familjeförsörjare. Dessa faktorer måste väga tungt vid bedömningen av en fråga som denna.

Utskottet framhåller att gymnasieutredningen och yrkesutbildningsutredningen i sina betänkanden väntas behandla de spörsmål jag här talat om. Det finns med hänsyn till utskottets skrivning kanske anledning att återkomma till detta framöver. I den reservation

som finns i utskottets utlåtande påtalas att det är oklart vad dessa utredningar kommer att föreslå och att det sannolikt kommer att dröja innan förslag kan föreläggas riksdagen — och det är det väl heller ingen som tvivlar på. Ett utsträckande av det s. k. vuxenutbildningsbidraget att gälla också för korrespondensstuderande för beivrande av preparandkurser borde kunna ske utan att invänta ytterligare utredningar, skriver reservanterna vidare, och i det vill jag gärna instämma. En sådan åtgärd vore självfallet ett steg i rätt riktning, ett steg som borde leda till ett fullständigare enrollerande av de korrespondensstuderande i allmänhet i det studiefinansiella system som gäller för andra studieformer i vårt land. Detta är angeläget både ur samhällsekonomisk synpunkt och — kanske inte minst för den grupp det här gäller — ur rättvisesynpunkt.

Jag vill alltså yrka bifall till reservationen av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Herr JOHANSSON i Södertälje (s):

Herr talman! I föreliggande utskottsutlåtande nr 49 har andra lagutskottet haft till behandling sammanlagt nio motioner, alla syftande till sådana ändringar eller tillägg i gällande bestämmelser i det av riksdagen i fjol antagna studiesociala systemet, att kretsen av berättigade bidragstagare ökar. Det är fråga om att inordna elever vid de fria kristna samfundens teologiska seminarier i studiemedelsystemet. Det gäller kompletteringsstuderande. Man vill också att vuxenutbildningsbidrag skall utgå även till korrespondensstuderande som bedriver motsvarande studier och elever vid statliga vuxengymnasier och statsunderstödda kvällsgymnasier. Vidare yrkas att studiebidrag skall utgå jämväl till elever vid de ämneskurser, som är en direkt påbyggnad på såväl 1:a som 2:a årskursen vid folkhögskola.

Som framgår av vad som anförs i föreliggande uttalande har utskottet upp-

Det studiesociala stödet till vissa elevkategorier

nått enighet vid behandlingen av samtliga de frågor som jag räknat upp utom vad gäller studiestöd till de korrespondensstuderande. Vid denna punkt har centerpartiet och folkpartiet reserverat sig till förmån för bifall till två motionspar, I: 162 och II: 196 samt I: 320 och II: 384, i vilka yrkas att korrespondensstuderande skall beredas möjlighet till studiesocialt stöd.

Utskottet framhåller i sitt utlåtande över motionerna i den del det här är fråga om, att riksdagen under fjolåret hade att ta ställning till motioner av i huvudsak samma innebörd. Särskilda utskottet, till vilket propositionen om det studiesociala stödet hade hänvisats, framhöll i sitt av riksdagen godkända utlåtande, att frågan om de deltidsstuderandes studiestöd — häri innefattades också korrespondensstuderande och studerande vid vuxengymnasier — dels var föremål för överbäganden av gymnasieutredningen, som fortsatte sitt arbete, dels också av yrkesutbildningsberedningen. Det fanns sålunda inte någon anledning att föregripa vad dessa utredningar skulle komma att föreslå.

Andra lagutskottet, som vid behandlingen av motionerna inhämtat att de bägge utredningarna under innevarande år ämnat avge betänkanden, i vilka dessa frågor kommer att behandlas, har jämväl kommit till den slutsatsen, att något föregripande inte heller nu bör ske.

Herr talman! Med det anförda kommer jag alltså fram till ett yrkande om bifall till utskottets hemställan såväl i denna del som vad gäller övriga i detta utlåtande behandlade frågor.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Med känd saklighet har herr Johansson i Södertälje redogjort för utskottsmajoritetens inställning till de frågor som jag berörde. Jag skall bara knyta an två reflexioner till denna redogörelse.

Det är sant att ett par utredningar är

verksamma på detta område, nämligen gymnasieutredningen och yrkesutbildningsberedningen. Men såvitt jag har fattat saken rätt är deras uppgift i första hand att utreda den rent ekonomiska bakgrunden till en eventuell reform, men i nu förevarande fall behövs naturligtvis också en utredning kring den tekniska utformningen av stödåtgärderna.

Vad ekonomin beträffar finns det i den motion som nämndes här, II: 196, ett förslag som behandlas av statsutskottet och som avser täckandet av de tilläggskostnader som skulle uppstå om kamrarna i dag bifaller reservationen.

Herr talman! Det som ändå enligt min mening talar mest för ett bifall till reservationen är att man därmed skulle undgå en onödig tidsutdräkt. Det är angeläget att vi får till stånd en snabb lösning av denna fråga för att kunna stimulera och uppmuntra den del av vuxenutbildningen som kan klaras via korrespondensinstitutet.

Herr JOHANSSON i Södertälje (s):

Herr talman! Till herr Rimmerfors vill jag bara säga, att utskottsmajoriteten självfallet inte har något emot en mera ingående diskussion på denna punkt när vi får litet närmare besked om vad de båda utredningarna kommit fram till och föreslår.

Men vi tycker att det finns anledning att inte föregripa utredningsresultaten utan avvakta dessa — i synnerhet som inte vare sig utskottet eller någon utanför utredningarna för närvarande torde ha en aning om vad som kommer att föreslås. Men att det kommer att framläggas förslag i någon form — förslag som går i den riktning motionärerna önskat — har försäkrats utskottet vid dess behandling av detta ärende.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Det råder ingen tvekan om att frågan återkommer och jag hälsar de positiva tongångar som här kom-

Ändring i förordningen om förlängt barnbidrag, m. m.

mit till uttryck med tillfredsställelse. Men frågan kan inte återkomma så snart.

Förslaget i motionen och i reservationen innebär att man skulle kunna tillämpa stödåtgärderna för korrespondensstudier redan från höstterminens början 1965.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A och B

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. C

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rimmerfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller andra lagutskottets hemställan i mom. C) i utskottets utlåtande nr 49, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Hamrin-Thorell m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Rimmerfors begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 134 ja och 63 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. D

Utskottets hemställan bifölls.

§ 18

Ändring i förordningen om förlängt barnbidrag, m. m.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande nr 50, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 4 juni 1964 (nr 400) om förlängt barnbidrag, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! I motionerna nr 98 i första kammaren och 125 i denna kammare har vi tagit upp frågan om inte de inkomstprövade tilläggen bör vara beroende av antalet barn i familjen. Tillägget utgår nu under förutsättning att föräldrainkomsten inte överstiger 20 000 kronor. Inkomstgränsen är oberoende av antalet barn. Det måste innebära en upprörande orättvisa att en familj med 19 000 kronors inkomst och ett barn får detta tillägg, medan en annan familj med 21 000 kronors inkomst och exempelvis fem barn inte får det. Det är uppenbart att den senare familjen har betydligt sämre förutsättningar att bära studiekostnaderna för enbart ett av sina barn än den första familjen har. Och detsamma gäller även om den första familjen skulle ha betydligt lägre inkomster än jag nu förutsatte.

Barnkostnaderna är ju avsevärt högre än vad barnbidragen och det förlängda barnbidraget motsvarar. Familjeberedningen gjorde 1963 en intervjuundersökning, som visade en kostnad för ett barn av 2 780 kronor per år. En betydligt säkrare beräkning utfördes av 1958 års levnadskostnadsundersökning, som kom fram till 3 750 kronor, vilket i dagens penningvärde skulle motsvara

Åtgärder mot bristen på sjukvårdspersonal, m. m.

cirka 4 100 kronor per barn och år. Under sådana förhållanden är det klart att barnbidraget bara utgör en liten del, ca en fjärdedel av de verkliga kostnaderna.

Vi har tyvärr inget system med barnavdrag som skulle kunna ge flerbarnsfamiljerna rättvisa. Desto större anledning borde det vara att i det här särskilda fallet ta hänsyn till familjer med flera barn.

Utskottet redovisar ett remissyttrande av centrala studiehjälpsnämnden som i sin tur framhåller vad studiehjälpsutredningen och departementschefen har anfört i denna fråga förra året. Liksom utskottet tycks alla berörda parter vara medvetna om att det skulle vara riktigt att ta hänsyn till barnantalet, men av olika skäl, främst administrativa, har man ändå inte velat föreslå något system som beaktar barnantalet.

Utskottet hänvisar liksom centrala studiehjälpsnämnden till den i år tillsatta utredningen om samhällets ekonomiska stöd åt barnfamiljerna och uttalar — vilket vi motionärer är tacksamma för — följande: »Det genom motionerna aktualiserade spørsmålet om ett effektivare stöd till flerbarnsfamiljerna är enligt utskottets mening värt att uppmärksammas.»

Detta är ett uppenbart missförhållande — som inte har något direkt samband med barnfamiljernas allmänna situation. Man borde kunna rätta till det utan att nödvändigtvis sammankoppla det med den berörda utredningen.

Vi motionärer hade alltså hoppats att få bifall till motionsyrkandet, men då ingen i utskottet har tagit upp yrkandet och det därför inte föreligger något konkret förslag till ändring av gällande studiehjälpsreglemente, avstår jag från att ställa något yrkande. Jag hoppas dock att det inte skall dröja så länge förrän flerbarnsfamiljerna på ett eller annat sätt får den rättvisa som de så väl behöver både vad gäller studiekostnader och övriga kostnader.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr ANDERSON i Sundsvall (fp):

Herr talman! Eftersom herr Nordgren inte ställde något yrkande skall jag inskränka mig till att yrka bifall till vad utskottet har hemställt. Jag ber att få hänvisa till vad utskottet har anfört i sitt utlåtande.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

§ 19

Föredrogs vart för sig

andra lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en europeisk balk om social trygghet m. m., och

nr 54, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden;

tredje lagutskottets utlåtande och memorial:

nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i folkbokföringsförordningen den 28 juni 1946 (nr 469), och

nr 27, angående uppskov med behandlingen av vissa utskottet tilldelade ärenden; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss staten tillhörig mark.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtanden och memorial hemställt.

§ 20

Åtgärder mot bristen på sjukvårdspersonal, m. m.

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 38, i anledning av väckta motioner dels om åtgärder mot bristen på sjukvårdspersonal, dels om

Åtgärder mot bristen på sjukvårdspersonal, m. m.

samordnande åtgärder mot krisförhållandena inom hälso- och sjukvården.

I de likalydande, till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 136 av fru *Olsson* och II: 171 av herr *Börjesson* i Falköping *m. fl.* hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga

1. om skyndsamt undersökning rörande orsakerna till bristen på personal inom sjukvården med avseende på arbets-, social-, löne- och skatteförhållanden;

2. om skyndsamt prövning av frågan om utländsk arbetskraft samt manliga skötare kunde rekryteras för olika vårduppgifter inom sjukhusväsendet;

3. om skyndsamt utredning, på grundval av ovannämnda undersökningar, angående åtgärder för ett snabbt hävande av sjukvårdens brist på sjuksköterskor och annan vårdpersonal.

Till allmänna beredningsutskottet hade vidare hänvisats de likalydande motionerna I: 579 av herrar *Lager* och *Adolfsson* och II: 699 av herr *Holmberg m. fl.*

Utskottet hade upptagit motionerna till samtidig handläggning.

Utskottet hemställde, att följande motioner, nämligen

A. de likalydande motionerna I: 136 och II: 171 samt

B. de likalydande motionerna I: 579 och II: 699,

icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av fru *Olsson* och herr *Johansson* i Växjö, vilka ansett att utskottet bort hemställa,

A. att riksdagen med bifall till de likalydande motionerna I: 136 och II: 171 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga

1. om skyndsamt undersökning rörande orsakerna till bristen på personal inom sjukvården med avseende på arbets-, social-, löne- och skatteförhållanden;

2. om skyndsamt prövning av frågan om utländsk arbetskraft samt manliga skötare kunde rekryteras för olika vårduppgifter inom sjukhusväsendet;

3. om skyndsamt utredning, på grundval av ovannämnda undersökningar, angående åtgärder för ett snabbt hävande av sjukvårdens brist på sjuksköterskor och annan vårdpersonal; samt

B. att de likalydande motionerna I: 579 och II: 699 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **JOHANSSON** i Växjö (cp):

Herr talman! Allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 38 berör motioner om åtgärder mot bristen på sjukvårdspersonal och därmed sammanhängande problem. Sådana motioner har även behandlats förr om åren här i riksdagen. Jag skall därför inte uppehålla tiden alltför länge; jag vill bara framhålla några synpunkter som behandlas i motionerna.

Centerpartimotionerna, som utlåtandet bl. a. berör, hemställer att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga:

»1. om skyndsamt undersökning rörande orsakerna till bristen på personal inom sjukvården med avseende på arbets-, social-, löne- och skatteförhållanden;

2. om skyndsamt prövning av frågan om utländsk arbetskraft samt manliga skötare kunde rekryteras för olika vårduppgifter inom sjukhusväsendet;

3. om skyndsamt utredning, på grundval av ovannämnda undersökningar, angående åtgärder för ett snabbt hävande av sjukvårdens brist på sjuksköterskor och annan vårdpersonal.»

Enligt medicinalstyrelsens yttrande över motionerna har antalet sjuksköterskevakanter inom kroppssjukvården varit relativt konstant under senare år. I oktober 1964 var antalet vakanta sjukskötersketjänster, där ersättare erford-

Åtgärder mot bristen på sjukvårdspersonal, m. m.

rades, 929. Motsvarande siffror för undersköterskor och sjukvårdsbiträden var 106 respektive 249. Med detta vill jag inte ha sagt att utbildningen av sjuksköterskepersonal har varit status quo de senaste åren, men den uppkomna situationen beror nog delvis på vad medicinalstyrelsen säger i sitt yttrande. Jag citerar: »Personalsituationen måste ses mot bakgrunden av den ökning av vårdplatsantalet som skett under de senaste åren och som vad beträffar akut-sjukvården varit större än beräknat och inneburit en alltför optimistisk syn på personalproblemet. Den förkortade arbetstiden har slutligen ytterligare försämrat situationen.»

Motionärerna anser det också värdefullt att manlig arbetskraft mer än som hitintills skett kan lockas till sjukvårdsyrket. Vad beträffar möjligheten att få arbetskraft från andra länder är det ju förenat med vissa svårigheter, när det råder brist på t. ex. sjuksköterskor i så gott som hela Europa. Trots detta har vi en import av 50—60 utländska sjuksköterskor varje år. En import från längre bort belägna länder är förenad med vissa vanskligheter men bör enligt medicinalstyrelsens mening prövas. Styrelsen anser sålunda att genom nämndens för internationellt bistånd försorg unga kvinnor från u-länder bör beredas lägre sjukvårdsutbildning under några års vistelse i Sverige. Samtidigt skulle de tillföra oss det temporära arbetskrafttillskott vi behöver.

Jag har här tagit upp några av de spörsmål som berörs i motionerna I: 136 och II: 171 samt delar av vad medicinalstyrelsen anfört i sitt yttrande över detsamma.

Utskottets majoritet säger att en liknande motion behandlades vid fjolårets riksdag och att samma motivering för avslagsyrkande som då kan tillämpas i år. Utskottet tror inte att de undersökningar som motionärerna yrkar på kan tjäna saken. Jag liksom motionärerna är av den uppfattningen att ett

bifall till de i motionerna ställda yrkandena bör medverka till att eliminera sjukvårdskrisen.

Herr talman! Jag ber härmed att få yrka bifall till reservationen.

Herr NILSSON i Agnäs (h):

Herr talman! Det ämne som allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 38 för oss in i eller borde föra oss in i är mycket allvarligt. Det kan inte förnekas. Med hänsyn till allvaret och till att så många riksdagsmän och motioner står bakom ärendets upptagande till överläggning är det egendomligt, att resultatet av överläggningarna i utskottet inte lett till annat än den föga positiva skrivning som utskottet framlägger. Det är det första intrycket. En enda reservant från vardera kammaren har anmält sig. Någon kan därvid påpeka det märkliga i att några av dem som i likhet med motionärer och reservanter insett frågans betydelse inte anslutit sig till reservationen. Då jag är en av dem som deltagit i ärendets behandling, vill jag taga tiden i anspråk för att yttra några ord.

Det talas om krisförhållanden inom den svenska hälso- och sjukvården. Jag har under årens lopp blivit benägen att ta mycket av talet om kris och katastrof med en nypa salt. Det kan vara tentitiös mörkmålning, lust till kverulans och annat — t. o. m. partitaktik! Men för hälso- och sjukvården kan man i dag med fog tala om en kris. Nyss läste vi i tidningarna om ambulanser som blivit avvisade från sjukhusens mottagningar. Det låter som en parodi, ett dåligt skämt med välfärdssamhället. Ambulansen anländer med en patient, nekas tillträde och måste försöka på ett annat sjukhus. Föraren får ge sig ut i den stockande trafiken och förspilla tiden under försöken att finna en öppen dörr.

Vi trodde inte att vi skulle komma dithän, när vi byggde de många och bra sjukhusen. De står färdiga med

Åtgärder mot bristen på sjukvårdspersonal, m. m.

mycket fin utrustning. De är mönster för andra länders byggare, men vi måste stänga hela avdelningar på grund av personalbrist. Frågan är om vi kan försvara de investeringar vi numera gör i sjukhus. Det rör sig dock om skattemedel, och när skattebetalaren vid sjukdom, olycksfall eller invaliditet vänder sig till vårdinrättningen, får han inte komma, därför att det inte finns personal. En avvägning måste göras mellan antalet byggda sjukhus, sjukhus som kan byggas och arbetskraft som finns tillgänglig för vården där. Man kan inte bygga husen bara för att t. ex. peka på fasaden för utlänningar och andra, under det att de välinrättade sängarna står tomma och klinikerna är låsta. Ingenting bör byggas, om man inte samtidigt har sannolika skäl för att det finns personal. Som det nu är måste det vara något fel. För att travestera ett uttryck av en gammal författare: Någonstans är det något ruttet i kungariket Sverige. Att peka ut en felande går inte, men alla måste vi erkänna, att det föreligger ett krisförhållande och alla måste vi vara beredda att ta vår del av ansvaret för olägenheterna, om intet göres för att råda bot på eländet. Det behövs en effektiv insats, om inte vårt tal om välfärd skall visa sig vara tomt prat och den trygghet som vi velat bygga upp inte visar sig finnas i praktiken. Det känns tryggt att kunna peka på lasarettet och säga att de sjuka får vård. Det känns tryggt att läsa om hälsovård. Men upptäcker den förnöjde medborgaren, att ambulansen vänder och att sängen är blockerad, att sköterskan inte är i tjänst, viker förvisso trygghetskänslan. Och hur många av oss har inte med leda märkt att köandet i väntelistan hos folktandvården blir årslångt, för att nämna en annan detalj. Mycket annat som talar om kris att förtiga! Detta är ingen liten sak, utan en väsentlig fråga, och efter kris kan det komma katastrof.

Till belysning härav vågar jag ta kammarens tid i anspråk för att citera vad en norrlandstidning i går skrev på första sidan under stora rubriker.

»Olidlig väntan på lasarett. — Det är inte tillrådligt att bli sjuk i Skellefteå just nu. En otillräcklig öppen vård och läkarbrist vid lasarettet skapar enorma köer. — — — Beställer man tid på medicinmottagningen får man besked att till hösten går det bra att komma. En remiss är inget 'Sesam öppna dig'.» Och på sidan 6 står det: »Det är farligt att bli sjuk i Skellefteå. — Mellan 15 juni och 31 augusti måste två av medicinens fyra avdelningar stängas» — alltså hälften av vårdplatserna! — — — »På barnavdelningen har man det lika trassligt, och ögonavdelningen är just nu stängd.»

»Vi har faktiskt svårt att hålla i gång och ännu mera ovissst blir det i sommar då vi lär få det svårt att få sköterskor», säger läkaren. Om man tänker på turisttrafiken och alla de olyckor som då kommer att inträffa förstår man att det blir svårt i sommar. — »Arbetsbördan på kvarvarande läkare och sköterskor är enorm.» — Vad säger detta om trygghet?

Varför reserverar man sig inte när man tänker på detta sätt? Låt mig lämna svaret som smärtat mig själv! Mot nybörjaren slungas beskedet, då motionerna behandlas, att de redan är »gamla bekanta», att »den här hade vi i fjol», »den här motionen känner jag igen», eller också heter det att den varit uppe till behandling så och så många riks dagar, och så framhålls detta som om det vore ett bevis för att det inte finns något behjärtansvärt i framställningen, fastän det i normala fall borde innebära, att upprepandet vittnar om stor angelägenhet och hög grad av samhällsnytta. Och för man fram den tanken reser sig plötsligt en drake, stundom i sällskap med flera, mot den häpne suppleanten i utskottet: »Jag heter utredning. Jag är tillsatt och medan

Åtgärder mot bristen på sjukvårdspersonal, m. m.

jag lever må du intet företaga dig!» Det sitter alltid någon utredning, och det är naturligtvis bra med utredningar — samtidigt som jag betvivlar att krisen i sjukvården löses på detta sätt. Jag funderar snart på att fråga: Finns det inte någon ensam person som snabbt skulle kunna göra något? Då nu föreliggande motioner begär utredning och man kan befara att en sådan ytterligare utredning skulle verka som många andra av sina föregångare har jag, trots gammalt intresse för problemen på sjukvårdens område, efter övervägande funnit att jag inte kan följa reservanterna. Det innebär alltså inte att jag och det parti jag företräder hysar likgiltighet för saken. Det är allvarligt att det inte med ett snabbt grepp kan göras något mot att vårdavdelningarna stängs och sjukbilarna villrådigt kryssar på gatorna. När medicinalstyrelsen i sitt remissvar som återgives på sidan 4 i utskottsutlåtandet talar om en förbättring som skall bestå i sjukvårdsutbildning av ambulanspersonal, blir man både förargad och förskräckt. Det må väl inte innebära att förarna skall sköta sjukvården i bilen, eftersom de inte får stanna och lämna patienten vid sjukhustrappan! Den barmhärtige samariten finner snart intet härbärke, där han kan lämna den slagne, som fallit i rövarhänder på tunnelbanan eller annorstädes. Bot må här rådås med det snaraste, och det är att hoppas att motionerna har till resultat något som är bättre än en fördröjande utredning. Det är vår förhoppning, trots allt, att den försöksverksamhet som utskottet i sin skrivning talar om verkligen får ett positivt resultat och att den undersökning, som igångsatts av ett landsting och landstingsförbundet, snabbt skall bära frukt i något annat än ett fördröjande, som ytterligare försenar de positiva åtgärder som är ytterst nödvändiga.

Till sist en fråga beträffande rekryteringen. Det talas om nödvändigheten av inplacering av manlig personal i

sjukvårdsarbetet. Jag kan för min del inte dela den uppfattningen. Det är framför allt kvinnor som saknar möjligheter till exempelvis deltidsarbete — det hör man ständigt — medan efterfrågan på manlig arbetskraft redan är mycket stor, t. ex. i de industrier som skapar de produkter som ger oss förbättrad handelsbalans genom att höja exporten. Man borde framför allt försöka uppnå att fler kvinnor kan få deltidsarbete i sjuk- och hälsovården.

Herr **HOLMBERG** (k):

Herr talman! Bland den mängd stora frågor som nu diskuteras måste jag för min del försöka koncentrera mig till ett ämne, som jag emellertid tror är en kärnfråga, nämligen frågan om samordningen mellan olika delar av sjuk- och hälsovården. Jag vill först endast beröra ett par detaljer.

Jag skall anknyta till vad herr Nilsson i Agnäs nyss sade om tillståndet inom ambulansväsendet. Detta är en mycket viktig fråga. Vi har också tagit upp den i vår motion tillsammans med ett stort antal andra speciella frågor, men det kan vara anledning att göra en erinran.

En läkare som tillhör Stockholms stadsfullmäktige, John Takman, höll i en debatt om dessa frågor ett anförande där han gjorde ett påpekande. Han erinrade om att mellan 100 och 200 personer alldeles i onödan dör på grund av dåligt utvecklat ambulansväsende. Han redogjorde närmare för vad som skulle behöva göras för att klara dessa människor. Därefter sade han: »Det är med andra ord detsamma som en ängelholmskatastrof varannan eller var tredje månad som passerar helt obemärkt.» Det karakteriserar på ett skrämmande sätt hurudana förhållandena i realiteten är inom en så viktig del av vår sjukvård.

Jag skall återropa ytterligare ett yttrande som fölls under en TV-debatt för kort tid sedan mellan experter. Då ställdes frågan om hur patienten skall

Åtgärder mot bristen på sjukvårdspersonal, m. m.

kunna ställas i centrum för sjukvården. Jovisst, sade experten, men patienten står nu faktiskt inte i centrum av den enkla anledningen att han eller hon inte befinner sig inom sjukhusets väggar. Patienten står i köerna utanför sjukhuset.

Då är det onekligen litet svårt för experterna att ställa patienten i centrum.

Den fråga som jag vill ägna mig åt under några minuter gäller samordningsproblemet som vi gjort till huvudämne i vår motion. Under 1960-talet har 27 statliga utredningar sysslat med sjukvårdsfrågorna, och därav har 8 gjort en verklig djupplöjning med avseende på mycket vitala problem. Med hänsyn härtill framhöll vi i motionen att sjukvårdskrisen inte beror på att myndigheterna har saknat tillräcklig kännedom om läget och inte vet vad som behöver göras. Tvärtom hävdar vi att experterna redan har lämnat tillräckligt material för att möjliggöra omedelbara ingripanden i syfte att man skall kunna börja komma ut ur sjukvårdskrisen.

Vi har med stöd av utredningarna lagt huvudvikten vid samordning av olika hälso- och sjukvårdsformer. Det är naturligtvis också andra faktorer som påverkar sjukvårdens kapacitet, och vi har, som jag redan sagt, erinrat om många sådana faktorer i vår motion. Det är emellertid ingen tvekan om att formerna för sjukvårdens organisation spelar en mycket stor roll såväl när det gäller enskilda anstalter som då det är fråga om den totala planeringen och samordningen. Därvidlag anser vi att det redan nu finns grundval för en bedömning som gör det möjligt att börja omedelbart och i stor stil, men utskottet vill, som herr Nilsson i Agnäs nyss påpekade, avvakta vad som kan bli resultatet av ytterligare utredningar. Bland dessa utredningar finns en vars arbete beräknas »sträcka sig flera år framåt i tiden», för att återge en passus ur utskottets utlåtande som berör dessa utredningar. Vi kan naturligtvis inte hel-

ler i fortsättningen komma ifrån utredningar. Man måste penetrera en sak innan man beslutar om åtgärder. Jag är naturligtvis på det klara med att inte heller utskottet menar att vi skall vänta på allt som behöver göras. Dess bättre är vi väl alla eniga om att åtskilligt kan ske medan utredningar arbetar. Det är inte denna sak som vi diskuterar i detta sammanhang, utan det är frågan om vi redan nu kan angripa vad experterna i TV-debatten för en tid sedan kallade problemets kärna, nämligen en radikal omläggning av formerna för vård, personalrekrytering och annat som berör sjukvårdskrisen.

Av någon anledning som jag inte känner till anser utskottet att den s.k. MCA-utredningen kommer att ta itu med de behov av samordnande åtgärder som bl. a. vi har påtalat. När vi skrev motionen och lade huvudvikten vid sådana åtgärder hade vi naturligtvis också läst direktiven för MCA-utredningen. Denna avser emellertid medicinalstyrelsens centrala funktioner, och det är självklart att det också är betydelsefullt att den centrala administrationen avlastas en hel del av dess nuvarande perifera uppgifter, så att den i stället mera kan ägna sig åt planeringsarbetet. Jag vill understryka att även denna uppgift är viktig.

Det är emellertid långt ifrån säkert att utredningen kommer att ta itu med sådana samordningsåtgärder som vi anser angelägna och som jag med stöd av en lång rad sakkunniga skulle kunna verifiera nödvändigheten av. Till dessa hör i hög grad ingripanden mot ineffektivitet på det lokala planet.

Det skedde i fjol en komplettering av MCA-utredningens direktiv som på sitt sätt visar hur osäkert det hela är. Då hade det som bekant under ett par år, både i riksdagen och på andra håll, förekommit en stor debatt just om sambandet mellan olika former av sjukvård och angränsande delar av socialvården. Det visade sig att riksdagen efter denna

Åtgärder mot bristen på sjukvårdspersonal, m. m.

debatt till och med engagerade sig i helt nya former av sådan vård till betydande kostnader, bl. a. genom att bevilja statsbidrag till primärkommunerna för en vård som kan sägas tangera gränsen mellan sjukvård och socialvård. På grund av den mycket omfattande opinion som väckts och det material som lämnats av experter insåg tydligen också regeringen att det fanns flera samordnings- och planeringsuppgifter än de som ingick i direktiven för MCA-utredningen. Därför anknöts det också i tilläggsdirektiven till socialstyrelseutredningens arbete liksom också i viss mån till socialpolitiska kommitténs verksamhet. Den sistnämnda kommittén hade ju redan vid denna tidpunkt lämnat en mycket alarmerande rapport om exempelvis tillståndet bland de gamla, och den riktade uppmärksamheten på behovet av samordning och bättre planering också på detta område där det finns sjukvårdsproblem i mycket stor utsträckning. Det är framför allt gamla som drabbas av sjukdomar som kräver långtidssjukvård och rehabilitering, liksom över huvud taget allmän sjukvård, och därför är åldringsvårdsproblemen i allmänhet praktiskt taget en fråga om bättre former för sjukvården.

Kan man nu räkna med att MCA-utredningen tar itu med exempelvis ett sådant problem? Jag har svårt att finna något stöd för tanken att också samordningsproblem av denna typ, framför allt på det lokala planet, skulle komma att ingå i det arbete som MCA-utredningen skall ägna sig åt.

På samma sätt förhåller det sig med handikappvården. Jag skall inte föregripa den debatt om denna sak som vi får ganska snart med anledning av motioner, bl. a. från kommunisterna, men jag vill när vi nu diskuterar samordningsfrågor kort erinra om att handikappvården inte bara går ut på att komma till rätta med den sönderplottning, som tar sig uttryck i att mängder av olika institutioner — landsting, pri-

märkommuner, statliga inrättningar för arbetsvård och kommunala sådana med medicinska och sociala uppgifter o. s. v. — sysslar med sådana frågor var för sig. Det handlar också om inre sjukhusorganisatoriska samordningsfrågor, exempelvis för vården av reumatiker och andra rörelsehindrade människor på speciella kliniker, på långvårdsavdelningar och vid speciella rehabiliteringssjukhus. Jag kan inte finna något stöd för förhoppningen om att MCA-utredningen också skall ta itu med samordningsproblem som gäller centrala frågor av denna typ.

Nu är det dessbättre troligt att debatterna om sjukvårdskrisen, sådana som den debatt vi nu för och andra debatter, inte minst i pressen, TV och radio, skall ge MCA-utredningen anledning att gå längre än vad som tydligen från början var tänkt. Tilläggsdirektiven tyder även på en utvidgning av den art som vi i motionen pläderat för.

Någon betydelse skall det väl också ha att riksdagen genom allmänna beredningsutskottets formuleringar säger sig tolka utredningsuppdraget så, att behovet av samordning och planering blir allsidigt tillgodosedd. Så nonchalant kan man väl inte vara mot riksdagen att inte en sådan förklaring från dess sida skulle driva på utvecklingen i rätt riktning. I så fall kommer MCA-utredningen att syssla med åtskilligt mer än vad som kan utläsas ur utredningens direktiv och tilläggen till dessa.

Längre än till en sådan opinionsyttring tror jag tyvärr inte att vi den här gången kan nå. Jag nöjer mig därför med detta konstaterande i förhoppning om att denna opinion också skall få praktiska resultat.

Herr talman! Jag har således inte något yrkande.

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Herr Nilsson i Agnäs kände sig nedslagen av att man inom utskottet hade sagt att den här frågan

Åtgärder mot bristen på sjukvårdspersonal, m. m.

kände man igen från många tidigare tillfällen och att man sedan hade hänvisat till de yttranden som i följd, förvisol o. s. v. ingivits av de myndigheter, som har ansvaret för sjukvården. Men den som sitter i riksdagen får inte, herr Nilsson i Agnäs, låta sig nedslås så lätt. Det gäller att år efter år hålla i gång olika frågor, även om utvecklingen inte alls förefaller att gå framåt. Därmed har jag inte sagt att det inte blir en ändring till det bättre, men man får i varje fall inte ge upp.

Enligt min mening har de talare, som hittills haft ordet, på ett riktigt sätt skildrat det besvärliga läget inom vår sjukvård. Under sommaren kommer jag själv att dag efter dag försöka mer handgripligt sätta mig in i förhållandena på detta område. Vad som mer än något annat upprör en är just den omständigheten att sjuka människor inte skall kunna få den vård som ett högt utvecklat samhälle borde kunna ge dem.

Det är alltså inte brist på intresse för problemen som gör att utskottet i detta fall liksom många gånger tidigare avstyrker förslag om ytterligare utredningar.

I den ena av motionerna föreslås bl. a. att man skall utreda frågan om orsakerna till bristen på sjukvårdspersonal och möjligheterna att fylla personalbehovet med hjälp av utländsk arbetskraft. I den andra motionen framföres förslag om en vidlyftig organisationsöversyn i syfte att komma till rätta med krisförhållandena. Utskottet har låtit motionerna bli föremål för en omfattande remissbehandling. Jag skall inte nu upprepa allt vad som står i remissyttrandena, men såsom herr Holmberg framhöll visar dessa yttranden att experterna redan har tillgång till ett utmärkt material, som kan läggas till grund för mer praktiska försök av olika slag.

Det remissvar, som väl har väckt det största intresset och som också kan

sägas vara rätt unikt, kommer från landstingsförbundet. I detta yttrande refereras nämligen ett beslut om att Stockholms läns landsting tillsammans med landstingsförbundet skall göra en »förutsättningslös och helt från grunden gående undersökning» för att studera såväl vård- och behandlingsfunktionerna som alla därtill knutna funktioner av servicekaraktär. Man skall alltså inte låta sig nöja med att betrakta tidigare ståndpunkter som orubbliga, utan man skall pröva alla möjligheter att rationellt ordna driften av ett sjukhus med nuvarande stora personalbehov, invecklad apparatur och krävande undersökningsförfaranden.

De åtgärder som föreslås i motionerna syftar också i grunden till samma sak, nämligen att skapa förutsättningar för att hela vårt sjukvårdsväsende skall kunna fungera. Man kan inte bara inrikta sig på att få till stånd ytterligare utbildning av sjuksköterskor eller att ändra deras skatteförhållanden eller på annat sätt tillrättalägga deras arbetsvillkor. Detta är sådana frågor som vi många gånger tidigare sysslat med och som i vår delvis har fått en positiv lösning; jag tänker på besluten om högre förvärvsavgdrag och frivillig särbeskattning. Själv anser jag visserligen inte att den sistnämnda åtgärden har så stor betydelse, men jag vet att många har med stora förhoppningar väntat på en ändring i denna riktning. På den punkten har alltså en del skett.

Jag tror ändå att det väsentliga blir de resultat man når genom de praktiska rationaliseringsförsök som kommer att göras ute på sjukhuset i Danderyd. Man skall ju satsa mycket pengar på dessa försök — det rör sig om ett par tiotal miljoner. Någon sade att dessa undersökningar kommer att vara mycket länge, och jag anser att de *skall* vara mycket länge. Det skall bli en ständig testverksamhet beträffande metoder för att klara upp nytt som ideligen sker inom sjukvården. Det är naturligtvis en

Åtgärder mot bristen på sjukvårdspersonal, m. m.

utredning av en annan karaktär än dem vi tidigare har litat till.

Det förslag till plan för försöket i Danderyd som uppgjorts omfattar praktiskt taget alla funktioner inom ett sjukhus liksom sjukvården utanför sjukhuset och kommunikationerna mellan sjukhuset och patienterna på alla stadier. Det skulle föra för långt att här gå in på förslaget — herr Johansson i Växjö kan själv få studera det. Något liknande i mindre skala såg vi under vårt besök ute på Nacka sjukhus. Experimentet i Danderyd blir betydligt mera genomgripande och av mera direkt försökskaraktär än rationaliseringen vid Nacka sjukhus.

Med detta tror jag att jag har deklarerat intresset i utskottet, att vi har uppfattat problemets allvar, att vi ingalunda låtit oss nöja med några avspisande ord från myndigheterna. Vi har ganska väl insett, att det som nu görs, är det enda som kan ge någonting. Beträffande den mer centrala organisationen arbetar en utredning, som herr Holmberg också har nämnt. Hur skall vi komma längre? Har vi några människor som är mera lämpade för detta än sjukvårdens egna myndigheter både centralt och ute i landstingen, där man sannerligen nu inte ligger på latsidan och där man är piskad av en hård verklighet att förutsättningslöst pröva nya lösningar?

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **ANDERSSON** i Örebro (fp):

Herr talman! Om man som värdemätare på intresset för den fråga som allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 38 avhandlar skall beteckna strålglansen från de stjärnor som anger närvarofrekvensen vid detta ärendes justering, blir man förvånad över herr Nilssons i Agnäs agerande från talarstolen, där han både yvigt och patetiskt talar om utskottets bristande intresse i denna fråga.

Nu har trots allt denna fråga mycket ingående och allvarligt diskuterats, och hela problemställningen har också klargjorts i utskottet. Det var med mycken vanda man kunde hänga på en reservation i denna fråga. När jag nu hör ärendet behandlas här i kammaren, blir jag litet förvånad. Man känner inte riktigt igen tongångarna från utskottets behandling.

Vi som var med vid behandlingen i utskottet är alla på det klara med att detta är en mycket allvarlig fråga. Inte minst de som sysslar med landstingens sjukvårdsfrågor vet att denna fråga på ett aldeles speciellt sätt bevakas inom landstingen. Som fru Eriksson i Stockholm sade är man där piskad till att pröva nya lösningar — bl. a. på grund av de ekonomiska konsekvenser som sjukvården för med sig. Man försöker på alla sätt underlätta arbetet för att behålla personal och få ny personal, man försöker rationalisera etc.

Vi fick också i det avseendet se litet vid Nacka sjukhus, där utskottet var på besök. Det gav i alla fall en god bild av vad man vill inom svenskt sjukvårdsväsende av i dag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr **HOLMBERG** (k) kort genmäle:

Herr talman! Jag noterar att utskottets ordförande — som vi vet förut — har starkt intresse för dessa saker och att hon nu i sommar skall göra speciella studier för att ytterligare berika utskottets och riksdagens debatter kring dessa frågor.

Men det kan inte hindra att jag åter måste uttala skepsis inför den lösning som utskottet föreslår, nämligen att avvakta MCA-utredningen och eventuellt andra utredningar. I hela resonemanget ligger uppfattningen att man egentligen inte kan göra någonting väsentligt förrän man fått se resultaten av dessa utredningar. De kommer, som jag nämnt, att ta flera år — det är uttryckligen

Åtgärder mot bristen på sjukvårdspersonal, m. m.

sagt i varje fall beträffande den utredning som gäller sjukhusorganisationen. Jag tror för min del att man kan tänka sig snabbare metoder, och vi har pekat på en del.

Jag vill dessutom beträffande de områden som det gäller erinra om att vi i motionen — och i andra motioner — tagit upp företagshälsovården och verksamheten för handikappade. Företagshälsovården är ett område som för närvarande ligger helt utanför samhällets sjukvård. Visst kan man väl omedelbart se till att den inordnas i landstingens verksamhet. Det är en mycket viktig form av samordning.

Dessutom tillkommer att MCA-utredningen i sina direktiv har en passus, som tyder på att utredningen t. o. m. är förhindrad att ta upp en del sådana frågor, såvida inte opinionen blir så stark att den ger utredningen anledning att gå längre. Det sägs nämligen i direktiven att den inre fackmässiga organisationen, för vilken medicinalstyrelsen visserligen är chefmyndighet men som har en perifer anknytning till styrelsen, i princip inte skall omfattas av utredningen! Jag tycker att detta är oroväckande, ty dessa perifera anknytningar till medicinalstyrelsens verksamhet är just de viktiga lokala fält, där det är så oerhört betydelsefullt att man omedelbart får en samordning till stånd.

Nu har provinsialläkarorganisationen lagts under landstingen, som snart också kommer att bli huvudmän för mentalsjukvården — och jag hoppas även för företagshälsovården och mycket annat. Därav uppstår det nu en viss splittring. Man skulle vinna mycket både i fråga om hälsovårdens effektivitet och möjligheterna i övrigt att ge en adekvat sjukvård med samordningsåtgärder. Men jag fruktar för att MCA-utredningens direktiv kommer att åberopas som ett hinder för den att ta itu med detta.

Herr NILSSON i Agnäs (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag är ledsen om herr Andersson i Örebro fattade mig så att jag kritiserade honom eller någon annan i utskottet för bristande intresse. Jag har inte beskyllt utskottsledamöterna för det. Jag sade att utskottet trots sitt intresse är föga positivt i sin skrivning. Jag band mig inte heller åt något håll, jag varken reserverade mig eller yrkade bifall till utskottets hemställan. Den stjärna som herr Andersson i Örebro talade om berodde på en beklaglig förväxling av mig. När jag såg det ärendet som skulle föredragas, tog jag fel på en siffra och trodde därför att det var ett ärende som jag inte hade varit med om att behandla.

Avslutningsvis skall jag berätta om en liten trevlig upplevelse från Nacka sjukhus. Jag träffade nyss en sjuksköterska, som för cirka en månad sedan hade kommit ned från Norrland och bosatt sig i närheten av Nackasjukhuset. Hon kom till sjukhuset med sitt barn, som hade brutit en arm. När man då upptäckte att hon varit sjuksköterska, frågade man genast om hon inte ville ha deltidstjänst. Det var ett bra grepp. På den vägen tror jag att sjukvården kanske kan gå framåt.

Herr HAMRIN i Kalmar (fp):

Herr talman! Jag skall inte förlänga denna debatt mycket. Men jag blev litet ledsen när jag lyssnade på herr Nilssons i Agnäs anförande och hörde med vilket patos han kritiserade utskottsmajoritetens skrivning. Det är dock möjligt att jag missförstod honom och att detta patos i stället gällde en kris som sjukvården nu genomgår. Är det så, vill jag bara säga att han inte är ensam om att känna starkt att något — för att inte säga mycket — måste göras.

Den som är efter år sysslar med dessa frågor i lasarettsdirektion och landsting behöver ingen påminnelse om att sjukvården sedan länge befinner sig mitt uppe i en kris, som förvärrats dag för dag. Men det är en sak. En annan är att i det läget säga att den bästa

Ökade samhällsinsatser för svårt handikappade

medicinen är att tillsätta en ny utredning för att få bukt med svårigheterna.

Årets motionärer är ingalunda de första som har motionerat i denna fråga. I folkpartiet har vi år efter år yrkat på att åtgärder skall vidtagas. Att vi inte gjort det i år sammanhänger med att det redovisats sådana utredningsresultat som öppnat nya möjligheter att på ett aktivt sätt sätta in stötar och göra förbättringar. Därför har vi velat avvakta och se resultatet av de åtgärderna. Utredningarna är redovisade i utskottets utlåtande, och jag skall därför inte uppta tiden med att tala om de resultaten och de förhoppningar som utskottet hyser om förbättringar i olika hänseenden.

Men jag kan räkna upp de åtgärder som jag anser vara av stor betydelse för att få en förbättring till stånd. Vi måste försöka ordna den öppna vården så att den avlastar den slutna vården. Jag delar också uppfattningen att det är nödvändigt att i större utsträckning få in manliga sjukskötare på vårdområdena. Vidare tror jag på rationalisering och mekanisering inom den slutna vården. Jag menar också — delvis i motsats till fru Eriksson i Stockholm — att lösningen på skatte- och lönefrågorna har en inte ringa betydelse för yrkesintensiteten bland de gifta sjuksköterskorna. Likaså tror jag på en ökad utbildningskapacitet inom alla kategorier av vårdpersonal. Det har folkpartiet länge yrkat på, såväl när det gäller läkare som sjuksköterskor. Slutligen tror jag att vi med ökad utbildningskapacitet kan nå fram till en vettig delegering av arbetet från bättre till lägre utbildade personalkategorier inom sjukvården.

Med alla de åtgärder som är på gång hoppas och tror jag att vi kan skapa något bättre förhållanden. Men att helt klara sjukvårdskrisen inom den närmaste tiden är omöjligt. Och jag tror inte det skulle bli bättre att nu tillsätta ytterligare en utredning ovanpå alla

dem som tidigare sysslat med dessa frågor och som nu framlagt förslag som måste genomföras på ett eller annat sätt.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Växjö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 38, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fru Olsson och herr Johansson i Växjö.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 21

Ökade samhällsinsatser för svårt handikappade

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 39, i anledning av väckta motioner om ökade samhällsinsatser för svårt handikappade.

I de likalydande till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionerna I: 250 av herr *Eric Carlsson m. fl.* och II: 311 av herr *Gustavsson* i Alvesta *m. fl.* föreslogs, att riksdagen i skrivelse

Ökade samhällsinsatser för svårt handikappade

till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsam utredning och förslag rörande samhällets insatser för svårt handikappades situation i samhället, särskilt avseende utbildning, sysselsättning och möjligheterna till särskilda bostadsområden, i enlighet med vad som anförts i motionerna.

Utskottet hemställde, att de likalydande motionerna I:250 och II:311 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herr Johansson i Växjö, vilken ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen med bifall till motionerna I:250 och II:311 måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsam utredning och förslag rörande samhällets insatser för svårt handikappades situation i samhället, särskilt avseende utbildning, sysselsättning och möjligheterna till särskilda bostadsområden.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr JOHANSSON i Växjö (cp):

Herr talman! De handikappades problem har under senare år och inte minst under den allra senaste tiden kommit i blickpunkten. Jag tänker härvid närmast på den stora Röda fjäder-insamlingen.

Samhällets insatser för de handikappade har också ökat under senare år. Den tekniska utvecklingen samt samhällets olika åtgärder för att lösa problem, som uppstår genom fysiska handikapp, har i allt större omfattning fört ut även mycket höggradigt handikappade i arbetslivet. Men ännu återstår ofantligt mycket att göra för dessa människor.

Flera utredningar arbetar för närvarande med handikappfrågorna. Det är dock, såsom motionärerna framhåller i sin motion, så att något mera genomarbetat program för hur problemen skall lösas inom något delområde ännu

inte har presenterats från samhällets sida.

Motionärerna i detta ärende förutsätter, att de utredningar och åtgärder som väntas, kommer att lösa de handikappades problem när det gäller skolgång och utbildning. Men sedan kvarstår uppgiften att finna en meningsfull sysselsättning och tillvaro för de handikappade efter skolgångens slut, och det är just dessa problem som motionärerna särskilt tar upp.

De vanföras riksförbund har erhållit motionen för yttrande och har anfört många intressanta synpunkter. Man framhåller att stimulansbidragen bör beviljas enligt mycket generösa regler. Vidare är det dess mening att stat och kommun i samråd skall lösa frågan om hyreskostnader för invalidbostäder.

Man påpekar att en del kommuner efter förslag från De vanföras riksförbund och på rekommendation av kommunförbunden infört kommunala subventioner som utgår efter principen att hyran icke skall uppgå till mer än 20 procent och i vissa fall 15 procent av familjeinkomsten. Dessa regler har emellertid i mycket liten utsträckning införts i kommunerna, varför det kan visa sig nödvändigt att genom statliga åtgärder sänka hyreskostnaden, t.ex. genom att till invalidbostäder bevilja särskilt förmånliga lån.

De vanföras riksförbund vill också understryka betydelsen av att staten ytterligare liberaliserar sina anställningsnormer när det gäller de handikappade. Man instämmer vidare i motionärernas tankegångar om att skapa skyddad verksamhet även i form av intellektuella arbeten. Många av dem som nu erhåller utbildning inom handikappvårdens skolväsende har behov av denna form av sysselsättning i den mån de icke kan placeras direkt ute på marknaden.

Utskottsmajoriteten har hänvisat till vad som gjorts på detta område, och det skall erkännas att åtskilligt har ut-

Ökade samhällsinsatser för svårt handikappade

rättats, såsom jag också tidigare har påpekat.

Utskottsmajoriteten tar också fasta på vad socialpolitiska kommittén har framhållit i en sammanställning i detta ämne. Där understryks behovet av en bättre samordning av samhällets insatser och angelägenheten av att en enhetlig grundsyn på handikappfrågorna får göra sig gällande vid planeringen av samhällsåtgärder på olika områden. Detta tror man skall komma till uttryck i den utredning, som socialministern har förebådat. Vi känner dock inte till något om direktiven för denna utredning. Jag har personligen varit i kontakt med departementet, men besked om några direktiv för utredningen har ännu inte givits, och vi vet följaktligen inte om de problem som motionärerna tagit upp kommer att behandlas.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservationen, vilket innebär att riksdagen hos Kungl. Maj:t hemställer om skyndsamt utredning och förslag rörande samhällets insatser för de svårt handikappades situation i samhället.

Samtidigt vill jag, herr talman, meddela att namnet på en av reservanterna genom olycksfall i arbetet fallit bort. Meningen var att ledamoten av första kammaren fru Elvy Olsson också skulle ha stått med som reservant.

Herr NILSSON i Agnäs (h):

Herr talman! Utskottsmajoriteten skriver att de i motionerna berörda spörsmålen uppmärksammats i olika sammanhang, varför något riksdagens initiativ i anledning av motionerna icke synes påkallat. När vi i vårt parti nöjt oss med detta uttalande, har vi gjort det med förhoppningen att åtgärder verkligen skall vidtagas och att det som skall göras utföres snabbt.

Vi har i vårt parti det största intresse för den grupp medlemmar av vårt samhälle som det är fråga om i detta ärende, och vi vill att de skall få behövt

stöd. Detta framgår också av en blick på namnen under motionerna.

Särskilt är det vår förhoppning, att de handikappade skall beredas en tillfredsställande bostadsmiljö. Yttrandet från De vanföras riksförbund visar, att mycket gjorts och att ännu mer har påbörjats eller är under planering. Vi delar De vanföras riksförbunds uppfattning, att invalidbostäderna bör spridas och att det inte är önskvärt att särskilda bostadsområden skapas för de handikappade.

Jag instämmer i följande uttalande från DVR: »Det är nödvändigt att man i ett enda sammanhang och mycket snabbt löser bostads- och transportfrågan samt att man anskaffar erforderliga tekniska hjälpmedel, då det oftast kan röra sig om en förberedelse- och beslutstid för den beslutande instansen på c:a en vecka för att man skall lyckas med en arbetsplacering.»

Vi vill ha mycket gjort mycket snabbt. Eftersom vi vågar tyda utskottets skrivning så, att utskottsmajoriteten har samma mening, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan i allmänna beredningsutskottets utlåtande.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag väckte även förra året en motion i detta ärende. När utskottsutlåtandet över motionen behandlades i kammaren ansågs det att jag hade anledning att be om ursäkt för de synpunkter jag framfört — motionen var, sades det, »skriven på ett sådant sätt att den nästan väckte pinsam undran både i utskottet och bland remissinstanserna».

Glädjande nog har en del hänt på området under det senaste året. Även allmänna beredningsutskottet intar en något mera positiv inställning till de synpunkter som framförts i motionen än vad fallet var vid behandlingen av frågan år 1964.

Jag vill kraftigt understryka att det

Ökade samhällsinsatser för svårt handikappade

här gäller gruppen svårt handikappade — en grupp på cirka 2 000 människor. Men det är den grupp som har det svårast — dessa människor hör till dem som har det sämst ställt. Vi vet att bättre bostäder, som kompletteras med invalidlägenheter, ger de lättare och de medelsvårt handikappade helt andra möjligheter till ett normalt liv. För de svårast handikappade räcker det inte med bostad, utan de måste också ha personlig hjälp.

Under det gångna året har ett intensivt arbete utförts på området. Frågan har uppmärksammats i TV-program, och vi har även kunnat se resultaten av ett arbete till vilket bl. a. doktor Brattgård i Göteborg varit initiativtagare.

Doktor Brattgård redovisade för en tid sedan i en artikel att av elva normalbegåvade, pigga ungdomar i tjugooårsåldern, som han nyligen haft kontakt med, var det endast fyra som kunde äta utan hjälp. Nästan alla behövde hjälp med att klä sig. Det var inget fel på deras intelligens, och var och en av dem hade någon möjlighet, någon funktion som kunde uppövas så att vederbörande borde kunna få ett arbete, en sysselsättning.

Det finns, skriver doktor Brattgård, bland de svårast handikappade olika hjälpbehov, men ett är gemensamt: får de inte hjälp i sin dagliga livsföring återstår för dem inget annat än vårdhemmet. Hela deras situation är komplicerad — både i fråga om bostad, sysselsättning, hjälp med de dagliga sysslorna, de personliga behoven, den dagliga transporten till arbetet, arbetsplatsens belägenhet i förhållande till bostaden. Olika vägar finns att gå vid lösningen av dessa problem.

Vad är det då som skett? Bl. a. har en läkargrupp i Göteborg — jag omnämnde nyss doktor Brattgård — skisserat ett program. Det resulterade i att Svenska röda korset, Scoutförbundet, Folke Bernadotte-stiftelsen och Göte-

borgs diakonissanstalt bildade en stiftelse för att förverkliga läkargruppens idéer. Programmet går ut på att en riksorganisation byggs upp som skall arbeta inom regionala områden. Kärnan i verksamheten är regionen. I centralorten finns ett servicehem och ute i regionen mindre hem med tio—tolv bostäder. Dessa sistnämnda hem kan ligga i villaområden i trivsamt miljö, där möjlighet finns till nära kontakt med naturen. I alla dessa hem skall finnas god tillgång till service när det gäller de personliga behoven. Bostäderna *hyrs ut* till de handikappade, och dessa *hänvisas* således inte dit.

Detta program ligger i stort sett i linje med de synpunkter som framförts i motionen — att andra möjligheter måste skapas för denna grupp. Jag vill än en gång understryka att det gäller gruppen svårast handikappade. Därför skall man inte försöka blanda bort korten genom att säga att vederbörande kan placeras i invalidlägenheter.

Jag anser att vi bör hjälpas åt och stödja detta arbete på allt sätt. Tankegången bakom Röda fjäder-aktionen var just att stöd skulle ges åt denna grupp genom de medel som kom in.

Utskottet skriver att de i motionen berörda spörsmålen har uppmärksammats. Jag kan emellertid inte av den uppräknade som utskottet gör finna att dessa frågor är helt uppmärksammade i skilda utredningar och undersökningar. Däremot är jag medveten om att frågorna kan aktualiseras i den utredning som aviserats, och fördens skull anser jag att skrivningen i reservationen är den riktiga. Jag konstaterar dock att utskottet genom sitt uttalande indirekt medgivit att det är berättigat att de i motionen berörda frågorna aktualiseras. Detta noterar jag med mycket stor tillfredsställelse.

Herr talman! Dessa frågor är enligt min mening så väsentliga att det behövs samlade aktioner för att lösa dem.

Ökade samhällsinsatser för svårt handikappade

Jag yrkar bifall till reservationen av herr Johansson i Växjö.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Inte heller i denna fråga har jag egentligen någon anledning att polemisera mot reservanterna och övriga ledamöter som yttrat sig tidigare i debatten. Denna fråga är så allvarlig och av så allmänt intresse, att vi väl strängt taget inte kan ha olika meningar i den. Det enda som skiljer oss är att vi har något olika uppfattningar om hur man i praktiken skall angripa problemen. Vad man reagerade mot i motsvarande motion i fjol var — och det vet herr Gustavsson i Alvesta mycket väl — uttrycket »handikappbyar», som väckte associationer till någonting som vi inte ville ha.

I år har motionen skrivits något anorlunda, och motionärerna förordar nu en lösning av dessa frågor som mera överensstämmer med de principer som redan följes. Jag tänker bl. a. på doktor Brattgårds verksamhet och på den verksamhet som bedrivs inom landstingen. Får jag här inskjuta att dessa frågor måste lösas inom landstingen och får inte vara beroende av enskilda personers och stiftelsers ingripande. Dessa kan verka som ett kraftcentrum för utvecklingen, men det allmänna — främst landstingen — måste ha huvudansvaret.

Inom landstingen löses frågorna efter de linjer som vi var inne på i fjol, nämligen genom byggande av särskilda bostäder med service, med möjligheter för de handikappade till utbildningsanstalter, till arbete i skyddade verkstäder och kanske även till ren hobbyverksamhet.

I fjol gjordes det, som vi alla vet, i Stockholm ett försök att bereda handikappad ungdom hyggliga bostadsförhållanden i Gubbängen i samma hus som det finns en ungdomsgård. Principen var att de handikappade tillsammans med andra ungdomar skulle få delta i

fritidsverksamhet, undervisning och även yrkesarbete.

Om detta råder strängt taget inte några delade meningar hos reservanterna och utskottsmajoriteten. Vi är också alla medvetna om att man hittills inte gjort allt som behöver göras, och det finns ingen som motsätter sig, att vi satsar mer för att lösa problemen.

Vid behandlingen av statsutskottets utlåtande nr 100, som står längre fram på dagens föredragningslista, kommer vi säkerligen att få ytterligare belysning av dessa frågor. Först sedan den till grund för detta utlåtande liggande propositionen antagits bör en särskild utredning kunna tillsättas med uppgift att lägga fram förslag om samordning av de olika åtgärderna, det gäller bostadsförhållanden, anställningsförhållanden och utbildningsförhållanden.

Jag vill även erinra om det beslut vi fattade i fjol om att handikappade, som har möjligheter att göra en fullgod insats, skall kunna erhålla en ordinarie statlig tjänst, även om prognosen för deras sjukdom är oviss. Det var ett synnerligen viktigt beslut, och jag efterlyser nu det cirkulär till myndigheterna som skall klargöra beslutets innebörd. Att vi alla tycker att detta var ett riktigt beslut är jag övertygad om. Jag vill gärna få till protokollet, att vi nu uppmärksammat följer hur statsmakterna realiserar beslutet.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Johansson i Växjö begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

Karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande m. m., tillika svar på interpellation och fråga ang. möjligheterna att behandla vissa njursjukdomar

allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 39, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Johansson i Växjö.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Johansson i Växjö begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 152 ja och 28 nej, varjämte 10 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 22

Karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande m. m., tillika svar på interpellation och fråga ang. möjligheterna att behandla vissa njursjukdomar

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 99, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 1 (bilaga 7, s. 252 och 395) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1965/66 beräkna på driftbudgeten under femte huvudtiteln till Karolinska sjukhuset: Utrustning ett reservationsanslag av 3 milj. kr. samt på kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond till Utbyggande av karolinska

sjukhuset ett investeringsanslag av 7,5 milj. kr.

Därefter hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 59, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 26 februari 1965, föreslagit riksdagen att dels godtaga av departementschefen förordade riktlinjer för en fortsatt planering av karolinska sjukhusets utbyggande; dels medgiva, att en ångpanna till pannanläggningen vid karolinska sjukhuset finge beställas till ett värde av högst 2 000 000 kr., att betalas tidigast under budgetåret 1966/67; dels till Utbyggande av karolinska sjukhuset för budgetåret 1965/66 på kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond, socialdepartementet, anvisa ett investeringsanslag av 7 500 000 kr.; dels ock till Karolinska sjukhuset: Utrustning för budgetåret 1965/66 under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 317 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Edström* (I: 663) och den andra inom andra kammaren av herr *Enskog* (II: 783), i vilka hemställts att riksdagen vid sin behandling av Kungl. Maj:ts proposition nr 59 angående karolinska sjukhusets utbyggnad måtte besluta att för erforderlig projektering samt byggnadsarbeten för åstadkommande av en njurmedicinsk klinik inom karolinska sjukhusets huvudbyggnad för budgetåret 1965/66 på kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond, socialdepartementet, anvisa ett i jämförelse med propositionen med 690 000 kr. förhöjt investeringsanslag av 8 190 000 kr. till Utbyggande av karolinska sjukhuset.

Utskottet hemställde att riksdagen måtte

a) godtaga Kungl. Maj:ts förslag i vad avsåge av departementschefen förordade

Karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande m. m., tillika svar på interpellation och fråga ang. möjligheterna att behandla vissa njursjukdomar

de riktlinjer för en fortsatt planering av karolinska sjukhusets utbyggande;

b) i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad utskottet anfört angående huvudmannskapet för karolinska sjukhuset;

c) medgiva att en ångpanna till pannanläggningen vid karolinska sjukhuset finge beställas till ett värde av högst 2 000 000 kr., att betalas tidigast under budgetåret 1966/67;

d) med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 663 och II: 783 till Utbyggande av karolinska sjukhuset för budgetåret 1965/66 på kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 7 500 000 kr.;

e) till Karolinska sjukhuset: Utrustning för budgetåret 1965/66 på driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 3 317 000 kr.

Reservation hade avgivits av fröken *Andersson*, herrar *Axel Andersson*, *Per Jacobsson*, *Edström* och *Wallmark*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i Hedenäset, *Nelander* och *Mundebo*, vilka ansett att utskottet under d) bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 663 och II: 783 till Utbyggande av karolinska sjukhuset för budgetåret 1965/66 på kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 8 190 000 kr.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet *Aspling*, hade tillkännagivit, att han hade för avsikt att i samband med behandlingen av detta ärende i ett sammanhang besvara herr *Lindhals* interpellation angående möjligheterna att behandla vissa njursjukdomar och herr *Hermanssons* fråga i samma ämne.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet *ASPLING*:

Herr talman! Herr *Lindhals* har frågat om jag är beredd att redogöra för behovet av vård och behandling av personer med livshotande njursjukdomar, nuvarande möjligheter att tillgodose detta sjukvårdsbehov samt de planer, som föreligger på området. Herr *Hermansson* har frågat om jag avser att vidtaga åtgärder för att snabbt öka möjligheterna till behandling av människor med sviktande njurfunktion. Frågorna torde närmast vara föranleda av vissa pressuppgifter om att njursjuka personer inte kunnat beredas nödvändig vård på sjukkliniken vid S:t Eriks sjukhus i Stockholm.

Behandlingen med konstgjord njure — dialys — innebär att den njursjukes blod renas från vissa ämnen, som eljest inte kan avlägsnas ur kroppen. Ett konstgjort kretslopp för blodet anordnas mellan pulsåder och blodåder, i regel på underarmen. En del av kretsloppet ligger ovanför huden. Till denna del anslutes den konstgjorda njuren. Vid kroniska njurfall sker behandlingen vanligen en eller ett par gånger i veckan. Även andra metoder användes.

Staten har medverkat till anordnandet av den provisoriska sjukkliniken med dialyscentral vid S:t Eriks sjukhus genom att för budgetåret 1960/61 anvisa ett anslag för ändamålet. Till grund för statsmakternas beslut låg en utredning, som räknat fram ett årligt behov av 1 020 dialysbehandlingar för hela landet. Behovet ansågs kunna tillgodoses genom dialyscentraler i Lund, Göteborg, Stockholm, Uppsala och Umeå.

Resurser för dialysbehandling har sedan en tid funnits vid Lunds lasarett, Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg och Umeå lasarett. Genom beslut vid 1962 och 1964 års riksdagar har läkartjänster inrättats vid medicinska kliniken

Karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande m. m., tillika svar på interpellation och fråga ang. möjligheterna att behandla vissa njursjukdomar

vid akademiska sjukhuset i Uppsala för en till kliniken hörande njur- och dialysavdelning. Denna avdelning har dock på grund av personalsvårigheter inte kunnat öppnas. Enligt vad jag erfarit finns det nu utsikter att detta skall kunna ske redan till hösten.

Vissa möjligheter till dialysbehandling har nyligen tillkommit bl. a. vid regionsjukhuset i Linköping. Det kan också nämnas, att en provisorisk enhet för dialysbehandling nyligen inrättats vid karolinska sjukhuset inom ramen för tillgängliga resurser. Stockholms stad planerar att i en nära framtid ge S:t Eriks sjukhus bättre resurser för njursjukvård. Vidare undersöks för närvarande möjligheterna att inrätta en njuravdelning vid Danderyds sjukhus i Stockholms län.

På längre sikt föreligger planer på väsentliga förstärkningar av njurbehandlingsresurserna. Stockholms läns landstings blivande storsjukhus i Huddinge torde komma att få en njurmedicinsk specialklinik med ca 40 platser. I 1964 års generalplan för karolinska sjukhuset upptas en njurmedicinsk klinik på 30 vårdplatser med en ansluten dialyscentral. Planer för en utbyggnad inom vårdområdet föreligger bl. a. även för regionsjukhuset i Linköping och lasarettet i Lund.

Behovet av dialysbehandling har visat sig svårt att bedöma. I regionvårdsbetänkandet 1958 räknade man med ett behov av ca 450 dialyser årligen i hela landet. Den förut nämnda utredningen från 1959 innebar att årsbehovet bedömdes vara ungefär dubbelt så stort, 1 020 dialyser. År 1964 utfördes ca 1 200 dialyser i landet. Bl. a. till följd av de medicinska framstegen kan behovet av dialyser väntas öka väsentligt. Samtidigt kan resultaten av pågående tekniska utvecklingsarbete på området komma att i viss mån förändra nuvarande förutsättningar för njursjukvårdens anordnande. Dessa frågor är

emellertid inte tillräckligt utredda. Mot bakgrund härav har Kungl. Maj:t nyligen uppdragit åt medicinalstyrelsen att, med iakttagande av all möjlig noggrannhet och skyndsamhet, utreda behovet av medicinska vårdresurser för njursjuka.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Först vill jag tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Uppgifterna i pressen för en tid sedan att njursjuka personer icke kunde beredas nödvändig vård vid njurkliniken vid S:t Eriks sjukhus i Stockholm var ju mycket alarmerande, och allmänhetens oro ökade då den fick veta att uppgifterna kom från personer som stod njurkliniken nära. Det var mot denna bakgrund som jag framställde mina frågor till socialministern.

Av svaret framgår att det råder stor aktivitet när det gäller planeringen av njursjukvården.

Med hänsyn till den snabbt ökande befolkningen i Stockholms län framstår det som synnerligen angeläget att arbetet för att inrätta speciella avdelningar för njursjukvård vid Danderyds sjukhus och vid det blivande storsjukhuset i Huddinge bedrivs med all tänkbar skyndsamhet liksom att de existerande resurserna vid S:t Eriks sjukhus och karolinska sjukhuset förstärkes.

Det är också tillfredsställande att Kungl. Maj:t uppdragit åt medicinalstyrelsen att skyndsamt utreda behovet av medicinska vårdresurser för njursjuka.

Den påtalade bristsituationen har uppenbarligen vållats av att de nya medicinska möjligheterna att hjälpa de kroniska njurfällen växt mycket snabbt. Den medicinska och tekniska utvecklingen har emellertid inte kunnat utnyttjas lika snabbt på grund av nödvändigheten av att planera och genom-

Karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande m. m., tillika svar på interpellation och fråga ang. möjligheterna att behandla vissa njursjukdomar

föra byggnadsarbeten och på grund av personalbristen. Med hänsyn till att den avancerade njursjukvården kräver en mycket stor insats av vårdpersonal vill jag fråga statsrådet Aspling: Har man undersökt möjligheterna att specialutbilda någon personalkategori för att om möjligt minska behovet av läkare och sjuksköterskor i denna verksamhet?

Herr HERMANSSON (k):

Herr talman! Även jag ber att få tacka socialministern för hans svar som var mycket positivt. Den utredning medicinalstyrelsen gör bör kunna bli en god grundval för den utbyggnad av de medicinska vårdresurserna för de njursjuka som är oundgängligen nödvändig.

För att belysa problemets art skall jag be att få citera vad pionjären för den konstgjorda njuren i vårt land, professor Nils Alwall i Lund, yttrade i den debatt som flammade upp kring dessa problem.

»En stordrift är enda chansen för att kunna ta emot de hundratals som behöver den här vården för att överleva. I dag kan man bara ta emot några få. De allra flesta måste avvisas — dömas till en så gott som säker död. Många av dem vet att deras liv skulle kunna räddas med hjälp av en konstgjord njure. Men de vet också att de inte har en chans att få den räddningen, eftersom resurserna är otillräckliga. De vet att de måste dö.» Han fortsätter: »1968 räknar man med att ha stordriften fullt utbyggd i Lund. Det är en explosiv utveckling att vänta och jag skulle vilja säga att njursjukvården är årtiondets största sjukvårdsproblem.»

Det förefaller vara ett faktum att vårdbehoven för njuråkommor ökar lavinartat. Det gäller här dels fall av akut njurinnsufficiens, där det behövs speciella vårdresurser under en relativt kort tid, dels fall av otillräcklig njurfunktion av kronisk karaktär där pati-

enten kan fortsätta att leva endast tack vare en fortsatt behandling. Genom de medicinska framstegen i övrigt kan, som socialministern framhållit, behovet av dialyser väntas öka väsentligt. Nya tekniska framsteg, särskilt en ny typ av konstgjord njure som utvecklats i Lund, ger å andra sidan ökade behandlingsmöjligheter.

Även om det på olika håll inom sjukvården finns vårdbehov som inte är tillgodosedda, gäller det här en av de mest upprörande bristerna. Man kan inte ta på sitt samvete att stå vid sidan och se på medan människor dör, som med ökade vårdmöjligheter skulle kunnat räddas till livet. Samtidigt som jag är glad över det intresse som socialministern visat för detta problem genom sitt interpellationssvar är jag därför bedrövad över att departementet och utskottsmajoriteten inte ansett sig kunna bifalla karolinska sjukhusets begäran om medel för en njurmedicinsk specialklinik av provisorisk karaktär. Utskottets avslag måste innebära att inrättandet av en sådan klinik fördröjes — jag säger detta med all respekt för de positiva uttalandena i övrigt. Detta anser jag oförsvarligt, och jag kommer därför att stödja reservationen av fröken Andersson m. fl.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Jag vill först besvara herr Lindahls direkta fråga till mig om möjligheterna att på bl. a. personalsidan kunna åstadkomma en förstärkning genom exempelvis en aktivisering av utbildningen.

Just för att förbättra situationen i avseende på behandlingen med konstgjord njure har man startat en särskild utbildning av s. k. dialysassistenter i syfte att minska behovet av övrig sjukvårdspersonal. De största förhoppningarna när det gäller utbyggnaden och effektiviseringen av njursjukvården torde

Karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande m. m., tillika svar på interpellation och fråga ang. möjligheterna att behandla vissa njursjukdomar

man dock — jag hade anledning att framhålla detta i mitt interpellations-svar och vill gärna upprepa det — få ställa på den tekniska utveckling som nu sker.

Jag kan instämma i vad herr Hermansson sade om seriösa sjukdomar och angelägenheten av att alla resurser mobiliseras för att vi skall kunna rädda människoliv. Det råder ingen oenighet om den saken i den svenska riksdagen.

Allt måste emellertid till slut bli avvägningsfrågor. Det som kanske är det mest intressanta inom medicinen i dag är att det nu på så många områden göres revolutionerande framsteg. På många av dessa områden får vi tillgång till nya metoder för att kunna rädda människoliv. Karakteristiskt för dessa nya metoder är ofta att de kräver en omfattande teknisk apparatur och en mycket stor personaltäthet.

Det är säkerligen inte lätt för de ansvariga inom våra stora sjukhus att här göra avvägningen ty det gäller att rädda människoliv på så många områden och inte bara på vissa speciella avsnitt. De nya formerna för medicinsk teknik skapar därför egentligen helt nya problem. Dessa är i hög grad under observation, och jag skulle tro att just dessa nya vård- och behandlingsformer vid planeringen för framtiden kommer att få lov att i hög grad vägas in och i många avseenden bli prioriterade.

Herr Hermansson ställde i slutet av sitt anförande en fråga om anledningen till att jag här inte kunde vara med om att ansluta mig till den föreliggande reservationen. Nu tillhör jag inte denna ärade kammare, men jag vill ändå på ett par punkter lämna några kommentarer. Jag skall inte, herr talman, upprepa innehållet i mitt svar med den ganska detaljerade redogörelsen för den förstärkning som nu sker och framför allt behovet av en snabb utredning för att få fram ett mera fast underlag vid bedömningen inför framtiden. Jag vill

ändå gärna kommentera det spörsmål som innefattades i herr Hermanssons direkta fråga till mig.

Jag kan nämna, att direktionen för karolinska sjukhuset i sina äskanden för budgetåret 1965/66 har begärt en biträdande överläkartjänst för njurmedicin inom sjukhusets medicinska klinik. Medicinalstyrelsen, som hänvisat till rådande brist på läkare, ansåg sig inte kunna tillstyrka den begärda läkartjänsten. Vägledande för styrelsens ställningstagande torde ha varit uppfattningen att man i första hand bör satsa på en utbyggnad av redan existerande njurmedicinska sjukvårdsenheter. Från karolinska sjukhuset anmäldes helt naturligt en rad angelägna sjukvårdsbehov. Vid avvägningen mellan dessa behov ansåg sig regeringen böra följa medicinalstyrelsens mening i förevarande fråga. Förslag om inrättande av nämnda läkartjänst har sålunda icke lagts fram. Riksdagen har för övrigt vid sin behandling av karolinska sjukhusets avlöningsanslag godtagit detta ställningstagande, och här föreligger alltså enighet från medicinalstyrelsen över regeringen till riksdagen. Jag är övertygad om att den planering som nu sker stegvis kommer att öka våra resurser, och den tekniska utveckling som på området äger rum hoppas jag också skall ge oss väsentligt ökade möjligheter att kunna behandla de människor det här är fråga om.

Fröken ELMÉN (fp):

Herr talman! Jag ber att få yttra några ord med anledning av den reservation som är knuten till statsutskottets utlåtande nr 99. Den har till grund en motion, vars tankegångar i sin tur återfinns i karolinska institutets petita och där man begär en utbyggnad för en njurmedicinsk klinik. I samband med förslaget om karolinska sjukhusets utbyggnad har man i motionen begärt att få denna njurklinik förverkligad.

Karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande m. m., tillika svar på interpellation och fråga ang. möjligheterna att behandla vissa njursjukdomar

Det som sagts här förut av interpellanterna var egentligen skrämmande liksom de tidningsartiklar man tog del av i början av året som visade, att den stora stockholmska sjukvårdsregionen var sämre försörjd i detta avseende än många andra regioner. Man kan säga, att stockholmsområdet ligger 20 år efter Lund i detta avseende — visserligen började man i Lund — men någon utbyggnad har som sagt inte förekommit i Stockholm. I Stockholm har man den provisoriska kliniken vid S:t Eriks sjukhus, som inte alls är utrustad på ett sätt som är till fyllest och som därför kanske inte kan fungera i den utsträckning som den borde kunna göra. Det har visat sig att man där inte kan ta emot de patienter som anmäler sig. Köerna är långa, och av uppgifter i pressen har det framgått att människor dör i onödan, människor, vilka egentligen befinner sig i god kondition men som råkat ut för njurinsufficiens. De får ingen behandling och därmed finns ingen återvändo. Vad tidningarna byggde på var överläkarnas rapporter i samband med ansökan om att kliniken skulle byggas ut vid karolinska institutet. Det var i samband med tidningsintervjuerna som dessa skrämmande rapporter blev mera allmänt kända.

När socialministern i sitt svar framhållit vad som planeras får man intrycket att allt på något sätt ligger långt fram i tiden. Vad som måste ske bör göras omedelbart. Dessa människor kan inte vänta, utan en snabb utbyggnad måste äga rum. Det är därför som vi begär att man vid karolinska sjukhuset skall bygga ut en klinik, där man också har en urologisk avdelning, som måste finnas som ett komplement till en njurklinik. Någon sådan urologisk klinik finns inte, såvitt jag förstår, vid S:t Eriks sjukhus.

Huvudansvaret för missförhållandena måste ju staten bära som inte har planerat eller varit förutseende på rätt

sätt. Det kan ju hända att behovet har ökat oväntat snabbt, men det gäller då också att snabbt finna lösningar.

I generalplanen för karolinska sjukhuset räknar man med två sådana kliniker, en för norra området och en för södra, varav en skall knytas till karolinska sjukhuset, och karolinska sjukhusets styrelse har begärt — i juni 1964 och sedan på nytt i september 1964 — ett provisorium för tio år framåt vid karolinska sjukhuset. Det är detta krav vi i motionen har tagit upp och nu också framför i reservationen.

Interpellanterna och jag vill minnas att också socialministern betonade att sjukvården måste bota folk i så stor utsträckning som möjligt. Utvecklingen går kolossalt snabbt framåt på de medicinska områdena och även detta gör det angeläget att så snart som möjligt få en sådan klinik vid karolinska sjukhuset. I läkarnas uttalande framhålls att det naturligtvis i första hand gäller att rädda liv, men läkarna åberopar också behovet av att förstärka diagnostiken och förbättra personalutbildningen.

Vi begär i reservationen att investeringsanslaget ökar med 690 000 kronor för att denna njurmedicinska klinik, som det finns så stort behov av, skall kunna förverkligas.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Det är naturligtvis uppenbart för herr talmanen — och även för de övriga som eventuellt har lyssnat till denna diskussion — att om jag nu skulle göra ett försök att argumentera för de skäl som talar för utskottets ställningstagande på den punkt där det föreligger en reservation, så skulle det bara bli ett axplock ur de synpunkter som statsrådet här har framfört i sitt interpellationssvar och i sin replik. Då jag inte är alldeles säker på att jag skulle hitta de ax som har matnyttigt

Karolinska sjukhusets fortsatta utbyggande m. m., tillika svar på interpellation och fråga ang. möjligheterna att behandla vissa njursjukdomar

innehåll, så avstår jag från att utveckla dessa synpunkter och nöjer mig med att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr HERMANSSON (k):

Herr talman! Statsrådet Aspling har troligen rätt i, såvitt jag kan bedöma från min lekmanahorisont, att hela utbyggnaden av sjukhusväsendet innehåller mycket svåra avvägningsfrågor med hänsyn till de nya medicinska metoder som nu mycket snabbt kommer fram. Det är säkert svårt att göra den riktiga avvägningen: man vet inte hur mycket pengar man bör satsa på en ny metod — kanske vi i morgon har fått metoder som är betydligt mera effektiva och som det är bättre att satsa pengarna på.

Statsrådet Aspling sade att det var svårt för de ansvariga inom sjukhusen att göra denna avvägning, och det är det säkert. Men i detta speciella fall förefaller det som om direktionen för karolinska sjukhuset hade tagit en mycket bestämd ställning till frågan. Den har ju begärt pengar för detta speciella ändamål, nämligen att inrätta en njurmedicinsk specialklinik av provisorisk karaktär. Jag känner inte närmare till hur man har resonerat när man har beslutat sig för att ställa detta krav, men ett faktum är att det föreligger. Det finns alltså ett mycket bestämt krav från de sakkunniga och från de ansvariga inom sjukhuset, och jag tror — mot bakgrund av vad vi rent allmänt har fått veta under den senaste tiden om denna frågas läge — att kravet är mycket starkt berättigat.

Vad jag hoppats på när jag ställde frågan till statsrådet om den närmare motiveringen för hans ställningstagande till statsverkspropositionen var, att de nya fakta som kommit fram i pressdebatten möjligen skulle ha föranlett honom att inta ett något ändrat ställningstagande.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. a—c

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. d

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Elmén begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. d) i utskottets utlåtande nr 99, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Elmén begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 111 ja och 81 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. e

Utskottets hemställan bifölls.

§ 23

Vissa frågor rörande vård och undervisning av rörelsehindrade barn m. m. samt handikappvården i övrigt

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 100, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa frågor rörande vård och undervisning av rörelsehindrade barn m. m. jämte i ämnet väckta motioner ävensom vissa motioner angående handikappvården i övrigt.

I propositionen nr 1 (bilaga 7, s. 415 och 416) hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Lån till vissa byggnadsarbeten vid Norrbackainstitutet m. m. för budgetåret 1965/66 på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd beräkna ett investeringsanslag av 300 000 kr.

Därefter hade Kungl. Maj:t i propositionen nr 75, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 5 mars 1965, föreslagit riksdagen att dels godkänna av departementschefen föreslagna riktlinjer för vård och undervisning av rörelsehindrade barn m. m.; dels bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter beträffande ersättning för resor för vissa handikappade barn m. fl.; dels ock för budgetåret 1965/66 på kapitalbudgeten anvisa under fonden för låneunderstöd, socialdepartementet, till Lån till vissa byggnadsarbeten m. m. vid Norrbackainstitutet ett investeringsanslag av 2 250 000 kr., till Lån för ombyggnad av ortopediska kliniken vid Norrbackainstitutet ett investeringsanslag av 300 000 kr. och till Lån till vissa byggnadsarbeten vid Bräcke Östergård i Göteborg m. m. ett investeringsanslag av 2 100 000 kr. samt under stats allmänna fastighetsfond, socialdepartementet, till Vissa byggnadsarbeten vid Folke Bernadotte-hemmet i Uppsala ett investeringsanslag av 1 300 000 kr.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft följande i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen,

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Virgin m. fl.* (I: 725) och den andra inom andra kammaren av herr andre vice talmannen *Cassel m. fl.* (II: 847);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Thorsten Larsson m. fl.* (I: 723) och den andra inom andra kammaren av herr *Gustavsson i Alvesta m. fl.* (II: 848), i vilka bl. a. hemställts dels att riksdagen måtte besluta att de i propositionen föreslagna riktlinjerna för vård och undervisning av rörelsehindrade barn kompletterades med det i motionerna anförda, dels ock att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter beträffande resor för vissa handikappade barn m. fl. i enlighet med vad i motionerna anförts;

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 724) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 849), i vilka hemställts

A. att riksdagen vid sin behandling av proposition nr 75 måtte besluta

1) att en för landet gemensam föreslagen fackskola och gymnasieinstitution för handikappade förlades till stockholmsområdet,

2) att reseersättningen för rörelsehindrade barn skulle gälla även de barn som vårdades på landstingens institutioner och elevhem,

3) att inrätta två konsulenttjänster på ordinarie stat med uppgift att samordna åtgärder för underlättande av skolgången för rörelsehindrade,

4) att för ändamålet under A p. 3 under åttonde huvudtiteln rubriken Skolöverstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1965/66 anslå 17 720 000 kr., vilket vore 80 000 kr. utöver Kungl. Maj:ts förslag,

5) att under åttonde huvudtiteln för ombyggnad av äldre skolor anvisa ett förslagsanslag på 500 000 kr. för budgetåret 1965/66;

B. att riksdagen i skrivelse till Kungl.

Vissa frågor rörande vård och undervisning av rörelsehindrade barn m. m. samt handikappvården i övrigt

Maj:t måtte begära att den i propositionen omnämnda utredningen om handikappfrågor gäves i uppdrag att

a) utreda kompetensfördelningen mellan olika berörda offentliga organ vid handläggning av frågor rörande handikappade,

b) som grund för en bättre rehabiliteringsverksamhet göra en kartläggning av landets handikappade,

c) verkställa utredning om registrering i syfte att så långt möjligt erbjuda lämplig vård och undervisning m. m. åt rörelsehindrade barn;

C. att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala angelägenheten av

1) att på regionsjukhusen utsåges samarbetsorgan bestående av experter från olika medicinska specialiteter och pedagogiska institutioner för vården av handikappade över 18 år,

2) att försöksverksamheten snarast överginge till en mer permanent verksamhetsform,

3) att försöksverksamheten med fackskola och gymnasium för handikappade utökades till att omfatta även den tekniska fackskolan, samt

4) att sjukresebestämmelserna gäves en generös tolkning vid val av färdsätt för handikappade barn.

Utskottet hade vidare i förevarande sammanhang förehåft följande vid riksdagens början väckta motioner, nämligen

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Göran Karlsson m. fl.* (I: 283) och den andra inom andra kammaren av fru *Skantz m. fl.* (II: 351);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Virgin m. fl.* (I: 349) och den andra inom andra kammaren av herr *Heckscher m. fl.* (II: 342);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Adolfsson* och *Lager* (I: 405) och den

andra inom andra kammaren av herr *Holmberg m. fl.* (II: 507);

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Lundström m. fl.* (I: 417) och den andra inom andra kammaren av herr *Ohlin m. fl.* (II: 516), i vilka hemställts bl. a. att riksdagen måtte

1) besluta avskaffa invalidbostadsbidragets maximibelopp fr. o. m. den 1 juli 1965,

2) i anledning av yrkandet under punkten 1) ovan till Bidrag till viss bostadsförbättringsverksamhet för budgetåret 1965/66 under elfte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 2 000 000 kr. förhöjt reservationsanslag av inalles 32 000 000 kr.,

3) i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om en översyn av byggnadslagstiftningen i syfte att underlätta de handikappades livsföring,

4) besluta att för personalförstärkningsar på arbetsmarknadsstyrelsens arbetsvårdsbyrå inrätta 6 nya tjänster i stället för 2, som Kungl. Maj:t föreslog, och därför till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar för budgetåret 1965/66 under elfte huvudtiteln anvisa ett i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag med 130 635 kr. förhöjt förslagsanslag av 13 530 635 kr.,

5) besluta att för personalförstärkning av arbetsvårdsexpeditionerna inom arbetsförmedlingen inrätta 20 nya tjänster i överensstämmelse med arbetsmarknadsstyrelsens förslag i stället för 10, som Kungl. Maj:t föreslagit, och därför till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1965/66 under elfte huvudtiteln anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 299 745 kr. förhöjt förslagsanslag om inalles 67 049 745 kr.,

6) besluta att till Arbetsmarknadsstyrelsen: Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade för budgetåret 1965/66 anvisa ett i jämförelse med Kungl. Maj:ts förslag med 2 000 000 kr.

Vissa frågor rörande vård och undervisning av rörelsehindrade barn m. m. samt handikappvården i övrigt

höjt reservationsanslag av 13 000 000 kr., samt

7) besluta att för att stimulera handikappade till resor och inköp av litteratur m. m. för budgetåret 1965/66 anvisa ett förslagsanslag av 1 000 000 kr.;

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Göran Karlsson m. fl.* (I: 414) och den andra inom andra kammaren av fru *Skantz m. fl.* (II: 523);

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av fru *Olsson* och herr *Axel Kristiansson* (I: 419) och den andra inom andra kammaren av herr *Larsson* i Luttra m. fl. (II: 509).

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 723 och II: 848, såvitt nu var i fråga, godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet föreslagna riktlinjer för vård och undervisning av rörelsehindrade barn m. m.;

2. att motionerna I: 723 och II: 848, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t rörande tidsplan för utbyggnad av vård och undervisning för handikappade barn, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

3. att motionerna I: 724 och II: 849, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t rörande försöksverksamheten med påbyggnadsundervisning, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

4. att motionerna I: 724 och II: 849, i vad de avsåge förläggning av en för landet gemensam fackskola och gymnasieinstitution till stockholmsområdet, icke måtte bifallas av riksdagen;

5. att motionerna I: 724 och II: 849, i vad de avsåge inrättande av vissa konsulenttjänster vid skolöverstyrelsen, icke måtte bifallas av riksdagen;

6. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag ävensom med avslag å motionerna I: 723 och II: 848 samt I: 724 och II: 849, samtliga motio-

ner såvitt nu var i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter beträffande ersättning för resor för vissa handikappade barn m. fl.;

7. att riksdagen måtte

a) till Lån till vissa byggnadsarbeten m. m. vid Norrbackainstitutet för budgetåret 1965/66 på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 2 250 000 kr.;

b) till Lån för ombyggnad av ortopediska kliniken vid Norrbackainstitutet för budgetåret 1965/66 på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 300 000 kr.;

c) till Lån till vissa byggnadsarbeten vid Bräcke Östergård i Göteborg m. m. för budgetåret 1965/66 på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd anvisa ett investeringsanslag av 2 100 000 kr.;

d) till Vissa byggnadsarbeten vid Folke Bernadotte-hemmet i Uppsala för budgetåret 1965/66 på kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond anvisa ett investeringsanslag av 1 300 000 kr.;

8. att motionerna I: 417 och II: 516, i vad de avsåge invalidbostadsbidragets maximibelopp, icke måtte bifallas av riksdagen;

9. att motionerna I: 417 och II: 516 i vad de avsåge översyn av byggnadslagstiftningen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

10. att motionerna I: 283 och II: 351 icke måtte bifallas av riksdagen;

11. att motionerna I: 414 och II: 523, i vad de avsåge utbyggnad av vården för utvecklingsstörda barn, icke måtte bifallas av riksdagen;

12. att motionerna I: 724 och II: 849, i vad de avsåge medelsanvisning för viss ombyggnad av skolor, icke måtte bifallas av riksdagen;

13. att motionerna I: 724 och II: 849, i vad de avsåge skrivelse till Kungl. Maj:t angående samordningsorgan vid

Vissa frågor rörande vård och undervisning av rörelsehindrade barn m. m. samt handikappvården i övrigt

regionsjukhusen, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd;

14. besluta att i förevarande sammanhang behandlade motioner, till den del de inte blivit under punkterna 1—13 särskilt berörda eller av utskottet behandlades i annat utlåtande, icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Bengtson, Johan Olsson, Larsson* i Hedenäset och *Nilsson* i Tvärålund, vilka ansett att utskottet under 1. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt med bifall till motionerna I: 723 och II: 848, såvitt nu var i fråga, godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet och av reservanterna föreslagna riktlinjer för vård och undervisning av rörelsehindrade barn m. m.;

2) av herrar *Axel Andersson, Bengtson, Per Jacobsson, Edström* och *Johan Olsson*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i Hedenäset, *Nelander, Nilsson* i Tvärålund och *Mundebo*, vilka ansett att utskottet under 3. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 724 och II: 849, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla angelägenheten av att försöksverksamheten med fackskola och gymnasium för handikappade snarast överginge till en mer permanent verksamhetsform samt utökades till att omfatta även den tekniska fackskolan;

3) av herrar *Axel Andersson, Bengtson, Per Jacobsson, Edström* och *Johan Olsson*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i Hedenäset, *Nelander, Nilsson* i Tvärålund och *Mundebo*, vilka ansett att utskottet under 4. bort hemställa.

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 724 och II: 849, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt utredning av frågan om lokalisering av en för landet gemensam fackskola och gymnasieinstitution;

4) av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson* och *Edström*, fröken *Elmén* samt herrar *Nelander* och *Mundebo*, vilka ansett att utskottet under 5. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 724 och II: 849, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t giva till känna vad reservanterna anfört angående konsulenttjänster vid skolöverstyrelsen för vissa samordningsuppgifter;

5) av herrar *Bengtson, Johan Olsson, Larsson* i Hedenäset och *Nilsson* i Tvärålund, vilka ansett att utskottet under 6. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag samt motionerna I: 724 och II: 849 ävensom med bifall till motionerna I: 723 och II: 848, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, bemyndiga Kungl. Maj:t att meddela föreskrifter beträffande ersättning för resor för vissa handikappade barn m. fl., innebärande möjlighet till två fria resor i månaden;

6) av fröken *Andersson*, herrar *Axel Andersson, Bengtson, Per Jacobsson, Edström, Kaijser, Johan Olsson* och *Bohman*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i Hedenäset, *Turesson, Nelander, Nilsson* i Tvärålund och *Mundebo*, vilka ansett att utskottet under 8. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 417 och II: 516, såvitt nu var i fråga, besluta att höja invalidbostadsbidragets maximibelopp med 5 000 kr. till 15 000 kr. fr. o. m. den 1 juli 1965;

7) av herrar *Axel Andersson, Per Jacobsson* och *Edström*, fröken *Elmén* samt herrar *Nelander* och *Mundebo*, vilka ansett att utskottet under 12. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 724 och II: 849, såvitt nu var i fråga, till Bidrag till viss ombyggnad av skolor för budgetåret 1965/66 på

Vissa frågor rörande vård och undervisning av rörelsehindrade barn m. m. samt handikappvården i övrigt

driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 500 000 kr.;

8) av herrar *Axel Andersson, Bengtson, Per Jacobsson, Edström och Johan Olsson*, fröken *Elmén* samt herrar *Larsson* i Hedenäset, *Nelander, Nilsson* i Tvärälund och *Mundebo*, vilka ansett att utskottet under 13. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 724 och II: 849, såvitt nu var i fråga, i skrivelse till Kungl. Maj:t framhålla angelägenheten av att samordningsorgan, bestående av experter från olika medicinska specialiteter och pedagogiska institutioner, utsåges på regionsjukhusen för vården av handikappade över 18 år.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **MUNDEBO** (fp):

Herr talman! Till statsutskottets utlåtande nr 100 har fogats inte mindre än åtta reservationer. Jag skall beröra några av dem.

Först vill jag emellertid konstatera att samhällets stöd till de handikappade kommer att förbättras från och med nästa budgetår. Det är tillfredsställande att dessa förbättringar nu kommer till stånd — vi har många års försummelser att hämta in. De handikappade har inte fått del av den standardhöjning som ägt rum under senare år; snarare har deras undantagsställning skärpts genom den allmänna standardhöjningen. Föräldrar och andra anhöriga har fått göra betydande ekonomiska och andra uppoffringar för att ge barnen vård och undervisning, de handikappade har haft svårt att få arbete och bostad o. s. v.

I motioner till årets riksdag har föreslagits ytterligare förbättringar, starkt motiverade förbättringar och förbättringar som kunnat uppnås utan någon större belastning av statsbudgeten. Dessa förslag har emellertid inte vunnit

gehör hos statsutskottets majoritet utan framföres reservationsvägen.

I reservation nr 2 berörs försöksverksamheten med påbyggnadsundervisning. Sådan försöksverksamhet pågår för närvarande vid Norrbackainstitutet och Bräcke Östergård. Denna har under det gångna läsåret haft formen av en tionde årskurs för komplettering och fördjupning av det kunskapsstoff som ingår i grundskolans kursplan, med möjlighet till tillval av specialämnen. Vid början av höstterminen 1964 var antalet elever i denna årskurs 28. Vidare fanns 20 i fackskola och 26 i gymnasium.

Starka skäl talar för att denna försöksverksamhet snarast bör bli mera permanent. Alla är väl ense om vikten av att de handikappade får goda möjligheter till högre studier. Det är då otillfredsställande att denna påbyggnadsundervisning endast bedrivs som försök; det medför ovisshet och otrygghet hos de ungdomar som vill utnyttja undervisningen. Behovet av sådan påbyggnadsundervisning är också klart styrkt.

I fråga om fackskolan föreslog 1962 års utredning att endast den sociala och ekonomiska fackskolan skulle omfattas av den fortsatta försöksverksamheten. Flera remissinstanser, bl. a. de i detta sammanhang viktiga arbetsmarknadsstyrelsen och De vanföras riksförbund, opponerade mot detta och framhöll att den tekniska fackskolan är väl så nödvändig för de handikappade. Genom en kvalificerad teknisk utbildning kan de få arbetsmöjligheter inom industrien. Försöksverksamheten hör därför också omfatta denna linje.

Reservation nr 6 berör invalidbostadsbidragets maximibelopp. Tillgången på lämpliga bostäder är ju för de handikappade en mycket central fråga. Vi vet att det är långt ifrån tillfredsställande på detta område. Det finns i dag cirka 700 invalidlägenheter, men behovet uppskattas till det tiofubbla. I syfte att stimulera byggandet av inva-

Vissa frågor rörande vård och undervisning av rörelsehindrade barn m. m. samt handikappvården i övrigt

lidbostäder utgår invalidbostadsbidrag om för närvarande högst 10 000 kronor.

Genomsnittligt utnyttjas inte detta belopp, men i flera fall utgör taket ett hinder. Det är viktigt att bidraget är så konstruerat att specialutrustning av bostäder för de handikappade stimuleras. Nuvarande bidrag är då, som sagt, otillräckliga i många fall. Det kan ifrågasättas om någon maximigräns över huvud taget är nödvändig. Bidraget borde kunna utgå efter de faktiska kostnaderna. Utskottet har emellertid inte varit berett att utan föregående utredning förorda avskaffande av gränsen. Utskottsmajoriteten har inte heller varit beredd att höja maximigränsen. Enligt reservanternas mening finns emellertid starka skäl för att höja gränsen till 15 000 kronor för att man skall skapa möjlighet att tillgodose önskemålen om specialinredning av bostäder. Statsbidragsbestämmelsens utformning får inte hindra en angelägen upprustning på detta område.

Reservationen nr 8 slutligen berör frågan om ett samordningsorgan vid regionsjukhusen. Ett av handikappvårdens största problem är den otillräckliga samordningen av tillgängliga vårdresurser. Såväl på primär- och sekundärkommunalt som på statligt plan är handikappfrågorna uppsplittrade på ett stort antal organ. Detta medför att handläggningen av ett ärende inte präglas av den samordning och kontinuitet som är önskvärd. En åtgärd som kan vara av betydelse i detta sammanhang är att vid regionsjukhusen inrätta ett samarbetsorgan bestående av exempelvis experter från olika medicinska specialiteter och pedagogiska institutioner. Särskilt för vården av handikappade över 18 år är en sådan samordnad insats angelägen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna nr 2, 6 och 8.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! De förslag till viss utbyggnad av vanförevårderna och hjälpen till de handikappade som förelagts riksdagen i år, alltifrån statsverkspropositionen till proposition nr 75 som nu behandlas, innebär, som också herr Mundebo underströk, värdefulla framsteg, som inte får skymmas bort av kravet på ytterligare åtgärder som kan anses önskvärda, ja till och med mycket önskvärda.

Som medmotionär i ett flertal av de motioner, vilkas yrkanden upptagits i reservationer, ber jag att få anlägga ett par synpunkter, samtliga sådana som herr Mundebo inte har berört.

Det gäller först en så utomordentligt viktig sak som de handikappades möjligheter att få bedriva högre studier. Det visar sig nämligen att många av de handikappade ungdomarna har ovanligt rika förutsättningar för teoretiska studier. Samtidigt är de naturligtvis mer eller mindre utslagna på den arbetsmarknad som kräver speciella kroppsliga färdigheter och hundraprocentig rörelseförmåga.

Det är otillfredsställande att just dessa speciellt studieintresserade ungdomar tvingas att gå ut i livet med ett sämre utgångsläge än sina helt friska jämnåriga. Det borde vara tvärtom. Vi har ett dubbelt ansvar för dem som vid tävlingens startpunkt bokstavligen hindras av sitt handikapp.

Våra stödåtgärder i det hänseendet befinner sig ännu bara på försöksstadiet. Denna försöksverksamhet bör följas upp så effektivt och målmedvetet som möjligt.

Det mest anmärkningsvärda i diskrimineringen av de handikappade är att de enligt 1962 års utredning angående högstadiundervisning för rörelsehindrade utestängts från den tekniska fackskoleutbildningen som ingår i försöksverksamheten. Man förordar fortsatt

Vissa frågor rörande vård och undervisning av rörelsehindrade barn m. m. samt handikappvården i övrigt

försöksverksamhet men bara inom den ekonomiska och den sociala fackskolan. Kanske har man resonerat så, att handikappade och rörelsehindrade människor inte lämpar sig så bra för teknisk utbildning och manuella yrken. Detta är säkerligen en felbedömning. Både arbetsmarknadsstyrelsen och De vanföras riksförbund har nämligen kraftigt understrukit betydelsen av att även den tekniska fackutbildningen öppnas för de handikappade.

Av dessa tungt vägande skäl yrkar jag bifall till reservationen nr 3 av herr Axel Andersson m. fl.

Nästa reservation, nr 4, avser ett tjänstetillsättningsärende som är rätt begränsat till sin omfattning. Det gäller huruvida skolöverstyrelsen skall få de två konsulenttjänster på ordinarie stat som överstyrelsen begärt eller om den skall få nöja sig med en arvodesbefattning för en enda konsulent.

När vi skrev motionen tog vi behovet av dessa konsulenttjänster på allvar. Det gäller nämligen något så viktigt som samordningen inom skolöverstyrelsen av alla de planerade åtgärderna för att underlätta skolgången för rörelsehindrade. Kungl. Maj:t har erkänt behovet genom att föreslå en tjänstinnehavare för denna uppgift. Vi tycker inte att det är riktigt att det enda som bjuds är en arvodestjänst. Skall det bli bara en, borde det åtminstone vara en konsulent på ordinarie stat. Det föreligger redan nu betydande rekryteringssvårigheter vid tillsättande av ordinarie tjänster. Erbjuder man bara en arvodesbefattning kan man riskera att bli helt utan. Den som känner till förhållandena vet att de två konsulenttjänster som begärts också behövs. Jag har förståelse för att man inte kan expandera hur mycket som helst. Det måste givetvis bli en prioritering efter angelägenhetsgrad. Men denna fråga förefaller, även om den är liten, att vara angelägen. Jag ber att få yrka bifall till den reservationen.

Till sist, herr talman, vill jag i yttersta korthet beröra reservation nr 7. Den gäller yrkandet i en motion från folkpartiet som tar sikte på att effektivisera ombyggnaden av äldre skolor så att de blir mera handikappvänliga. Vi är överens om två saker. Det är ett samhällsintresse att så många som möjligt av de handikappade och rörelsehindrade barnen får stanna i sina hem och gå i vanliga skolor bland vanliga kamrater i sin hemort. Vi skapar vårdhem och internatskolor för de gravt handikappade, som inte kan gå i vanliga skolor, men idealet måste vara att så få som möjligt behöver fara hemifrån.

Vi är vidare ense om att alla nya skolor från början skall förses med den nödvändiga tekniska utrustning och apparatur — hissar, ledstänger, handikappvänliga bänkar och stolar m. m. — som kan underlätta skolgången för handikappade skolbarn. Men här gäller det äldre skolor som till en relativt ringa kostnad kan göras handikappvänliga. Förslaget innebär att utbyggnadsanslaget för nästa budgetår höjes med 500 000 kronor.

Med frimodighet, herr talman, yrkar jag bifall till en sådan utgift.

Jag nöjer mig i detta sammanhang med att yrka bifall till de tre nämnda reservationerna, nr 3, 4 och 7.

Herr **PETERSSON** (h):

Herr talman! I statsutskottets utlåtande nr 100 behandlas bl. a. av högerpartiet väckta partimotioner. Motionerna I: 349 och II: 342 väcktes vid årets början. Däri hemställes om »en skyndsam inventering av antalet handikappade med avseende till deras geografiska fördelning, ålder och art av handikapp samt en beskrivning av de handikappades livsvillkor, arbetsförhållanden, ekonomi, bostad och transportförhållanden». Vidare hemställes att Kungl. Maj:t måtte på grund av en sådan inventering och i enlighet med i

Vissa frågor rörande vård och undervisning av rörelsehindrade barn m. m. samt handikappvården i övrigt

motionen angivna riktlinjer »framlägga förslag till erforderliga hjälp- och stödåtgärder för de handikappade».

I proposition nr 75, som i mars lämnades till riksdagen, har departementschefen uttalat sig för särskild utredning av olika frågor rörande omvårdnaden av de handikappade. I utskottsutlåtandet heter det: »Utskottet förutsätter, att denna utredning snarast kommer till stånd och att de frågor som tas upp i nämnda motionsyrkanden kommer under bedömande i samband med att utredningen tillsättes.»

Bland de i utskottsutlåtandet behandlade motionerna är även högerns partimotioner I: 725 och II: 847, vari hemställas om »utredning och förslag till 1966 års riksdag rörande utökade möjligheter för normalbegåvade, rörelsehindrade elever att på obligatoriska, gymnasiala samt eftergymnasiala undervisningsstadier åtnjuta undervisning i normalklass på eller så nära hemorten som möjligt».

Jag vill uttala min tillfredsställelse över utskottets positiva ställningstagande till en skyndsam utredning. Jag hoppas att samlande förslag snabbt framläggas av Kungl. Maj:t för de eftersatta grupper det här gäller.

I reservation nr 6 behandlas med anledning av utskottets hemställan under punkt 8 frågan om invalidbostadsbidragets maximibelopp. Reservernar från samtliga borgerliga partier har enats om att föreslå en höjning av maximibeloppet till 15 000 kronor. Jag är medveten om att maximibeloppet endast behöver utgå till ett procentuellt litet antal människor. I de fall där maximibeloppet verkligen behövs är det emellertid ofta fråga om handikapp som är mycket svårartade och komplicerade, varför samhällets stöd är i högsta grad befogat. Jag beklagar uppriktigt att det inte varit möjligt för utskottet att enas om en skrivning som innebar en verklig hjälp till den lilla grupp det här gäller.

Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 6.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag vill ansluta mig till de positiva uttalanden som redan gjorts med anledning av det föreliggande förslaget. De handikappades särskilda behov måste på allt sätt tillgodoses genom omfattande samhälleliga åtgärder. I motion II: 848 har vissa synpunkter på denna reform framförts, och jag vill något kommentera dem.

Låt mig dock först säga några ord om platsbehovet. Detta har i propositionen beräknats enligt de lägre talen för varje stadium. Men går man ut från siffrorna för antalet handikappade behövs betydligt fler platser än vad man har räknat med. I och med att handikappfrågorna ingående diskuteras och vård- och utbildningsmöjligheterna blir allt mer kända finns det anledning tro att ett latent behov av platser kommer i dagen. Det är angeläget att platsantalet så snabbt som möjligt utbyggs så att det svarar mot behovet.

Den problematik, som möter den handikappade efter grundskolan, bör redan dessförinnan klargöras för såväl den handikappade själv som hans anhöriga. Ofta uppstår de verkligt stora problemen efter avslutad skolgång. Visserligen rör dessa frågor rent formellt tiden efter grundskolan, men de förtjänar att behandlas i detta sammanhang, eftersom redan i den obligatoriska skolan måste mycket noggrant förberedas vad som för de handikappades del skall komma efter skolans slut.

För många av de ungdomar som gått på handikappskolor mister livet sin mening när de konfronteras med den hårda verkligheten utanför skolan. Eleverna återbördas ofta för obestämd tid till föräldrahemmet, med mycket begränsade möjligheter att skaffa sig en meningsfull sysselsättning och att bryta isoleringen från yttervärlden. Detta öde

Vissa frågor rörande vård och undervisning av rörelsehindrade barn m. m. samt handikappvården i övrigt

är hårt att bära och kan leda till bitterhet och resignation, en situation som vi måste söka förebygga.

Jag skall emellertid inte nu gå närmare in på dessa frågor, eftersom de har behandlats tidigare i dag i samband med allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 39. Jag vill i stället ta upp en annan aspekt på problemet.

De handikappade lämnar vanligen grundskolan vid en ålder då de befinner sig i ungdomens brytningstid med dess speciella svårigheter. Dessa svårigheter måste upplevas särskilt intensivt av de handikappade.

Det torde efter grundskolan för normalbegåvade, svårt handikappade ibland vara lämpligt med ett år av mera socialt betonad undervisning rörande samlevnadsfrågor, psykologi m. m., och jag hoppas att det kommer att tas hänsyn härtill vid den planerade försöksverksamheten.

Utskottet skriver med anledning av dessa synpunkter att det ligger inom ramen för de i propositionen angivna riktlinjerna, vilket jag noterar med tacksamhet. Vi har inte ansett propositionens skrivning så klarläggande på denna punkt, varför det också finns en reservation, nr 1, enligt vilken man önskar komplettera propositionen med de i motion II: 848 uppdragna riktlinjerna.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservation nr 1.

Vad beträffar resorna för handikappade och deras anhöriga innebär utskottets förslag om en fri resa per månad en betydande förbättring mot tidigare. Av olika skäl anser vi dock att detta ändå är något för knappt. Under de år det här gäller är föräldrakontakten för de flesta av mycket stort värde, och särskilt bör det kunna bli så om den kan uppehållas någorlunda kontinuerligt. Vi tror att den då kan upplevas mera positivt än om den förekommer sporadiskt. Det har sagts att något landsting beslutat om fria resor för sär-

skolebarn varje vecka, och att erfarenheterna skulle vara mycket goda.

Det klientel som behandlas i propositionen är merendels normalbegåvade ungdomar som därför bör kunna få ut mycket positivt av kontakten.

Herr talman! Med anledning härav ber jag också få yrka bifall till reservation nr 5.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Av de anföranden som här hållits och de handlingar som föreligger i ärendet framgår med all tydlighet att enigheten i frågan är ovanligt stor. Det bjuder emot att försöka göra sig lustig i diskussioner av ett så allvarligt problem, men det är svårt att undertrycka reflexionen: Varför föreligger det så många reservationer när enigheten är så stor? Har man tagit intryck av vad som inträffat på andra områden av det politiska livet, så att vi måste tvista även om sådant där alla är överens?

Jag skall inte fortsätta att tugga på detta tema. Jag skall inte heller — även om det är frestande — penetrera motionsyrkanden som inte ens reservationerna har fört vidare. Det väsentliga är att vi är överens om de stora linjerna liksom om att det finns saker som behöver ytterligare utredas.

I propositionen annonseras också en utredning i sådant syfte, och man kan väl utgå ifrån att den diskussion om olika spörsmål som väckts i anslutning till propositionen därvid skall analyseras. Därigenom kommer säkerligen att finnas ett material som är tillräckligt för ett vidare ställningstagande. Dessutom skall ju konstitueras ett handikappråd, som har att hålla kontakt med den dagliga verksamheten bland de handikappade och som på det sättet kan skaffa sig en hel del erfarenheter.

Jag tror alltså att vi kommer att vara väl försedda med aktuella praktiska

Vissa frågor rörande vård och undervisning av rörelsehindrade barn m. m. samt handikappvården i övrigt

erfarenheter, översiktsplaneringar och reflexioner om hur frågan om handikappvården för framtiden skall lösas. Och med detta bör vi nu kunna låta oss nöja.

Jag vill emellertid säga några ord om ett par detaljfrågor som här berörts. Den ena är frågan om invalidbostadsbidraget. Även om det gäller så känsliga ting som de handikappades förhållanden har utskottsmajoriteten ansett att man inte bör frångå den sedvanliga arbetsrutinen.

Invalidbostadsbidraget höjdes för ett par år sedan från 7 000 till 10 000 kronor. I anslutning därtill diskuterades frågan om vad bidraget skulle täcka, och då liksom nu framhölls att det i detta sammanhang finns kostnader av ett speciellt slag, som bör bestridas utöver det normala invalidbostadsbidraget, och att det för detta ändamål har anvisats särskilda medel. Sedermera har visat sig att medeltalet för det bidrag, som på grundval av föreliggande kostnader kan utbetalas, håller sig en god bit under 10 000 kronor, nämligen vid 6 000 kronor.

Från deras sida, som sysslar med dessa bidrag, har inte förebragts någon utredning eller gjorts någon framställning i syfte att få till stånd en anslagshöjning. Däremot föreligger det ett motionsyrkande i sådan riktning. Detta har emellertid inte något som helst sakligt underlag, och man kan väl inte bara tillstyrka en anslagshöjning med hänvisning till att motionärerna menar att det är riktigt med en sådan höjning. Såväl myndigheter som organisationer, vilka verkar ute på fältet, borde väl ha sagt ifrån därest detta belopp på 10 000 kronor är en för snäv ram.

Det finns kanske inte så stor anledning att diskutera denna detalj, men jag tycker att jag borde i saklighetens intresse tala om hur det i verkligheten ligger till även om det gäller en mycket känsloladdad fråga.

Om resorna har det inte yttrats mycket mer än vad herr Gustavsson i Alvesta sade, nämligen att det är fråga om en betydande förbättring, och jag delar hans uppfattning. Tycker vi nu att det är en »betydande förbättring» må väl inte dessa resemöjligheter dubbleras som det föreslås i reservationen nr 6. Vi anser att denna förbättring får verka, varefter vi får ser hur erfarenheten blir.

Herr talman! Med det sagda ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr MUNDEBO (fp):

Herr talman! Herr Bergman framhöll den ovanligt stora enigheten vid behandlingen av denna fråga, men det finns dock åtta reservationer, vilket visar att denna enighet inte var så stor inom utskottet när det gällde att komma till konkreta beslut. Jag vill emellertid inbjuda herr Bergman till att öka enigheten genom att uppmana honom att rösta på reservationerna.

Herr Bergman berörde också invalidbostadsbidragets maximibelopp. Det är riktigt att det statliga bidraget kan kompletteras med bidrag från olika handikapporganisationer, men man skall inte behöva förlita sig på bidrag från dessa organisationer vid utrustningen av dessa speciella bostäder. Herr Bergman som är bostadspolitisk expert vet nog att detta tak vid 10 000 kronor är för lågt och att det inte räcker för att möjliggöra den särskilda utrustningen av dessa bostäder som är nödvändig.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Jag skall naturligtvis inte låta mig provocera till en omfattande debatt, men herr Mundebo borde väl ha klart för sig att om utskottet hade gått med på de förslag som återfinns i reservationerna, hade andra motionsyrkanden som nu inte ens tagits

Vissa frågor rörande vård och undervisning av rörelsehindrade barn m. m. samt handikappvården i övrigt

upp av reservanterna blivit föreslagna. Jag förmodar att man här vill markera en avvikande mening, men jag avstår från att penetrera dessa, som jag tycker, oväsentliga detaljer. Om man ser efter finner man att det är så små nyanser att det inte är mycket att diskutera.

Herr Mundebo säger att de handikappade inte skall behöva förlita sig på bidrag från de vanföras organisationer för att klara inredning och utrustning i invalidbostäderna, men det har ju anslagits särskilda statsbidrag just i syfte att täcka utgifterna för dessa onormala utrustningar. Till vad skall dessa pengar användas om inte till detta ändamål?

Jag är inte någon bostadsexpert, herr Mundebo, och vet inte om det föreligger något behov av en ökning av ramen. Något sådant behov har i varje fall inte redovisats vare sig för mig eller någon annan i utskottet.

Herr MUNDEBO (fp):

Får jag bara tillägga ett par ord, herr talman! Jag beklagar att motioner inte alltid blir så utförliga att de besvarar alla frågor som sedermera kan komma att ställas vid utskotts- och kammarbehandling. Det finns dock åtskilliga exempel, i synnerhet från storstockholmsområdet, på att 10 000 kronor till invalidbostädernas utrustning inte är tillfyllest.

Herr Bergman sade att dessa reservationer måhända tillkommit för att markera att man hyste en annan mening. Jag vill med bestämdhet vända mig mot detta påstående att man skriver reservationer enbart för att markera någonting. Att man framför en annan mening kan väl bero på att man anser att vissa frågor är väsentliga och att man vill verka för bättre åtgärder.

Herr BERGMAN (s):

Herr talman! Liksom herr Mundebo

anser jag att man inte skall skriva reservationer för att markera någonting.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. 1

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustavsson i Alvesta begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 1) i utskottets utlåtande nr 100, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Bengtson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 3

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Vissa frågor rörande vård och undervisning av rörelsehindrade barn m. m. samt handikappvården i övrigt

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 3) i utskottets utlåtande nr 100, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 132 ja och 67 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 4

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Rimmerfors begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 4) i utskottets utlåtande nr 100, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Rimmerfors begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 134 ja och 66 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 5

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4) av herr Axel Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 6

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5) av herr Bengtson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 7

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 8

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

Blind- och dövskolväsendets organisation m. m.

statsutskottets hemställan i mom. 8) i utskottets utlåtande nr 100, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservation 6) av fröken Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 98 ja och 100 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen 6) av fröken Andersson m. fl.

Mom. 9—11

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 12

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7) av herr Axel Andersson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 13

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8); och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Mundebo begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

statsutskottets hemställan i mom. 13) i utskottets utlåtande nr 100, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 8) av herr Axel Andersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Mundebo begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 130 ja och 68 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 14

Utskottets hemställan bifölls.

§ 24

Blind- och dövskolväsendets organisation m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 101, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående blind- och dövskolväsendets organisation m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Avdelning I***Blind- och dövskolväsendets organisation**

Sedan utskottets hemställan föredragits yttrade:

Herr KÄLLSTAD (fp):

Herr talman! Till statsutskottets utlåtande nr 101 angående blind- och dövskolväsendets organisation m. m.

Blind- och dövskolväsendets organisation m. m.

har jag fogat en blank reservation med anledning av den motion som herr Rimmerfors och jag har väckt i denna fråga, och därför vill jag säga några ord i detta ärende.

Då vill jag först säga att jag anser det vara viktigt och värdefullt att förslaget i proposition nr 70 om en statlig obligatorisk tioårig grundskola för blinda, döva och hörsel- eller talskadade barn, den s. k. specialskolan, realiserar, och att den införes successivt med början läsåret 1965/66 i årskurserna 1—5.

Jag anser också att det är riktigt och värdefullt att ungdomar med sådana handikapp som det här är fråga om ges möjligheter till en frivillig utbildning på det gymnasiala stadiet, d. v. s. i yrkesskola, fackskola och gymnasium. Likaså uttrycker jag tillfredsställelse över den omfattande upprustning av hjälpmedelsbeståndet vid blind- och dövskolorna samt av den hörseltekniska utrustningen som föreslås. Jag delar också departementschefens och utskottets åsikt att de hörselskadade eleverna bör decentraliseras i så stor utsträckning som möjligt utan att barnets rätt till en med hänsyn till barnets situation lämplig undervisning i en god skolform eftersätts.

Vi motionärer har emellertid givit uttryck för en viss ängslan i vår motion. Det gäller den tilltänkta nedskärningen av resurserna till statens skola för hörselskadade i Örebro. Nedskärningen under en övergångstid skulle medföra väsentlig minskning av de hörselskadades möjligheter att få en rätt avpassad undervisning. I motionen har vi uttalat att uppbyggandet av ett hörselklassystem som täcker hela landet är en angelägen uppgift, som — om vi ser realistiskt på saken — kommer att ta ganska lång tid och kräva ganska stora resurser. Innan ett sådant system byggts upp är Örebroskolan ett nödvändigt komplement.

Jag nöjer mig på denna punkt med

att understryka vad utskottet skrivit, nämligen att det kan »förutsättas att Örebroskolan kommer att bibehållas i sin nuvarande form så länge sådana differentieringsmöjligheter, som motionärerna funnit nödvändiga, icke finnes i tillräcklig omfattning inom hörselklassorganisationen».

Den andra punkten gäller läroplanen. Huvudprincipen skall ju liksom inom skolväsendet i övrigt vara att varje barn med alla medel skall bringas till utveckling på ett så allsidigt sätt som möjligt med hänsyn tagen till barnets egna förutsättningar. När vi skrev vår motion tänkte vi oss att det skulle kunna bli möjligt att ge utrymme även för hemkunskap. Det föreföll oss naturligt att möjlighet till minst en veckotimme i hemkunskap skulle ges i klass 7 i grundskolan för döva och hörselskadade. Denna timme skulle i så fall ha tagits från modersmålsundervisningen, som omfattar hela nio veckotimmar. Samtal med företrädare för döv lärarna har också visat att eleverna uppskattar den undervisning i hemkunskap som förekommer. Utskottet har emellertid framhållit att dövskolans språk- och talgivande uppgift är så viktig, att det inte går att ta någon timme från modersmålsundervisningen till hemkunskapen. Jag inskränker mig till att uttrycka förhoppningen, att frågan beaktas i framtiden. Hemkunskapen är ett ämne som inte bör åsidosättas.

Den tredje och sista punkten gäller, herr talman, elevvården. Det förhåller sig så att många av de ifrågavarande eleverna kommer att vistas på en skolort som ligger långt från deras hem — det gäller inte bara under det kommande övergångsskedet utan också senare. Det är mycket viktigt, menar vi, att elevvårdsutrymmena ges en sådan utformning, att det blir en hematmosfär.

Blind- och dövskolutredningen har pekat på en rad brister i elevvården. Manillaskolan i Stockholm har efter

Blind- och dövskolväsendets organisation m. m.

fem års besvärigheter och provisorier kommit så långt att planer på en ombyggnad nått kungl. byggnadsstyrelsen. Dövskolan i Lund har ännu inte nått dithän trots långvariga ansträngningar; fortfarande rymmer skolans internatdel alltför få lokaler för fritid och trivsel. Detsamma gäller dövskolan i Härnösand och fortsättningsskolan i Vänersborg.

Frågan har nu tagits upp till allvarlig diskussion. Enligt utskottets mening är det av största vikt att erforderliga åtgärder snarast vidtages för att täcka återstående behov av utrymmen för elevernas fritidssysselsättningar, av trivsamma elevhem samt av undervisningslokaler med modern inredning och utrustning.

Utskottet framhåller vidare att byggnadsstyrelsen, den myndighet som i första hand skall färdigställa byggnadsprogrammet för skolorna, i samråd med skolöverstyrelsen utan dröjsmål bör vidtaga åtgärder i angivet syfte. Med anledning av denna mycket kraftfulla skrivning, vilken jag tolkar som en beställning av att detta önskemål bör tillgodoses, har jag nöjt mig med att foga en blank reservation till utskottets utlåtande och uttala den förhoppningen, att denna målsättning snarast skall kunna realiseras.

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag vill i anslutning till statsutskottets utlåtande nr 101 framföra några synpunkter. Jag finner framför allt att blind- och dövskoloutredningens förslag till varje årsintagning ej är underbyggt med tillräckligt bärkraftiga argument. Jag anser att utredningen överdriver betydelsen av att en del elever först vid åtta års ålder får börja sin skolgång. Praktiskt taget alla sådana elever erhåller i väntan på intagning vid dövskola undervisning i förskola och får där adekvat språklig påverkan.

Därutöver kan man tillägga att långt

ifrån alla sjuåringar är skolmogna i egentlig mening före åttaårsålder. I vårt moderna samhälle med dess humanitära inställning till de handikappade bör ett års uppskov vid utträdet i förvärvslivet ej tillmätas alltför stor betydelse.

Det synes oriktigt att för undanröjande av dessa relativt obetydliga nackdelar spolia de ovedersägliga pedagogiska fördelar, som vinnes med nuvarande intagningsförfarande. Utredningens förmodan att de starkt försämrade differentieringsmöjligheterna skulle kunna kompenseras genom användande av gruppundervisning finner jag ej realistisk, när de döva och gravt hörsel-skadade barnen för sin tal- och språkutveckling helt är beroende av lärarens aktivitet. Varje moment där den direkta språkliga kontakten mellan lärare och elev är bruten innebär ett för tal- och språkutvecklingen skadligt bortfall av undervisningstid.

Jag finner det principiellt riktigt, att den egentliga yrkesutbildningen göres frivillig men vill likväl framhålla de mindre önskvärda följder detta kan medföra. Erfarenheten visar att det förekommit att elever undanhållits yrkesutbildning på grund av att föräldrarna ansett sig behöva deras arbetskraft i hemmet eller i den egna rörelsen. Jag har den uppfattningen att även yrkesutbildningen bör göras obligatorisk, dock med möjlighet till en generös dispensgivning.

Beträffande örebroskolans personalbehov i den föreslagna organisationen har endast en lärartjänst i teckning upptagits, medan skolorna i Lund och Härnösand med betydligt mindre elevantal vardera tilldelats en och en halv tjänst. Antalet slöjdlärartjänster syntes också vara för lågt beräknat.

Med den storleksordning som föreslagits för örebroskolan torde det ej vara tillräckligt med en husmorstjänst. För närvarande har skolan två vaktmästartjänster. För den föreslagna

Uppförande av ett nytt tvätteri i Eskilstuna

grundskolan är dessa tjänster nödvändiga, varför en ny vaktmästartjänst för yrkes- och fackskolan bör inrättas. En nedskärning av det nuvarande antalet sömmersketjänster från två till en kan ej heller vara rimlig. En utökning till minst tre sömmersketjänster torde vara ofrånkomlig. Expeditionsarbetet vid örebroskolan torde med det starkt ökade elevantalet få en sådan omfattning, att det erfordras två kontorsbiträden.

I utredningen framhålles att elevantalet i örebroskolan i och med tillkomsten av de nya hörselklasserna inte kommer att bli lika stort som tidigare. Jag anser att man varit väl optimistisk när det gäller möjligheterna att överföra hörselskadade elever till de nya hörselklasserna.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande utan har endast velat redovisa dessa synpunkter.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet hemställt.

Avdelning II

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 25

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 102, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överlåtelse av viss staten tillhörig mark m. m.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 26

Uppförande av ett nytt tvätteri i Eskilstuna

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 103, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av ett nytt tvätteri i Eskilstuna jämte i ämnet väckta motioner.

I propositionen nr 120 hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över för-

svarsärenden för den 2 april 1965, föreslagit riksdagen att dels godkänna vad i statsrådsprotokollet förordats rörande uppförande av ett nytt tvätteri i Eskilstuna, dels bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna mellan fabriksstyrelsen och Södermanlands, Västmanlands och Uppsala läns landsting träffade samarbetsavtal.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Stefanson m. fl.* (I: 743) och den andra inom andra kammaren av herr *Nordgren m. fl.* (II: 873), hemställts att riksdagen måtte avslå förevärande proposition.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag samt med avslag å motionerna I: 743 och II: 873,

a) godkänna vad i statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 2 april 1965 anförts rörande uppförande av ett nytt tvätteri i Eskilstuna;

b) bemyndiga Kungl. Maj:t att godkänna de mellan fabriksstyrelsen och Södermanlands, Västmanlands och Uppsala läns landsting träffade samarbetsavtalen.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Vi har nu för andra gången på kort tid att ta ställning till ett förslag, som försvarar utvecklingen inom en viss bransch, i detta fall tvättribranschen.

I går kväll hade jag tillfälle att uttala min besvikelse över den inställning utskottet intagit i den fråga, som vi då behandlade. Vare sig då eller i nu föreliggande utlåtande tycks utskottet bry sig om att finansministern rekommenderat återhållsamhet med statliga och kommunala investeringar, att riksdagens revisorer uttalat tveksamhet och att experter inom branschen anser att denna verksamhet mycket väl kan skötas av enskilda företag.

Uppförande av ett nytt tvätteri i Eskilstuna

I går var det fråga om en investering på 5,5 miljoner kronor, medan det i dag gäller 23,5 miljoner kronor plus driftkostnader. Driftkostnaderna beräknas efter prisläget per den 1 juli 1963 uppgå till 10 miljoner kronor per år eller till i genomsnitt 66 öre per kilo tvätt.

Detta kilopris bedöms självfallet som fördelaktigt för intressenterna under förutsättning att man verkligen kan hålla det, vilket jag tvivlar på. Det förutsätter också att sambruk av olika intressenters persedlar kommer till stånd. Statens fabriksstyrelse anser det i så fall lämpligast att styrelsen äger samtliga persedlar och hyr ut dem till respektive intressenter. Detta kommer att kräva en ytterligare investering på cirka 15 miljoner kronor.

Herr talman! I vår motion ifrågasätter vi, om det är riktigt att i dagens trängda ekonomiska läge göra ytterligare sådana statliga investeringar på områden där privata företag bevisligen kan tillgodose behovet.

Ett stort statligt tvätteri kommer vidare att få väsentligt längre transporter till sina kunder än fallet skulle bli om verksamheten delades upp på flera privata enheter inom området. De långa transporterna medför dels längre väntetider, dels högre kostnader. I propositionen framhålls att det är något lättare att rekrytera arbetskraft till ett stort tvätteri än till flera mindre. Ur lokaliserings- och arbetsmarknadssynpunkt är det enligt min mening väsentligt att de nya arbetstillfällena sprids och inte, så som i propositionen föreslås, koncentreras till en enda ort, där vi vet att man redan har vissa problem med arbetskraften.

Sveriges tvätteriförbund som är huvudorganisation för ungefär 300 av de större tvätterierna i landet är av den bestämda uppfattningen, att de till förbundet anslutna tvätterierna har möjlighet att lämna tvättservice till konkurrenskraftiga priser i förhållande till

de priser som den nu diskuterade anläggningen skulle nödgas ta ut — detta självfallet under förutsättning att de bereds tillfälle att konkurrera på lika villkor.

Herr talman! I det utskottsutlåtande som vi nu diskuterar motiveras tillstyrkandet av propositionens förslag bl. a. på följande sätt: »Utskottet får i sammanhanget erinra om att riksdagen nyligen beslutat bemyndiga Kungl. Maj:t godkänna ett mellan fabriksstyrelsen och Jämtlands läns landsting träffat preliminärt avtal angående uppförande av ett tvätteri i Östersund.»

För det första är jag något förvånad över att ett sådant avtal har kunnat träffas innan riksdagens beslut fattades; det skedde först sent i går kväll.

För det andra utgör det utskottsutlåtande som vi diskuterade i går en svag motivering för att anta det förslag vi nu behandlar; utskottet ansåg ju enligt det utlåtandet att förslaget om uppförande av ett tvätteri i Östersund inte var särdeles väl underbyggt. Man formulerade sin åsikt så, att det »torde» vara lämpligt att förlägga tvätteriet där.

Herr talman! Jag skall inte uppehålla kammarens ledamöter längre — jag tog ju upp denna fråga redan i går — och jag ber att få hänvisa till vad jag då sade här i kammaren. Jag måste dock även i dag framhålla att jag inte kan acceptera den princip som man kan skymta bakom dessa förslag. Jag betraktar den som ett försök eller början till att förstatliga eller socialisera en viss bestämd bransch inom vårt näringsliv.

Jag ber att få yrka bifall till motionerna I: 743 och II: 873.

I detta anförande instämde herr Westberg (fp).

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Jag skall be att få göra några kommentarer angående en del brister som jag anser vidlåda den ut-

Uppförande av ett nytt tvätteri i Eskilstuna

redning som ligger till grund för proposition nr 120 och således även för det utskottsutlåtande vi nu behandlar.

Av propositionen framgår att fabriksstyrelsen den 12 februari i år lade fram ett förslag angående lösning av frågan om de allmänna tvätterierna i mälardistriktet. Fabriksstyrelsen har uppskattat det totala tvättbehovet till 40 000 ton per år. Genom nybyggnad av ett tvätteri i Rimbo, som skulle få en kapacitet av 10 000 ton, och genom en utbyggnad av redan befintliga tvätterier beräknar Stockholms läns landsting och Stockholms stad kunna klara sin del av detta behov, d. v. s. 22 400 ton. Det resterande tvättbehovet för mälardistriktet — i runt tal 15 000 ton — skulle enligt fabriksstyrelsens förslag täckas av det föreslagna tvätteriet i Eskilstuna.

Fabriksstyrelsen har tre skäl för sitt förslag att förlägga det nya tvätteriet till Eskilstuna. För det första åberopar man att Eskilstuna ligger bra till ur transportsynpunkt. För det andra anser man att vattenvårdssynpunkterna talar för Eskilstuna framför Västerås, som också varit på tal. Jag tycker det är glädjande att man tagit sådana hänsyn i detta avseende — i övrigt har man i propositionen och utskottsutlåtandet inte beaktat vattenvårdssynpunkter. För det tredje åberopar man att arbetsmarknadsstyrelsen ur sysselsättningsynpunkt förordat en förläggning till Eskilstuna.

En tomt har i förväg förvärvat i Eskilstuna — om den inköpts av Eskilstuna stad kan jag inte säga.

Remissyttranden har som vanligt infordrats. I propositionen redovisas riksgäldsfullmäktiges, riksrevisionsverkets och arbetsmarknadsstyrelsens yttranden. Även statens vatteninspektion har avgivit ett yttrande, men det har inte omnämnts i propositionen.

Departementschefen följer i stort sett fabriksstyrelsens förslag och stöder sig när det gäller förläggningen av tvätteriet på arbetsmarknadsstyrelsens för-

ord för Eskilstuna. I utskottsutlåtandet citeras vad departementschefen anfört, och utskottet tillstyrker propositionsförslaget oförändrat.

Herr talman! De kommentarer jag vill göra gäller de vattenvårdsfrågor som aktualiseras i detta sammanhang. Läget är det, att Rimbotvätteriet — som skulle klara 10 000 ton av det sammanlagda behovet och som därmed skulle bli en av grundpelarna i detta system — i vattendomstolen fått avslag på sin ansökning om utsläpp. Jag såg i dagens tidning, att vattendomstolens beslut har överklagats i vattenöverdomstolen, men det är ytterst ovisst om man där kommer att vinna någon framgång. Om ansökningen avslås även i vattenöverdomstolen kommer systemet att spricka, och det skulle medföra behov av en ännu större kapacitet i det nya tvätteriet i Eskilstuna eller någon annanstans. I varje fall skulle det innebära, att hela frågan måste omprövas. För att ett tvätterier skall kunna drivas rationellt måste det enligt fabriksstyrelsens utredning ha en viss storlek. Innan vattendomstolen avkunnade sin dom hade man för Rimbo föreslagit en kapacitet om 43 ton om dagen, d. v. s. cirka 13 000 ton per år. Men efter vattendomstolens utslag har man gått ned till 12 ton om dagen, d. v. s. 3 600 ton per år. Men vatteninspektionen anser sig inte kunna tillstyrka mer än 3 000 ton. Det är alltså i detta läge mycket ovisst hur det kommer att gå med det föreslagna tvätteriet i Rimbo.

Vatteninspektionen har även varit inkopplad när det gäller det stora tvätteriet. Det har varit diskussioner mellan fabriksstyrelsen och vatteninspektionen, och fabriksstyrelsen har även begärt ett yttrande från vatteninspektionen. I detta yttrande framhålles, att ett tvätterier av denna storlek helst borde ligga i sydvästra storstockholmsområdet, i Botkyrka eller södertäljeområdet, där det finns möjligheter att ordna med avlopp i havet — det anses vara olämpligt

Uppförande av ett nytt tvätteri i Eskilstuna

ligt att ha avloppet i en insjö. Vatteninspektionen anför att denna industri förorsakar betydande vattenföroreningar och att recipienten därför inte bör vara för liten. Den recipient man från början tänkte sig var ganska liten. Vatteninspektionen framhåller också att vissa tvättmedel är giftiga och att det därför kan vara nödvändigt att genom särskilda åtgärder, vilka kan bli dyrbara, eliminera de risker som härigenom kan uppkomma. Och vissa tvättmedel är fosforrika och göder växtligheten i sjöarna. Vidare har Torshälla stad meddelat, att staden förberett en ytvattentäkt i närheten av tvätteriets utsläpp.

Fabriksstyrelsen begärde detta yttrande från vatteninspektionen så sent som vid juletid eller närmare bestämt den 22 december förra året. Styrelsen fick yttrandet så snart som den 14 januari i år. Fabriksstyrelsens framställning kom till kungen den 12 februari. Vad den framställningen innehåller när det gäller vattenvården förmåler inte propositionen, men det är ju möjligt att den redovisar vad vatteninspektionen anför. Propositionen kom den 2 april. Den innehåller inte ett ord om vad vatteninspektionen sagt och ingenting om att tvätteriet i Rimbo fått avslag i vattendomstolen på sin ansökan om utsläpp.

Jag tycker att det är oartigt mot utskottet och riksdagen över huvud taget att inbjuda till ett beslut i detta ärende när vattenvårdsfrågorna, som vid stor-drift av detta slag lätt blir vanskliga, ter sig så ovissa. Vattendomstolens utslag när det gäller Rimbotvätteriet kan framkalla en omprövning av hela frågan, och det kan till och med bli fråga om en annan lokalisering av tvätteriet. Min förhoppning är att försvarets fabriksstyrelse — om det nu över huvud taget är möjligt att förlägga detta tvätteri till Eskilstuna — vidtar alla åtgärder som är nödvändiga för att tvätteriet inte skall bli hälsovådligt.

Herr talman! Jag har inget särskilt yrkande.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman! Vi hade ju under gårdagen tillfälle att ta ställning till ett liknande ärende som behandlats av statsutskottet. Det gällde då ett tvätteri som skulle uppföras i Östersund. I dag behandlar statsutskottets utlåtande ett något större tvätteri, denna gång förlagt till Eskilstuna.

I det förarbete som presenteras i föreliggande utskottsutlåtande och vid de föredragningar som har föregått ärendets behandling i statsutskottet har detta förslag mycket grundligt penetrerats. Jag vågar säga att de svårigheter som herr Nordgren befarade inte alls är av så allvarlig karaktär som herr Nordgren som motionär försöker göra gällande. Det förhåller sig ju så, att det knappast finns några enskilda tvätterier över huvud taget som har en sådan kapacitet att de kan täcka det behov som föreligger; det kan endast vissa landsting göra själva eller i samarbete med försvarets fabriksstyrelse. Jag känner inte till att det finns något enskilt företag som har sådana resurser och förutsättningar.

Herr Nordgren sade att experter inom enskilda tvätterier hade påstått att det finns förutsättningar för privata företaget att ta emot sådana mängder tvätt som det här är fråga om. Jag kan hänvisa till en person inom fabriksstyrelsen som inte är helt obekant för herr Nordgren, nämligen den nuvarande generaldirektören som blivit en verklig expert på detta område. Enligt hans utsago finns inga andra möjligheter än att antingen låta vissa landsting klara av tvätten själva som nu eller göra det i samarbete med försvarets fabriksstyrelse, vilket förfarande man nu börjar tillämpa.

Här är det ju inte fråga om någonting annat än att riksdagen bemyndigar Kungl. Maj:t att godkänna de avtal som

Uppförande av ett nytt tvätteri i Eskilstuna

träffats mellan fabriksstyrelsen och Uppsala, Södermanlands och Västmanlands läns landsting för att få till stånd detta stora tvätteri som i samråd med arbetsmarknadsstyrelsen föreslagits bli förlagt till Eskilstuna. Det är alltså utskottets uppfattning att man på så sätt löser det stora tvättproblemet för hela mälardalen såväl i fråga om de tre landstingen som beträffande karolinska sjukhuset och andra statliga inrättningar.

Vad beträffar det mycket viktiga spörsmål som herr Tobé tog upp i anslutning till utskottets utlåtande får man väl förutsätta, att fabriksstyrelsen känner sitt ansvar och därför också inför de vattenvårdande myndigheterna, i detta fall vattenvårdsinspektionen, redovisar resultaten av sådana undersökningar som ger vid handen att herr Tobés här uttalade farhågor inte besannas. Jag är övertygad om att fabriksstyrelsen har möjligheter härtill och självfallet också kommer att vidta alla de åtgärder som ur vattenvårdsinspektionens synpunkt anses nödvändiga för att det inte skall bli någon större förorening på grund av tillkomsten av detta i och för sig mycket stora tvätteri, som vid ett bifall till utskottets förslag kommer att förläggas till Eskilstuna.

Med dessa ord ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NIHLFORS (fp):

Herr talman! Efter att ha lyssnat till herr Tobés anförande och till de uppgifter han lämnade finner jag det beklagligt att inte propositionen, trots att det tydligen fanns möjligheter härtill, innehöll någonting om risken av att ur vattenvårdssynpunkt förlägga ett sådant stort tvätteri till Eskilstuna. Jag är övertygad om att därest vi inom statsutskottets första avdelning fått kännedom om dessa vattenvårdsinspektionens uttalanden hade vi blivit tveksamma beträffande just placeringen av detta tvätteri.

Egentligen skulle man i det uppkomna läget begära återremiss av ärendet till utskottet. Men vi vet alla att årets värriksdag lider mot sitt slut. Några praktiska möjligheter att åstadkomma något annat än vad utskottet nu föreslagit föreligger väl därför inte.

I likhet med herr Mellqvist vill jag därför från denna talarstol understryka behovet av att fabriksstyrelsen vid sin projektering och vidare planering av detta tvätteri beaktar vattenvårdssynpunkterna. Man bör därvid även överväga att placera det på annan plats om dess verksamhet medför sådana riskmoment som herr Tobé nyss anförde.

Till vad herr Nordgren sade vill jag bara genmäla, att jag inte uppfattar utbyggnaden av fabriksstyrelsens tvätteriverksamhet för militära ändamål och för landstingsändamål såsom någon sorts socialiseringsåtgärd. Statsutskottet har ju också varit enigt på denna punkt och inte alls betraktat frågan i den speciella synvinkel som herr Nordgren vill att den skall ses.

Herr NORDGREN (h) kort genmäla:

Herr talman! Herr Mellqvist gör gällande att föredragningen i statsutskottet givit vid handen att den väg utskottet förordat är den enda framkomliga. Jag måste då konstatera att föredragningen såvitt jag kan förstå varit ensidig. Jag tror inte att man hört, om uttrycket tilllättes, den andra parten i detta mål. Om statsutskottet exempelvis inhämtat några uppgifter från Sveriges tvätteriförbund skulle utskottsledamöterna sannolikt ha fått en annan uppfattning.

Jag har ingen anledning att betvivla att de ord Sveriges tvätteriförbund skrivit och som jag här ber att få föredra inte skulle ge uttryck för dess uppfattning. Det heter: »Bland de privata tvätterierna finns ganska många större företag, av vilka vissa har betydande kapitalresurser bakom sig antingen i form av eget kapital eller genom fusioner el-

Uppförande av ett nytt tvätteri i Eskilstuna

ler dotterbolag till andra företag. Dessa tvätterier är definitivt kapabla att konkurrera om landstingstvätt.»

Herr Mellqvist säger vidare att generaldirektör Gunnar Svärd är expert på detta område. Jag är den förste att erkänna att Gunnar Svärd är en mycket skicklig person. Men någon särskilt lång erfarenhet från tvätteribranschen torde han inte ha hunnit skaffa sig. Jag tvivlar på att hans erfarenhet på det området kan vara större än den erfarenhet som finns hos andra tvätterier. Även om tvätteribranschen inte är så särskilt gammal om man jämför den med vissa andra hantverks- eller industribranscher är den dock åtskilliga tiotal år, och dess utövare torde ha samlat åtskillig erfarenhet under denna tid.

Det sägs också att ingen kan konkurrera med detta nya tvätteri. Det är självklart om detta ej behöver konkurrera på lika villkor. Jag kommer här in på vad den senaste talaren sade om min uppfattning att inrättandet av detta tvätteri skulle betraktas som en socialiseringsåtgärd. I en kommande proposition förutsattes att försvarets fabriksstyrelse skall få förmånen att konkurrera på fördelaktigare villkor än de övriga inom branschen så till vida, att man inte skall vara skyldig att belägga kostnaderna med allmän varuskatt. Den uppgår från och med 1 juli till 10 procent. Denna konkurrens måste naturligtvis kännas försvärande för de företag som sysslar inom denna bransch.

En ytterligare sak är att säga om socialiseringen. Det finns för närvarande privata tvätterier som har hand om landstingstvätt eller liknande anstalts-tvätt. Om dessa måste upphöra härmed får de kanske svårigheter och tvingas lägga ned sin rörelse. Vart skall den enskilde personen då vända sig om han vill ha sin privata tvätt tvättad. Han måste vädja till försvarets fabriksstyrelse om att få komma dit med sin tvätt. På det sättet har det enskilda företaget bortrationaliserats eller, som jag hellre

skulle vilja uttrycka det, bortsocialiserats.

Herr talman! Jag kan inte komma ifrån att de tendenser som här skymtar skapar en viss oro hos företagarna i denna bransch. Vi inom andra branscher är rädda för att samma sak kan komma att drabba oss en annan gång.

Herr VIGELSSBO (cp):

Herr talman! Bara några ord! Jag bortser helt och hållet från de rent principiella synpunkter, som i tidigare anföranden lagts på denna fråga. Men det finns förvisso saker, som måste betecknas som bristfälligt utredda i fråga om fabriksstyrelsens verksamhet. Detta har understrukits av både statskontoret och statsrevisorerna. Det hade nog varit riktigtast att i enlighet med motionens yrkande skjuta på denna fråga, tills man haft mera klara linjer att gå efter än vad som nu synes vara fallet.

Det skulle vara intressant att veta om landstingsförbundets kalkyler inhämtats, ty landstingsförbundet har också varit med och räknat på denna sak. Jag tror att man där är minst lika kapabel att räkna på denna sak som den Svärdska inrättningen är.

Sedan har också framförts synpunkten att landstingens uppgift är att sköta sjukvården och att sjukvård och landstingstvätt inte har något gemensamt; det är två skilda saker som bör skötas av två olika förvaltningar. Men i så fall måste man fråga sig vad det är som är gemensamt för landstingens tvätt och exempelvis torpedfabrikationen i Motala. Mellan dessa båda kan inte heller finnas något närmare sammanhang.

Herr LUNDKVIST (s):

Herr talman! Jag begärde ordet när jag hörde att vattenvårdssynpunkterna kanske i någon mån oroa en del av utskottets ledamöter. Det är visserligen sant att vattenvårdsinspektionen vid sin behandling av denna fråga har sagt, att

Uppförande av ett nytt tvätteri i Eskilstuna

det kunde vara fördelaktigare att placera en anläggning av denna karaktär ute vid havet, men man har å andra sidan icke motsatt sig den lokalisering som är föreslagen, särskilt med hänsyn till att den stad det nu gäller har en höggradig rening av sitt avloppsvatten och att dess reningsverk också har sådan kapacitet, att man förutsätter att några olägenheter inte skall behöva ifrågakomma genom lokalisering av detta stora tvätteri till denna stad.

Jag har som kommunal representant haft kontakt med de överläggningar som förekommit med fabriksverket i detta hänseende, och jag har fått ett mycket starkt intryck av att man från fabriksverkets sida är mycket mån om att på allt sätt försäkra sig om att de föroreningar som släpps ut med vattnet genom avloppsledningarna inte på något sätt skall försvåra förutsättningarna för vattenvården inom detta område.

Herr MELLQVIST (s):

Herr talman, bara några ord till! Det motionsyrkande, som herr Nordgren är talesman för, går bl. a. ut på hur fabriksstyrelsens organisation i fortsättningen skall vara beskaffad. Utskottet har föreslagit att frågan hänskjutes till höstrikdagen. Då är det meningen att en hel del olika remissorgan skall få tillfälle att yttra sig innan utskottet framemot hösten är färdigt att framlägga ett nytt förslag. Självfallet kommer därvid också de olika tvätteriororganisationerna in i bilden. De skall givetvis få yttra sig över hur de anser att fabriksstyrelsens organisation, omfattning och arbetsuppgifter i fortsättningen skall vara uppbyggda.

Jag tror att herr Nordgren slår in öppna dörrar, när han i detta sammanhang talar om att det här föreligger ett medvetet försök till bortsocialisering, eller hur nu hans ord föll. Han menade förmodligen att avsikten skulle vara att socialisera bort de små företagen inom tvätteribranschen. Jag tror inte på detta,

ty de har säkerligen sin marknad given. De har i största utsträckning hand om specialtvätt, och av de privata tvätterierna är det säkerligen få som har landstingstvätt i den omfattning som det här är fråga om.

Herr Vigelsbo frågade om landstingsförbundets kalkyler hade inhämtats. Jag har svårt att tro att tre landsting, Upplands, Södermanlands och Västmanlands, kunnat träffa ett preliminärt avtal i avvaktan på riksdagens beslut, utan att dessförinnan ha tagit in kalkyler från sin egen organisation. Jag tror att det förhåller sig så. Om jag inte är fel underrättad tillhör väl också herr Vigelsbo ett av dessa tre landsting, vilka staten nu genom fabriksstyrelsen skall hjälpa att klara tvätten.

Var sedan sambandet finns mellan fabriksstyrelsens torpedverkstad och landstingens tvätt får herr Vigelsbo själv försöka klara ut. Ett faktum är emellertid att det är en ganska vittförgrenad verksamhet som fabriksstyrelsen för närvarande bedriver. En av de mest väsentliga grenarna är väl just tvätteriverksamheten. Härvidlag har man nu fått sådan erfarenhet, att man kan ställa sin service till landstingens förfogande. I motsats till herr Nordgren tror jag faktiskt, att den nuvarande chefen för fabriksstyrelsen har kunnat tillägna sig en sådan erfarenhet, att han är fullt jämförbar med varje annan expert inom denna i och för sig betydelsefulla bransch i samhällslivet.

Med dessa ord ber jag ännu en gång få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Jag noterar med tacksamhet att Sveriges tvätteriförbund i varje fall i höst skall få vara remissinstans. Jag beklagar bara att det inte fått vara det tidigare, innan dessa förslag presenterades för riksdagen.

Herr TOBE (fp):

Herr talman! Jag känner mig lugnad

Anslag till ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor och till statens pris- och kartellnämnd

av att herr Lundkvist sade att man är beredd att ta alla hänsyn vid tvätteriet i Eskilstuna.

Jag har emellertid två andra invändningar att göra. Den ena är att i det system, som man nu bygger på, ingår ett tvätteri i Rimbo, vilket vattendomstolen inte kunnat godkänna — systemet har alltså brister. Man borde inte fota ett beslut av riksdagen på en utredning som grundar sig på att det skall finnas ett tvätteri på en ort som vattendomstolen inte har velat godkänna. Nu har detta ärende överklagats, och vi vet inte hur det kommer att gå — det kan ju dock hända att man får tillstånd i Rimbo.

Den andra saken som jag tycker är viktig är att när man i en proposition åberopar remissuttalanden, så bör man väl ta med ett remissvar som inkommit i god tid innan propositionen skrivs och som handlar om saker som är ganska viktiga för det förslag som framläggs i propositionen.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr andre vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 743 och II: 873; och fann herr andre vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nordgren begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 103, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit motionerna I: 743 och II: 873.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropo-

sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr andre vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Wennerfors begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 125 ja och 30 nej, varjämte 22 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 27

Anslag till ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor och till statens pris- och kartellnämnd

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 104, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar rörande anslag för budgetåret 1965/66 till ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor och till statens pris- och kartellnämnd jämte i ämnet väckta motioner.

Punkten 1

Ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor: Avlöningar

Sedan punkten föredragits yttrade:

Herr KARLSSON i Huddinge (k):

Herr talman! I motion nr 114 i denna kammare har yrkats på en uppräknings anslagen till pris- och kartellnämndens verksamhet, såväl vad gäller avlöningar som omkostnader, med belopp som i stort sett sammanfaller med vad statens pris- och kartellnämnd själv begär. Likaså föreslår motionärerna att begärda anslag för näringsfrihetsombudsmannens verksamhet beviljas.

Med hänsyn till den för vårt ekonomiska liv så väsentliga verksamhet som dessa instanser bedriver ansåg motionärerna att verksamheten i fråga icke

Anslag till ombudsmannaämbetet för näringsfrihetsfrågor och till statens pris- och kartellnämnd

borde begränsas eller hämmas genom brist på medel.

Sedan motionen väcktes har åtskilligt hänt på detta område. Bl. a. har en arbetsgrupp inom handelsdepartementet föreslagit en rad ytterligare åtgärder på prisövervakningens område, vilka för några dagar sedan diskuterades här i kammaren. Andra åtgärder är under utredning. Det är uppenbart att en skärpt prisövervakning — vars värde alla mer eller mindre tycks vara överens om — kräver väsentligt större resurser hos de prisövervakande organen. Nämnda arbetsgrupp har också föreslagit detta. Beträffande statens pris- och kartellnämnd uttalar denna grupp i sitt betänkande, att en utvidgad och intensifierad verksamhet vid nämnden kräver en betydande personalförstärkning. Även för omkostnader liksom för kostnader avseende näringsfrihetsombudsmannens verksamhet förutsätter gruppen betydligt större resurser och föreslår som ett provisorium att anslagen skall få överskridas inom rätt vida gränser.

Med hänsyn till dessa förhållanden förutsätter jag att regeringen inom en snar framtid återkommer med en begäran om ökade anslag som kanske då går ännu längre än motionens yrkande. Med hänsyn härtill skall jag inte yrka bifall till motionen utan bara understrika, att utökningen av den prisövervakande verksamheten under inga förhållanden får hindras genom bristande medelstillgång hos de organ som främst skall svara för verksamheten i fråga.

Herr GUSTAFSSON i Stockholm (s):

Herr talman! Det råder i och för sig ingen meningsskiljaktighet mellan herr Karlsson i Huddinge och mig beträffande behovet av att följa prisutvecklingen och intensifiera den samhälleliga prisövervakningen. Jag tror också att det är riktigt som han konstaterar, att i det läge frågan har kommit finns det knappast anledning att nu ställa förslag om

större anslag än vad som redovisas i statsverkspropositionen.

Låt mig bara som en kommentar till vad herr Karlsson i Huddinge sade tillägga, att såväl näringsfrihetsrådet som pris- och kartellnämnden har fått Kungl. Maj:ts bemyndigande att inom ramen för tillgängliga anslag intensifiera verksamheten så långt det går. Detta gäller såväl dessa organs prisövervakande verksamhet som den inte mindre viktiga verksamheten att hos konsumenterna sprida upplysning i prisfrågor.

Herr talman! Jag ber att med det anförda få yrka bifall till utskottets förslag på samtliga punkter.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren utskottets hemställan.

Punkterna 2—4

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 28

Föredrogs allmänna beredningsutskottets memorial nr 40, angående uppskov med behandlingen av vissa ärenden.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 29

Herr ANDRE VICE TALMANNEN yttrade:

Jag hemställer att bland två gånger bordlagda ärenden på morgondagens föredragningslista dels bevillningsutskottets betänkande nr 32 uppföres främst, dels jordbruksutskottets utlåtande nr 13 uppföres närmast efter statsutskottets utlåtande nr 108, dels bankoutskottets utlåtande nr 36 uppföres närmast före statsutskottets utlåtande nr 110.

Denna hemställan bifölls.

§ 30

Anmäldes och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från konstitutionsutskottet:

nr 264, med uppgift på vilande förslag till ändringar i grundlagarna; och nr 266, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar;

från sammansatta konstitutions- och andra lagutskottet:

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reform av de offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt m. m., jämte i ämnet väckta motioner;

från bevillningsutskottet:

nr 227, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kommunal skatteutjämning, m. m., såvitt propositionen hänvisats till bevillningsutskottet; och nr 228, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370); samt

från tredje lagutskottet:

nr 265, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående fortsatt giltighet av lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m., m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Vidare anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelse, nr 234, till Konungen angående val av fullmäktige i riksbanken med suppleanter;

dels ock till riksdagens förordnanden:

nr 235, för herr Karl Emil Ahlkvist att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 236, för herr Yngve Holmberg att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 237, för herr Hans Lennart Gustafsson att vara fullmäktig i riksbanken;

nr 238, för herr Elis Birger Nilsson att vara suppleant för en av riksdagens fullmäktige i riksbanken;

nr 239, för herr Hans Martin Staffan

Burenstam Linder att vara suppleant för en fullmäktig i riksbanken; och

nr 240, för herr Erik Gunnar Wärnberg att vara suppleant för en fullmäktig i riksbanken.

§ 31

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökan:

Riksdagens andra kammare

Undertecknad får härmed anhålla om ledighet från riksdagen under tiden 22—25 maj 1965 på grund av utrikesresa.

Stockholm den 19 maj 1965

Tage Erlander

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 32

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts fyra enkla frågor, nämligen av:

herr *Gustafson* i Göteborg, till herr statsrådet och chefen för finansdepartementet angående schablonavdragen beträffande traktamentsersättningar,

herr *Bengtson* i Solna, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående bilskrotningsutredningen,

herr *Westberg*, till herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet angående huvudmannaskapet för yrkesskolorna, och

herr *Werbros*, till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet angående fartbegränsningsreglerna för husvagnar.

§ 33

Justerades protokollsutdrag.

Kammarans ledamöter åtskildes här efter kl. 17.46.

In fidem

Sune K. Johansson